

Petra Hautanen

”Ihmiset on tärkeitä.”

Ulkomaalaisten opiskelijoiden sosiaaliset suhteet osana hyvinvointia

Opinnäytetyö

Syksy 2013

Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö

Sosiaalialan koulutusohjelma

Seinäjoen ammattikorkeakoulu
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Koulutusohjelma: Sosiaalialan koulutusohjelma

Tekijä: Petra Hautanen

Työn nimi: ”Ihmiset on tärkeitä.” Ulkomaalaisten opiskelijoiden sosiaaliset suhteet osana hyvinvointia.

Ohjaaja: Katariina Perttula

Vuosi: 2013

Sivumäärä: 91

Liitteiden lukumäärä: 3

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli tutkia ulkomaalaisten opiskelijoiden sosiaalisia suhteita ja niihin vaikuttavia tekijöitä opiskelijoiden omasta sekä ammattilaisten näkökulmasta. Aihetta on tutkittu Suomessa vähän, joten tutkimukseni tuo tärkeää tietoa sosiaalialan ammattilaisille sekä ulkomaalaisten kanssa työskenteleville. Opinnäytetyön teoriaosuudessa olen käsitellyt hyvinvointia, sosiaalisia suhteita ja sosiaalisia ongelmia. Nämä käsitteet luovat pohjan koko tutkimukselle.

Tutkimuksessa käytin laadullista tutkimusmenetelmää ja tutkimusaineisto kerättiin eräällä Etelä-Pohjanmaalla sijaitsevalla ammattikoululla. Tutkimusaineiston keräsin teemahaastattelun sekä ryhmäkeskustelun avulla. Tutkimukseen valikoitui 10 venäläistäustaista henkilöä, joilla osalla oli haastattelutilanteessa tulkki mukana. Ryhmäkeskusteluun valikoitui neljä eri alojen ammattilaista sekä yksi haastatetuissa ollut henkilö. Aineiston tarkoituksena oli saada monipuolista tietoa siitä, miten tärkeässä osassa sosiaaliset suhteet ovat ulkomaalaisen opiskelijan elämässä ja miten sosiaaliset suhteet vaikuttavat opiskelijaan.

Tutkimustuloksissa kävi ilmi, että ulkomaalaiset opiskelijat pitivät perhettä, ystäviä ja avopuolisoa tärkeänä asiana. Lisäksi opiskelijat saivat läheisiltään paljon tiedollista, taloudellista ja sosiaalista tukea. Tutkimuksessa tuli myös ilmi, että ulkomaalaiset opiskelijat viihtyivät muiden ulkomaalaisten opiskelijoiden seurassa, koska heillä oli vähän sosiaalisia kontakteja suomalaisten kanssa. Yhtenä vaikuttavana tekijänä sosiaalisiin kontakteihin oli ulkomaalaisten opiskelijoiden heikko kielitaito. Heikko kielitaito toi myös muita merkittäviä ongelmia ulkomaalaisten opiskelijoiden arkeen. Esimerkiksi kielitaidottomuus hankaloitti opintojen etenemistä ja kommunikointia muiden kanssa. Tutkimuksesta voi päätellä, että ulkomaalaisten opiskelijoiden kielitaitoon ja kommunikointiin suomalaisten kanssa on kiinnitettävä huomiota. Näitä voitaisiin kehittää esimerkiksi yhteisen toiminnan ja tutor-toiminnan avulla.

Avainsanat: Ulkomaalainen tutkinto-opiskelija, hyvinvointi, sosiaaliset suhteet, vuorovaikutus

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Bachelor Degree Programme in Social Work

Specialisation: Bachelor of Social Services

Author/s: Petra Hautanen

Title of thesis: "People are important." Social relations of foreign students as part of wellbeing.

Supervisor(s): Katariina Perttula

Year: 2013

Number of pages: 91

Number of appendices: 3

The purpose of this thesis was to explore the social relations of foreign students from the point of view of foreign students and professionals. My research brings new information for professionals and people who work with foreign students because this subject has been little studied in Finland. In the theory part, I have dealt with welfare, social relations and social problems. These concepts form the basis for the whole research.

In the research I used the qualitative research method and the research material was collected in a vocational school in South Ostrobothnia. I collected the research material by means of interviews and group discussion. Ten Russian persons were selected to the research. A few had an interpreter involved in the interview situation. Four professionals of different fields and one person in the interviews were selected to the group discussion. The purpose of the research material was to get versatile information about the importance of social relations in foreign students' lives and how social relations affect the students.

The results showed that foreign students considered family, friends and their partner as important matters. Furthermore, the students received much informational, economic and social support. It also came to light in the research that foreign students spent time with other foreign students because the foreign students had only few social contacts with Finns. One influencing factor to social contacts was the foreign students' weak language skills, which also triggered other significant problems for foreign students' weekday. For example, weak language skills complicated studies and communication with others. The research shows that one must invest in foreign students' language skills and communication with the Finns. These could be developed for example with the help of cooperation and friend activity.

Keywords: Foreign student, well-being, social relations, interaction

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
1 JOHDANTO	6
2 ULKOMAALAINEN TUTKINTO-OPISKELIJA.....	8
2.1 Ulkomaalaisen opiskelijan ja maahanmuuttajan ero.....	9
2.2 Tilastotietoja ulkomaalaisista opiskelijoista.....	10
2.3 Opiskelijoiden valinta koulutukseen ja lupa-asiat	12
3 ULKOMAALAISEN OPISKELIJAN SOPEUTUMINEN SUOMEEN .	14
3.1 Sopeutumista edistävät ja estävät tekijät.....	14
3.2 Sopeutumisen muodot	17
3.3 Sopeutumisen haaste - kulttuurishokki.....	18
4 MITÄ IHMISTEN HYVINVOINTI ON?	20
4.1 Elintaso - having.....	22
4.2 Yhteisyyssuhteet - loving.....	24
4.3 Itsensä toteuttaminen - being	25
5 SOSIAALISET SUHTEET JA VUOROVAIKUTUS.....	27
5.1 Perhe ja parisuhde	29
5.2 Ystävien merkitys sosiaalisissa suhteissa	31
6 SOSIAALISTEN SUHTEIDEN HAASTEET	33
6.1 Haasteena tutustuminen suomalaisiin.....	33
6.2 Yksinäisyys.....	34
6.3 Rasismi ja piilorasismi	36
7 LAADULLISEN TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	39
7.1 Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ja tutkimuksen kohdejoukko.....	40
7.2 Tutkimusmenetelmänä laadullinen tutkimus.....	42
7.3 Haastattelurunko ja koehaastattelu	43
7.4 Aineiston keruu teemahaastattelun avulla	45
7.5 Aineistosta ryhmäkeskustelun pitämiseen.....	46
7.6 Analysointi sisällönanalyysin avulla	48
7.7 Tutkimuksen luotettavuus ja pätevyys	51

7.8 Tutkimuksen eettiset näkökulmat	53
8 ULKOMAALAISEN OPISKELIJAN SOSIAALISET SUHTEET	55
8.1 Perhe ja avopuoliso	55
8.2 Ystävät	57
8.3 Yhteyden pitäminen.....	59
8.4 Avun ja tuen saaminen	62
8.5 Harrastukset ja muu vapaa-aika.....	63
9 SOSIAALISIIN SUHTEISIIN LIITTYVÄT HAASTEET	66
9.1 Haasteena yksinäisyys	66
9.2 Kielitaito.....	67
10 JOHTOPÄÄTÖKSET	70
10.1 Venäläistaustaisten sosiaaliset suhteet	70
10.2 Sosiaalisten kontaktien ylläpitäminen	71
10.3 Sosiaalinen tuki	73
10.4 Toiminnan merkitys sosiaalisissa kontakteissa	75
10.5 Yksinäisyys – subjektiivinen kokemus	76
10.6 Kielitaito kommunikoinnin välineenä.....	77
10.7 Yhteenvetoa johtopäätöksistä	79
11 POHDINTA.....	82
LÄHTEET	86
LIITTEET	92

1 JOHDANTO

Kyllä, onnellinen kun vietän aikaa ystävien kanssa. (Haastateltava 3.)

Edellä oleva lainaus kuvaa mielestäni hyvin sitä tunnetta, joka ilmenee sosiaalisissa kontakteissa ystävien tai muiden läheisten kanssa. Jokaisella ihmisellä pitäisi olla ainakin yksi hyvä ystävä perhesuhteiden lisäksi, jotta saisi tuntea tuota tärkeää tunnetta. Suomalaisilla on usein läheisiä ystäviä ja sosiaalisia kontakteja, mutta mikä on ulkomaalaisten opiskelijoiden tilanne? Ulkomaalaisten opiskelijoiden lukumäärä on lisääntynyt vuosi vuodelta ja heihin liittyviä tutkimuksia on alettu tehdä yhä enemmän. Silti ulkomaalaisten opiskelijoiden sosiaalisia suhteita on tutkittu vähän. Ulkomaalaisiin opiskelijoihin liittyvät tutkimukset koskevat useimmiten opiskelijan kotoutumista tai opiskelijan työllistymistä opintojen suorittamisen jälkeen.

Koska tutkimuksia on tehty vähän ulkomaalaisten opiskelijoiden sosiaalisista suhteista, on perusteltua tutkia sosiaalisten kontaktien vaikutusta opiskelijan elämään. Tutkimukseni tuo tärkeätä lisäinformaatiota kaikille sosiaalialan ihmisille sekä erityisesti kaikille ulkomaalaisten opiskelijoiden kanssa työskenteleville. Tutkimukseni avulla jokainen lukija pääsee tutustumaan ulkomaalaisten opiskelijoiden sosiaalisiin suhteisiin ja niihin vaikuttaviin tekijöihin opiskelijan omasta näkökulmasta. Lisäksi tutkimukseen tuovat monipuolisuutta myös ryhmäkeskustelussa eri alojen ammattilaisilta nousseet mielipiteet ja kommentit.

Aihetta valittaessa olin alun perin kiinnostunut nuorten sosiaalisista suhteista ja ryhmädynamiikasta, mutta aihe muuttui hieman osallistuttuani Sohvi-hankkeeseen Seinäjoen Ammattikorkeakoulun kautta. Sohvi-hanke on kaksivuotinen hanke, joka toteutetaan 1.3.2012 - 28.2.2014. Hankkeen tarkoituksena on kerätä tietoa kokemuksellisesta hyvinvoinnista eri asiakasryhmiltä. Kokemustietoa on kerätty henkilöiltä, jotka ovat vaarassa syrjäytyä sekä henkilöiltä, jotka ovat hyvinvointipalveluiden tarpeessa. Kerätyn tiedon perusteella suunnitellaan uusia palvelukokonaisuuksia sekä kehitetään työntekijöiden osaamista. (Sohvi 2012.) Hankkeessa kohderyhmäkseni valikoituivat ulkomaalaiset opiskelijat ja haastattelin

kymmentä venäläistaustaista opiskelijaa teemahaastattelun avulla. Lisäksi järjestimme toisen sosionomi (AMK) -opiskelijan kanssa aiheeseen liittyvän ryhmäkeskustelun, josta saimme lisämateriaalia tutkimukseen. Lopulliseksi opinnäytetyön aiheeksi valikoitui ulkomaalaisten opiskelijoiden sosiaaliset suhteet osana hyvinvointia, joka liittyy paljon alun perin pohtimaani aiheeseen.

Oma tavoitteeni tässä opinnäytetyössä on tutkia, miten tärkeässä osassa sosiaaliset suhteet ovat ulkomaalaisen opiskelijan elämässä ja miten sosiaaliset suhteet vaikuttavat ulkomaalaiseen opiskelijaan. Lisäksi tavoitteenani on tutkia, ketkä henkilöt ovat ulkomaalaiselle opiskelijalle tärkeitä ja millaiset ystävyysuhteet opiskelijoilla on. Näiden lisäksi tarkastelen sosiaaliin suhteisiin vaikuttavia tekijöitä, esimerkiksi miten harrastukset vaikuttavat sosiaaliin suhteisiin. Pysin tässä tutkimuksessa tuomaan esille mahdollisimman monipuolista tietoa haastatteluista sekä ryhmäkeskustelusta. Lisäksi pyrin pohjustamaan tutkimusta teoreettisella tiedolla, jotta lukijan on helpompi tulkita tutkimuksen tuloksia ja johtopäätöksiä.

Tutkimukseni alussa käsittelen opinnäytetyöni teoreettiset lähtökohdat, jotka luovat pohjan koko tutkimukselle. Opinnäytetyössä määrittelen muun muassa ulkomaalaisen opiskelijan ja maahanmuuttajan eron, sillä nämä käsitteet sekaantuvat helposti myös ammattilaisilla. Koska opinnäytetyöni liittyy hyvinvointiin, on tärkeää määritellä mitä ihmisten hyvinvointi on. Hyvinvointia tarkastelen Erik Allardtin laatiman hyvinvointimallin mukaan. Teoriaosuuden lopussa tarkastelen vielä sosiaalisten suhteiden vaikutusta hyvinvointiin sekä perheen, parisuhteen ja ystävien merkitystä sosiaalisissa suhteissa. Työni teoriaosuuden jälkeen kerron laadullisen tutkimuksen toteuttamisesta, haastattelujen sekä ryhmäkeskustelun kautta kerätyistä tutkimustuloksista ja tutkimuksen johtopäätöksistä.

2 ULKOMAALAINEN TUTKINTO-OPISKELIJA

Pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelman mukaan maahanmuuttajat ovat osa suomalaista yhteiskuntaa. Hallituksen yhtenä päämääränä onkin tehostaa maahanmuuttaja- ja ulkomaalaistaustaisten työllistymistä työmarkkinoille ja kannustaa ammattiin valmistuneita muiden maiden kansalaisia jäämään Suomeen töihin. (Maahanmuuttopolitiikka, [viitattu 18.6.2013].) Työvoiman saatavuusongelman ennustetaan lisääntyvän, sillä väestön vanhetessa työvoiman tarjonta alkaa nopeasti supistua. Sitä voidaan ehkäistä esimerkiksi tyouria pidentämällä ja korvaamalla vähenevää työvoimaa rekrytoimalla ulkomailta työntekijöitä (Työvoiman maahanmuuton toimenpideohjelma 2009, 5.), jolloin myös maahanmuutto Suomeen lisääntyy. On myös huomioitava, että Suomeen muuttaa ulkomaalaisten aikuisten mukana lapsia, joten tulevaisuudessa maahanmuuttajaopiskelijoiden määrä kouluissa tulee lisääntymään. (Jääskeläinen 2004, 109.)

Valmistautuminen maahanmuuttajien ja ulkomaalaisten määrän lisääntymiseen edellyttää, että yhteiskunnalla ja työelämällä on valmiudet ottaa vastaan eri kulttuureista tulevia henkilöitä. Monikulttuurisuuden kehittymisen kannalta koulut ovat tärkeässä osassa (Kalliomäki 2006.), sillä ulkomaalaisia opiskelijoita hakeutuu sekä ammattikorkeakoulujen englanninkielisiin opintoihin että suomenkielisiin ammattikouluihin. Ammattikorkeakoulujen vetovoimaisuutta lisää se, että opinnot voidaan suorittaa englannin kielellä. Englanninkielisiä tutkinnon suorittajia oli vuonna 2012 lähes 20 000 ja suomalaisissa ammattikouluissa vuonna 2012 tutkintoja suoritti 2 500 opiskelijaa. (Ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden määrä 2013.)

Kouluilla on tärkeä rooli ja mahdollisuus tukea ulkomaisen opiskelijan sopeutumista yhteiskuntaan (Kalliomäki 2006). Myös ammatillisilla oppilaitoksilla on tavoitteita, joilla tuetaan maahanmuuttajia. Maahanmuuttajien ja ulkomaalaisten ammatillisen koulutuksen tavoitteena on antaa valmiuksia toimia tasavertaisesti suomalaisessa yhteiskunnassa. Lisäksi tavoitteena on tukea maahanmuuttajia ja ulkomaalaisia opiskelijoita ylläpitämään omaa kulttuuri-identiteettiään. Tavoitteena on myös, että saataisiin opiskelijoille mahdollisimman toimiva kaksikielisyys, jossa

opiskelija hallitsee suomen kieltä ja ylläpitää myös omaa äidinkieltään. (Maahanmuuttajien koulutuksen kehittäminen, [viitattu 18.6.2013].)

Maahanmuutto tuo haasteita ammattikouluille, sillä maahanmuuttajien ja ulkomaalaisten opiskelijoiden lisääntyessä tarvitaan lisää kielitaitoisia tukiopettajia luokkiin. Näin opiskelijat voivat kääntyä heidän puoleensa, kun he tarvitsevat apua opinnoissa tai kielen ymmärtämisessä. (Jääskeläinen 2004, 108-109.)

2.1 Ulkomaalaisen opiskelijan ja maahanmuuttajan ero

Suomessa on jonkin verran sekä ulkomaalaisia opiskelijoita että maahanmuuttajia. Nämä käsitteet sekoittuvat silti helposti, joten on tärkeää määritellä ulkomaalaisen opiskelijan ja maahanmuuttajan ero. Maahanmuuttaja on henkilö, joka on syntyperältään ulkomaalainen (Talib, Löfström & Meri 2004, 20), mutta on muuttanut pysyvästi Suomeen (Oinonen, Blom & Melin 2005, 47). Maahanmuuttoon voi olla monia eri syitä, joista tarve saada koulutusta on yksi. Maahanmuuttaja-käsite on usein hyvin epäselvä ja käsitteen alle mahtuvat muun muassa siirtolaiset, jotka tulevat työn mukana Suomeen sekä paluumuuttajat, joilla on jo valmiina jonkinlaiset siteet Suomeen. Tyypillisiä paluumuuttajia ovat esimerkiksi Venäjän inkeriläiset. Maahanmuuttaja-käsitteen alle määritellään myös pakolaiset, jotka hakevat turvapaikkaa Suomesta. (Talib 2002, 18.)

Tässä opinnäytetyössäni käytän jatkossa sanaa ulkomaalainen opiskelija, koska tutkimuksen haastateltavat olivat kaikki venäläisiä tulevaan ammattitutkintoon valmistuvia opiskelijoita. Heillä ei ole Suomen kansalaisuutta, jonka takia heitä kutsutaan ulkomaalaisiksi opiskelijoiksi. Saari (2010c, 66) kertoo, että tilapäisesti Suomessa asuvilla ulkomaalaisilla ei ole oikeutta minkäänlaiseen Suomen sosiaaliturvaetuuteen. Myöskään ulkomaalaisilla opiskelijoilla ei ole näitä oikeuksia. Kuten edellä mainittiin, virallisesti ilman Suomen kansalaisuutta Suomessa opiskelevista käytetään sanaa ulkomaalainen opiskelija, mutta arkikielessä käsitteet sekoittuvat helposti ja myös ammattilaiset sanovat heitä helposti maahanmuuttajaopiskelijoiksi.

2.2 Tilastotietoja ulkomaalaisista opiskelijoista

Suomalaisissa ammattikouluissa on opiskellut maahanmuuttajia ja ulkomaalaisia opiskelijoita luultavasti niin kauan kuin koulutusta on järjestetty. Heitä on kuitenkin ollut aina vähemmän kuin valtaväestöä. (Saarinen 1995, 4.) Maahanmuuttoviraston laatimassa tilastokatsauksessa (2013, 2) kerrotaan, että vuonna 2011 vireille tuli 5806 opiskelua koskevaa oleskelulupahakemusta, kun taas vuonna 2012 opiskelua koskevia oleskelulupahakemuksia tuli 6023 kappaletta. Opintojen takia haettavien oleskelulupien määrä oli siis kasvanut noin 200 kappaleella vuoden aikana. Tilastokatsauksen (2013, 7) mukaan vuonna 2011 ja 2012 eniten opiskelua koskevia oleskelulupia hakivat venäläiset opiskelijat.

Maahanmuuttovirasto on tehnyt myös toisen tutkimuksen, jossa on tutkittu ulkomaalaisten opiskelijoiden määriä ammattikouluissa vuosina 2005 ja 2010 (Ulkomaalaiset tutkinto-opiskelijat, [viitattu 10.6.2013]). Taulukosta 1. voi tarkastella, kuinka monta ulkomaalaista opiskelijaa opiskeli Suomen ammattikouluissa vuonna 2010 ja kuinka monta uutta ulkomaalaista opiskelijaa aloitti vuonna 2010 opintonsa ammattikouluissa.

Taulukko 1 Ulkomaalaiset opiskelijat koulutusaloittain ammattikouluissa vuonna 2010 ja heidän prosentuaalinen määrä verrattuna kaikkiin opiskelijoihin.

Koulutusala	Ulkomaalaiset opiskelijat		Uudet ulkomaalaiset opiskelijat	
	Lkm	% kaikista opiskelijoista	Lkm	% kaikista uusista opiskelijoista
Humanistinen ja kasvatusala	1077	2,7	247	4,9
Kulttuuriala	965	3,7	235	5,1
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	4223	6,4	1300	10,1
Luonnontieteiden ala	1723	5,6	505	9,8
Tekniikan ja liikenteen ala	5076	6,8	1584	10,2
Luonnonvara- ja ympäristöala	360	4,6	91	5,6
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	1578	3,0	467	3,7
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	699	7,5	246	9,0
Muu koulutus	6	0,8	2	1,1
Koulutusalat yhteensä	15707	5,1	4677	7,7

Kuten taulukosta 1. voidaan havaita, eniten ulkomaalaisia opiskelijoita vuonna 2010 ammattikouluissa oli tekniikan ja liikenteen aloilla. Ulkomaalaisia opiskelijoita oli kyseisillä aloilla yhteensä 5076 henkilöä. Toiseksi eniten ulkomaalaisia opiskelijoita oli yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon aloilla. Näillä kolmella alalla ulkomaalaisia opiskelijoita oli yhteensä 4223 henkilöä. Kolmanneksi eniten ulkomaalaisia opiskelijoita oli luonnontieteiden alalla, jossa ulkomaalaisia opiskelijoita oli yhteensä 1723 henkilöä. Edellä mainitut alat olivat selvästi vetovoimaisimmat koulutusalat ulkomaalaisten opiskelijoiden keskuudessa.

Prosentuaalisesti eniten ulkomaalaisia opiskelijoita ammattikouluissa oli silti matkailu-, ravitsemis- ja talousaloilla. Näillä aloilla ulkomaalaisia opiskelijoita oli 7,5 % kaikista opiskelijoista, kun taas tekniikan ja liikenteen aloilla ulkomaalaisia opiskelijoita oli 6,8 % kaikista opiskelijoista. Matkailu-, ravitsemis- ja talousalojen suuri prosenttimäärä selittyy luultavasti sillä, että matkailu-, ravitsemis- ja talousaloille otetaan vähemmän opiskelijoita kuin esimerkiksi tekniikan ja liikenteen aloille. Näin prosentuaalisia lukuja ei voi verrata suoraan keskenään. On myös huomioitava, että esimerkiksi tekniikan ja liikenteen alojen opiskelijamäärät on laskettu yhteen vaikka opiskelijat valmistuvat eri nimikkeillä.

Taulukko 2 Ulkomaalaisten opiskelijat eri koulutusaloittain ammattikouluissa.

Koulutusala	2005	2010
	Lkm	Lkm
Humanistinen ja kasvatustieteiden ala	966	1077
Kulttuuriala	727	965
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	2239	4223
Luonnontieteiden ala	996	1723
Tekniikan ja liikenteen ala	2653	5076
Luonnonvara- ja ympäristöala	189	360
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	950	1578
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	235	699
Muu koulutus	0	6
Koulutusalat yhteensä	8955	15707

Taulukossa 2. on merkitty, kuinka monta ulkomaalaista opiskelijaa oli vuosina 2005 ja 2010 eri koulutusaloilla ammattikouluissa. Taulukkoon on merkitty koulutusaloittain ulkomaalaisten opiskelijoiden lukumäärät vuosina 2005 ja 2010. Ver-

rattaessa vuosia 2005 ja 2010, jokaiselle alalle on tullut lisää ulkomaalaisia opiskelijoita. Silminnähden eniten ulkomaalaisia opiskelijoita on tullut tekniikan ja liikenteen aloille. Tekniikan ja liikenteen aloille on tullut viiden vuoden aikana ulkomaalaisia opiskelijoita lisää yhteensä 2423 opiskelijaa.

2.3 Opiskelijoiden valinta koulutukseen ja lupa-asiat

Ulkomaalaisten opiskelijoiden haku ammatilliseen koulutukseen alkaa hakupaikan valinnasta. Wilhelmssonin (2004, 167) mukaan ulkomaalaiset opiskelijat löytävät koulutusalaansa yleensä niin sanotun puskaradion ja ystävien kokemusten avulla. Syrjälän (2013, 250) mukaan maahanmuuttajanuoret, joilla on suomalainen perusopetuksen päättötodistus, voivat hakea ammatilliseen peruskoulutukseen yhteishaussa. Myös ulkomaalaiset opiskelijat hakevat ammatilliseen koulutukseen yhteishaussa, vaikka heillä ei olekaan suomalaisen perusopetuksen päättötodistusta. Saarisen (1995, 7) mukaan maahanmuuttajat voidaan valita koulutukseen myös joustavalla haulla. Syrjälä (2013, 250) kommentoi tähän, että joustavalla haulla ei silti ole helppo päästä ammattikouluun, sillä oppilaitos voi ottaa joustavalla haulla korkeintaan 30 prosenttia kaikista hakijoista. Koulun ei välttämättä tarvitse ottaa yhtään oppilasta joustavan haun kautta, jos hakijoita on yhteishaussa tarpeeksi.

Ammatillisella oppilaitoksella on oikeus testata hakijoiden kielitaito, jos hakijan äidinkieli ei ole suomi tai ruotsi. Hakijat kutsutaan tavallisesti ensin kielitestiin, jossa testataan kirjallinen ja suullinen kielitaito. (Syrjälä 2013, 250.) Hakijoiden suomen kielen taidon arviointi tekee oppilasvalinnan haasteelliseksi, sillä jos opintoihin valittu oppilas ei osaa tarpeeksi suomen kieltä, voi tämä johtaa opintojen keskeyttämiseen tai syrjäytymiseen. Kielitaidon arviointi haastattelemalla on silti haasteellista. Hakija voi osata puhua sujuvaa suomea, mutta käsitteellisten oppikirjojen lukeminen ja niiden ymmärtäminen voi olla hankalaa. Haastattelutilanteessa hakijan kielitaitoa on verrattava koulutukseen ja alalla työskentelyyn. Haastattelijan tulee arvioida, pärjäisikö hakija kielitaidollaan koulussa sekä työelämässä. (Saarinen 1995, 7.)

Opiskelijan tultua valituksi ammattikouluun, hänelle informoidaan tieto valinnasta (Erityisopettaja 2012), jonka jälkeen ulkomaalaisen opiskelijan tulee hakea opiskeluvuusiin eli oleskelulupaa opintojensa ajaksi. Maahanmuuttoviraston oleskelulupa Suomeen -tiedotteessa (2012, 1) kerrotaan, että oleskelulupaa pitää hakea yli kolmen kuukauden oleskeluajalle. Ulkomaalaiselle myönnettävään oleskelulupaan liitetään myös B-merkintä, joka kertoo luvan tilapäisyydestä. Oleskelulupa on voimassa vain vuoden, jonka jälkeen lupa täytyy hakea uudelleen. Rädyn (2002, 12) mukaan opiskelijalupaa hakevan on todistettava, että hänellä on varaa elää Suomessa ja opiskella. Yleensä tämä tarkoittaa, että opiskelijalla on oltava tarvittavat säästöt pankkitilillä.

Ulkomaalaiset opiskelijat opiskelevat samalla tavalla kuin suomalaiset opiskelijat (Saarinen 1995, 4) ja heidän opetuskielenä käytetään joko suomea tai ruotsia (Koskimäki 2004, 15). Ulkomaalaisen opiskelijan opintoihin kieli tuokin haastetta. Heidän on opittava ensin suomen kieltä, ennen kuin he voivat aloittaa opinnot. (Saarinen 1995, 4.) Moni haastateltava kertoikin opiskelleensa suomen kieltä jo ennen kouluun hakemista, sillä valintahaastattelussa heidät haastateltiin suomeksi ja riittämättömän suomen kielen osaajat jätettiin valinnan ulkopuolelle. Koskimäen (2004, 15) mukaan maahanmuuttajaopiskelijat ja ulkomaalaiset opiskelijat ovat iältään hieman vanhempia kuin suomalaiset opiskelijat. Tehdyissä haastatteluissa tulikin ilmi, että moni venäläistaustainen opiskelija oli ehtinyt opiskella omassa maassaan ammatin ja olla jopa töissä.

Tutkinnon suoritettuaan ulkomaalaisilla opiskelijoilla on puoli vuotta aikaa etsiä työtä ennen kuin oleskelulupa umpeutuu. Työllistyminen on haasteellista, sillä tutkintoihin sisältyy vain vähän suomen kielen opetusta. Kielenhallintaa pidetään kuitenkin tärkeänä tekijänä työmarkkinoilla ja se on usein edellytys työllistymiselle. (Forsander 2011, 105.)

3 ULKOMAALAISEN OPISKELIJAN SOPEUTUMINEN SUOMEEN

Ulkomaalaisen opiskelijan sopeutuminen alkaa silloin, kun opiskelija saapuu uuteen maahan ja sopeutuminen jatkuu niin kauan, kun ulkomaalainen on kontaktissa valtaväestön kanssa. Sopeutuminen alkaa yleensä kielen opettelemisesta, jotta opiskelija selviytyisi jokapäiväisestä elämästä. (Alitolppa-Niitamo 1993, 29.) Muuton yhteydessä esiintyykin helposti enemmän tai vähemmän kieliongelmiä ja ulkomaalainen opiskelija joutuu väistämättä kielellisen vähemmistön asemaan, jos uuden maan kieltä ei osata hyvin (Domander 1995, 11).

Sopeutumista voidaan tarkastella ulkoisella ja sisäisellä sopeutumisella. Ulkoisella sopeutumisella tarkoitetaan sitä, miten ulkomaalaisen sopeutuminen nähdään sosiaalisen ympäristön näkökulmasta eli toisin sanoen muiden silmin. Sisäisellä sopeutumisella taas tarkoitetaan sitä, miten ulkomaalainen opiskelija itse kokee viihtävänsä uudessa maassa. Ulkoiseen ja sisäiseen sopeutumiseen vaikuttaa muun muassa se, millaiset sosiaaliset suhteet ulkomaalaiselle opiskelijalle muodostuu. (Taajamo 2005, 15-16.)

3.1 Sopeutumista edistävät ja estävät tekijät

Uuteen kulttuuriin sopeutuminen on elinikäinen prosessi (Pollari & Koppinen 2011, 36) ja sopeutumiseen vaikuttavat monet eri tekijät. Yksi niistä on ulkomaalaisen opiskelijan hyvä sopeutumiskyky. (Alitolppa-Niitamo 1993, 30.) Opiskelijan muuttaessa uuteen maahan hän joutuu sopeutumaan uuteen kulttuuriin. Suomalaisten tavat, arvot ja normit ovat erilaisia kuin ulkomaalaisen opiskelijan kotimaassa. (Domander 1995, 11.) Hyvä sopeutumiskyky helpottaa uuden maan tapojen omaksumista ja auttaa opiskelijaa löytämään tasapainon kahden eri kulttuurin välillä. Jos ulkomaalaisella opiskelijalla on huono sopeutumiskyky, kokee hän elämänsä uudessa maassa paljon raskaammin, sopeutuminen on vaikeaa ja opiskelijalle voi tulla mielenterveysongelmia. (Alitolppa-Niitamo 1993, 30.)

Sosiaalisissa tilanteissa toimitaan yleensä valtakulttuurin tapojen ja tyylien mukaisesti. Tästä syystä ulkomaalaisen opiskelijan on omaksuttava uusia käyttäytymistapoja ja kirjoittamattomia sääntöjä, jotta hän tulee oikeinymmärretyksi. Esimerkiksi puhetyyliä voidaan joutua muuttamaan enemmän ”suomalaistyyliemmäksi”. Tämä viestintä ja vuorovaikutustyylien muuttaminen voi johtua myös syrjinnän ja rasismien välttämisen halusta. (Häkkinen & Mattila 2011, 141.) Yhteiskunnan puolelta on odotus, että ulkomaalaiset opiskelijat sopeutuvat Suomen kulttuuriin, vaikka heillä ei ole samoja oikeuksia kuin Suomen kansalaisuuden saaneilla tai kansalaisiksi syntyneillä (Oinonen ym. 2005, 56).

Ulkomaalaisen opiskelijan on hyvin tärkeää tutustua suomalaisiin heti opintojen alkuvaiheessa, sillä se helpottaa uuteen maahan sopeutumista (Taajamo 2005, 79). Ystävien puute voi vaikeuttaa oleellisesti sopeutumista ja heikentää hyvinvointia uudessa maassa, vaikka opiskelijalla olisikin Suomessa perheenjäseniä tai hän pitäisi tiivistä yhteydenpitoa kotimaassaan oleviin ystäviin (Reuter & Jaakkola 2005, 35). Myös muiden ihmisten suhtautuminen ulkomaalaiseen opiskelijaan vaikuttaa sopeutumiseen (Pollari & Koppinen 2011, 20), joten sopeutumista edesauttaa, jos opiskelija ei joudu kokemaan rassistisuutta (Häkkinen & Mattila 2011, 157). Ystävien lisäksi sopeutumista uuteen maahan auttaa aktiivinen toiminta. Harrastusten avulla tutustuu uusiin ihmisiin, oppii valtakulttuurin kieltä sekä maan tapoja, saa mielekästä tekemistä ja voi tuntea itsensä hyväksytyksi. (Pohjanpää 2003, 133.) Ystäviä voidaan harrastusten ohella hankkia myös erilaisissa tilaisuuksissa, kokoontumisissa ja juhlissa (Taajamo 2005, 75).

Ulkomaalaisen opiskelijan sopeutumista edistää myös se, jos opiskelijalla on Suomessa perheenjäseniä tai saman kulttuurin omaavia ystäviä (Häkkinen & Mattila 2011, 157). Kauemmin maassa olleet saman kulttuurin omaavat henkilöt ovat ulkomaalaiselle opiskelijalle hyvä tuki ja turva. He ovat omakohtaisesti kokeneet sopeutumisprosessin ja sen tuomat ongelmat, joten he osaavat omalla kielellä kertoa opiskelijalle tietoa uudesta maasta, maan tavoista ja toiminnasta. Jatkossakin saman kulttuuritaustan omaavat henkilöt ovat ulkomaalaiselle opiskelijalle tärkeä sosiaalinen verkosto, koska omassa ryhmässä voi puhua omaa äidinkieltä ja viettää aikaa niin kuin kotimaassa on totuttu viettämään. (Räty 2002, 112.) Lisäksi

saman kulttuuritaustan omaavassa ryhmässä opiskelija ei tunne itseään täysin erilaiseksi (Wilhelmsson 2004, 175).

Sopeutumiseen vaikuttaa myös ulkomaalaisen opiskelijan motivaatio, joka voi vaihdella sopeutumisprosessin aikana hyvin paljon. Esimerkiksi opiskelijan motivaatio kielen opettelemiseen voi olla korkea, koska valtakulttuurin kanssa yhtenevä kieli auttaa luomaan sosiaalisia suhteita. (Pietilä 2013, 50.) Uuteen maahan muutto voi mahdollistaa paremman elämän kuin entisessä kotimaassa asuttaessa. Silti ulkomaalainen opiskelija ei välttämättä osaa odottaa mahdollista epäystävällistä vastaanottoa, sopeutumiseen liittyviä ongelmia ja kieliongelmia. (Talib ym. 2004, 12.) Uuteen maahan muutto koettelee ulkomaalaista opiskelijaa ja muutto on merkittävä tapahtuma. Uuteen maahan muutto voi pahimmillaan aiheuttaa psyykkistä kuormitusta kuten stressiä, sillä elinympäristö muuttuu oleellisesti. (Talib 2002, 20.)

Ihmiset sopeutuvat uuteen kulttuuriin eri tavoin. Toinen voi pitää uuteen maahan muuttoa hyvänä asiana, joka vahvistaa persoonallisuutta ja joustavuutta. Toinen taas voi tuntea sen hyvinkin raskaana asiana ja näin tuottaa avuttomuuden tunnetta. Sopeutumisessa voidaan valita erilaisia muotoja. Jotkut voivat haluta sulautua kokonaan uuteen kulttuuriin säilyttämättä mitään omasta kulttuuristaan. Toiset voivat haluta pitää omaa kulttuuriaan yllä niin vahvasti yllä, etteivät halua vastaanottaa mitään uudesta kulttuurista. Jotkut taas ovat voineet kokea jääneensä sekä uudesta kulttuurista että omasta etnisestä ryhmästä täysin ulkopuolelle. Useat ovat silti löytäneet sopivan tasapainon edellä mainittujen sopeutumismuotojen välillä. (Alitolppa-Niitamo 1993, 24, 30.)

Ammattikoulu voi tukea tutor-toiminnalla ulkomaalaisen sopeutumista Suomeen. Uuteen kulttuuriin sopeutumisessa voi helpottaa, jos ulkomaalainen opiskelija saisi suomalaisen tutoriksi. Tutor-opiskelija toimisi tukihenkilönä ulkomaalaiselle opiskelijalle. Toiminnan avulla edistettäisiin kulttuurien kohtaamista ja vähennettäisiin ennakkoluuloja. Samalla ulkomaalaisen opiskelijan sosiaalinen verkosto laajenee, sillä useimmiten ulkomaalaiset jäävät omaksi ryhmäkseen muiden ulkopuolelle ja vuorovaikutusta suomalaisten kanssa voi syntyä hyvin vähän. Kokemusten perusteella on mukavampaa kysyä neuvoa samanikäiseltä kuin kääntyä opettajan tai

opinto-ohjaajan puoleen. Lisäksi ystävän apu on mieluisampaa ja samalla ulkomaalaisen opiskelijan kielitaito kehittyy. (Kuisma 2004, 55.)

3.2 Sopeutumisen muodot

Kuten edellä on mainittu, uusi kulttuuri vaatii ulkomaalaiselta opiskelijalta paljon. Uuteen kulttuuriin voidaan sopeutua, jota kutsutaan akkulturaatioksi. Akkulturaatioon kuuluu neljä vaihtoehtoa: integraatio, marginalisaatio, assimilaatio ja separaatio. (Domander 1995, 13.) Integraatiossa eli sopeutumisessa opiskelija haluaa säilyttää oman kulttuurinsa ja samalla hän on tiiviissä kanssakäymisessä uuden kulttuurin kanssa. Sopeutumisen tuloksena on onnistunut kaksikulttuurisuus. Tällöin opiskelija säilyttää osan omaa kulttuuriaan samalla omaksuen myös osan uudesta kulttuurista. Opiskelija pitää yhteyttä omaan kulttuuriryhmäänsä samalla toimien tasavertaisena jäsenenä valtakulttuurin sosiaalisissa verkostoissa. Sopeutumista tapahtuu vain, jos valtakulttuuri on avoin ja sopeutuva uutta kulttuuria kohtaan. (Alitolppa-Niitamo 1993, 33.) Häkkisen ja Mattilan (2011, 15) mukaan integraation suomenkielisenä sanana käytetään sanaa kotoutuminen.

Marginalisaatiossa eli syrjäytymisessä ulkomaalaisella opiskelijalla ei ole halua tai mahdollisuutta pitää yllä omaa kulttuuriaan. Hän ei välttämättä ole halukas pitämään yhteyttä edes valtakulttuurin edustajiin. (Alitolppa-Niitamo 1993, 33.) Opiskelijaa ei myöskään innosta solmia ystävyysuhteita muihin kulttuureihin kuuluvien kanssa (Domander 1995, 13). Tällöin opiskelija ei voi saada tukea eikä hyväksyntää kummastakaan ryhmästä (Alitolppa-Niitamo 1993, 33), jolloin opiskelijan syrjäytymisvaara on suuri (Domander 1995, 13).

Assimilaatiossa eli sulautumisessa maahanmuuttaja ei välttämättä halua tai hänen ei anneta säilyttää omaa kulttuuriaan. Hänellä ei välttämättä ole mahdollisuutta oman etnisen ryhmän kanssakäymiseen, joten hän joutuu hakeutumaan sosiaaliin kontakteihin valtakulttuuriin kuuluvien kanssa. Tällöin opiskelija omaksuu uuden kulttuurin (Alitolppa-Niitamo 1993, 32.) ja opiskelija niin sanotusti sulautuu uuteen kulttuuriin (Domander 1995, 13).

Separaatiossa eli eristäytymisessä opiskelija arvostaa omaa kulttuuriaan niin paljon, ettei halua pitää yhteyttä valtakulttuuriin. Jos eristäytymisen syynä on taas se, että valtakulttuuri pitää ulkomaalaista opiskelijaa erillään tai ulkopuolella, puhutaan segregoinnista. (Alitolppa-Niitamo 1993, 33.) Separatio voi johtaa herkemmin opiskelijan eristäytymiseen kuin integraatio, marginalisaatio tai assimilaatio (Domander 1995, 13).

Valtakulttuuri ohjaa yleensä ulkomaalaisen opiskelijan sopeutumista Suomeen, mutta opiskelija voi itse omalta osaltaan vaikuttaa valitseeko hän integraation eli sopeutumisen, marginalisaation eli syrjäytymisen, assimilaation eli sulautumisen vai separaation eli vetäytymisen (Talib ym.2004, 22). Vuonna 2001 tehdyssä tutkimuksessa tuli ilmi, että venäjänkielisillä integraatio ja separatio olivat yleisimmät sopeutumisen muodot. Venäjänkieliset hakeutuvat helposti muiden venäläisten kanssa samaan ryhmään samalla verkostoituen suomalaisten kanssa tai ääripäässä eristyvät omiin etnisiin ryhmiinsä. Tutkimuksessa nostettiin silti esille, että venäjänkieliset eivät muodosta selkeitä etnisesti eristyneitä ryhmiä, vaan integroituvat johonkin suomalaiseen tai omaan etniseen verkostoonsa. Mitä pidemmän aikaa ulkomaalainen opiskelija Suomessa asuu, sitä enemmän hän sulautuu suomalaisiin verkostoihin. (Reuter & Jaakkola 2005, 34, 39.)

3.3 Sopeutumisen haaste - kulttuurishokki

Uuteen maahan muuttaessa opiskelija voi joutua kulttuurishokkiin, joka voi kestää vuosia. Kulttuurishokista selviämiseen vaikuttaa elämäntilanne, henkilökohtaiset ominaisuudet ja sosiaaliset suhteet. Kulttuurishokissa opiskelija voi saada apua niiltä, jotka ovat kokeneet samanlaisen muutoksen. (Domander 1995, 11.) Kulttuurishokissa elämänmuutos voi aluksi tuntua raskaalta ja stressaavalta, mutta se voi muuttua myönteiseksi asiaksi, jos ilmenevät ongelmat pystytään ratkaisemaan. Kulttuurishokin aikana opiskelija käy läpi vaikeita asioita. Samanaikaisesti hänen tulisi sopeutua uuteen maahan ja elinympäristöön sekä luoda uusia sosiaalisia suhteita. (Alitolppa-Niitamo 1993, 25.) Kulttuurishokissa voi olla moninaisia oireita, joista tyypillisimmät ovat unettomuus, väsymystilat sekä yksinäisyyden ja vihan

tunteet. Lisäksi opiskelija voi tuntea itsetunnon alenemista. (Frisk & Tulkki 2005, 56.)

Uuteen maahan muuttaessa opiskelija voi tuntea ensimmäisten viikkojen aikana uuden maan kiehtovana ja mukavana (Frisk & Tulkki 2005, 56). Mennyt torjutaan helposti mielestä ja opiskelija haluaa oppia uutta kieltä sekä uusia tapoja (Talib & Lipponen 2008, 73). Tämä niin sanottu kuherruskuukausi kestää parista viikosta muutamaan kuukauteen riippuen siitä, kuinka paljon oma kulttuuri eroaa uudesta kulttuurista. Mitä samantyyppisempi uusi kulttuuri on, sitä kauemman aikaa opiskelijalla menee havaita uuden kulttuurin poikkeavuudet. (Frisk & Tulkki 2005, 56.)

Niin sanotun kuherruskuukauden jälkeen uuden kulttuurin piirteet alkavat ärsyttää. Monet asiat, jotka ennemmin kiehtoivat, alkavat tuntua vastenmielisiltä. Opiskelija vertaa kaikkia asioita kotimaansa kulttuuriin ja kaikki poikkeavuudet ärsyttävät. (Frisk & Tulkki 2005, 56.) Tällöin opiskelija alkaa huomioida kotimaansa kulttuurissa myös hyviä puolia (Talib & Lipponen 2008, 73). Vastareaktionä opiskelija voi välttää kontaktia uuteen kulttuuriin ja sen edustajiin. Vastareaktion kesto voi kestää useita kuukausia ja jotkut eivät pääse siitä eroon milloinkaan. (Frisk & Tulkki 2005, 56.)

Vastareaktion laantuessa opiskelija ymmärtää, ettei voi toiminnallaan muuttaa ympäristöä. Tällöin hän alkaa hyväksyä uuden kulttuurin toimintatapoja sekä opiskelija voi alkaa toimimaan ympäristön odotusten mukaisesti. Lopulta uusi kulttuuri voi tuntua omalta ja opiskelija pystyy toimimaan siinä yhtä hyvin kuin kotimaansa kulttuurissakin. Sopeutuminen uuteen kulttuuriin voi kuitenkin kestää vuosia. (Frisk & Tulkki 2005, 56.)

4 MITÄ IHMISTEN HYVINVOINTI ON?

Koska tutkin tässä opinnäytetyössäni miten sosiaaliset suhteet ovat tärkeässä osassa ulkomaalaisen opiskelijan hyvinvoinnissa ja miten sosiaaliset suhteet vaikuttavat hyvinvointiin, on tärkeää ensin määritellä hyvinvoinnin käsite. Hyvinvoinnin käsitettä käytetään jatkuvasti mediassa sekä kansainvälissä vuoropuhelussa. Lisäksi sitä käytetään myös yhteiskuntapoliittisessa keskustelussa. (Hjerppe 2011, 212.) Suomi lukeutuu hyvinvointivaltioksi ja valtiolla on iso vastuu kansalaisten hyvinvoinnin mahdollistajana sekä takaajana. Valtion on luotava mahdollisuuksia hyvinvoinnin lisäämiseen kaikille kansalaisille ja valtion on myös taattava kohtuullinen hyvinvoinnin taso kaikissa tilanteissa. Julkisella vallalla on vastuu kansalaisen kohtuullisesta hyvinvoinnista myös siinä tilanteessa, jossa kansalainen on tahdon aiheuttanut oman hyvinvointinsa vähentymisen esimerkiksi kieltäytymällä työnteosta. (Saari 2011b, 74.) Ei pidä kuitenkaan unohtaa, että myös kunnalla on vastuu ihmisten hyvinvoinnin turvaamisessa. Kuntien tehtävänä on järjestää kuntalaisille heidän tarvitsemansa palvelut joko yksin tai yhteistyössä muiden kuntien kanssa. (Niiranen 2010, 90.)

Yhtenä tärkeänä kysymyksenä voi esittää, mahdollistaako ja takaako valtio kansalaisten hyvinvointia tarpeeksi sekä missä määrin julkinen valta kykenee vaikuttamaan ihmisten hyvinvointiin poliitikkojen avulla (Saari 2011b, 75)? Saari esittää mielestäni mielenkiintoisia kysymyksiä, sillä tarkasteltaessa kansalaisten hyvinvointieroja ja hyvinvointivaltion tehtäviä voi huomata, että valtio ei välttämättä pysty takaamaan kaikille väestöryhmille riittäviä hyvinvoinnin edellytyksiä. Esimerkiksi ulkomaalaiset ovat haastavassa tilanteessa, sillä he eivät kuulu Suomen sosiaaliturvan piiriin. Tämä voi tuoda haastetta ulkomaalaisten taloudelliseen selviytymiseen ja samalla vaikuttaa hyvinvointiin. Hallitus on havahtunut työn perässä tulevien ulkomaalaisten tilanteeseen, sillä hallitus antoi 17.10.2013 lakiesityksen, jossa jatkossa Euroopan Unionin ulkopuolisista maista Suomeen töihin tulevilla olisi jatkossa oikeus työttömyyspäivärahaan. Lakiesityksen mukaan oikeus työttömyyspäivärahaan olisi, jos ulkomaalainen henkilö on ollut töissä vähintään kuusi kuu-

kautta ennen työttömäksi jäämistä. Lakiesityksen avulla myös ulkomaalaisia työntekijöitä kohdeltaisiin yhdenvertaisesti. (EU:n ulkopuolisista maista 2013.)

Itse hyvinvoinnin käsite on todella moninainen. Hyvinvoinnin käsitettä on vaikea määritellä tarkasti ja käsitteeseen liittyy tietty epämääräisyys. Hyvinvointia voidaan silti lähestyä monesta eri näkökulmasta, joista kaksi näkökulmaa on makro ja mikro -tasot. Makro-tasossa hyvinvointia lähestytään yhteiskunnallisesta näkökulmasta ja tarkastelut perustuvat yleensä tilastotietoihin. Mikro-tasossa hyvinvointia tarkastellaan yksilön näkökulmasta. Siinä asiaa lähestytään yksilön näkemysten, tunteiden ja kokemusten pohjalta. (Hjerpe 2011, 212.) Suomessa mikrotason hyvinvointitutkimusta on resursoitu hyvin, mikä kertoo julkisen vallan kiinnostuksesta ihmisten hyvinvointia ja siinä tapahtuvia muutoksia kohtaan (Saari 2011b, 62). Tässä opinnäytetyössä tarkastelen hyvinvointia mikro-tasossa, koska tutkimuksen tiedot perustuvat ihmisten omiin subjektiivisiin kokemuksiin.

Ihmisen hyvinvointi on subjektiivinen käsite, joten ulkopuolisen on vaikea arvioida kenen elämä on hyvää ja kenen ei. Esimerkiksi täysin terve ihminen voi silti olla onneton ja epäterveellistä elämää elävä voi tuntea itsensä hyvinvoivaksi. (Laine, Ruishalme, Salervo, Siven & Välimäki 2009, 121.) Koska ihminen on kokonaisuus, hänellä on tarve täyttää fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen tarpeet. Tällaisia tarpeita ovat esimerkiksi tarve olla jonkun yhteisön jäsen ja olla tekemisissä muiden kanssa, saada riittävästi unta ja ravintoa sekä tarve kokea olonsa turvalliseksi ja rakastetuksi. (Pursiainen 2011, 30.) Lisäksi hyvinvointi-käsite sisältää myös muita eri osatekijöitä. Niitä ovat esimerkiksi terveys, työllisyys ja työolot, taloudellinen toimeentulo, koulutusmahdollisuudet, perhe- ja sosiaaliset suhteet, asunto ja lähipalvelut, virkistys ja kulttuuri, elämän ja omaisuuden turva sekä poliittiset vaikutusmahdollisuudet. (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilen 1999, 205.)

Kaikki hyvinvoinnin osa-alueet ovat vaikutuksissa toisiinsa. Esimerkiksi fyysinen sairaus joka johtaa työkyvyttömyyteen, voi vaikuttaa suoraan taloudelliseen tilanteeseen, joka taas voi vaikuttaa sosiaalisiin suhteisiin. (Pursiainen 2011, 31.) On tärkeää myös muistaa, että jokainen ihminen määrittelee omat hyvinvoinnin osa-alueensa tärkeysjärjestykseen omien tarpeiden mukaisesti. Näin eri ihmiset voivat painottaa hyvinvoinnin eri osa-alueita. (Kettunen, Ihalainen & Heikkinen 2001, 9.)

Hyvinvointikäsitteen määrittely ei ole helppoa ja sille ei ole olemassa yhtä ja oikeaa määritelmää, kuten voi huomata. Yksi tunnetuimmista hyvinvointi-käsitteen määrittelijöistä on Erik Allardt. (Räsänen & Kivirauma 2011, 43.) Erik Allardt määritteli hyvinvoinnin-käsitteen vuonna 1976 pohjoismaisessa hyvinvointitutkimuksessa. Määritelmä on siitä asti ollut yksi käytetyin hyvinvoinnin kuvaaja (Forss & Vatula-Pimiä 2010, 24.) ja Allardtin hyvinvointimallia on käytetty useissa eri sosi- ja terveysalan kirjoissa (Räsänen & Kivirauma 2011, 43). Allardtin määritelmä perustuu ihmisen perustarpeisiin. Sen pääajatuksena on, että kaikki hyvinvointitarpeet pitäisi olla tyydytetty riittävän hyvin, jotta ihminen voisi hyvin. (Ihalainen & Kettunen 2011, 9.) Allardtin teoriassa ihmisen tarpeet voidaan jakaa kolmeen eri ulottuvuuteen, joissa kaikissa on erityyppiset tarpeen tyydytyksen luonteet. Nämä ulottuvuudet ovat elintaso (having), yhteisyyssuhteet (loving) ja itsensä toteuttaminen (being). (Allardt 1976, 38.)

4.1 Elintaso - having

Ihmisellä tulee olla riittävä elintaso, jotta hän voi tarpeeksi hyvin (Ihalainen & Kettunen 2011, 10). Elintasoon kuuluvat ihmisen fysiologiset perustarpeet, kuten hengittäminen sekä ravinnon ja nesteen saanti. Lisäksi elintasoon kuuluvat ihmisen asunto ja koulutus, sillä koulutuksen ansiosta ihminen pystyy hankkimaan itsellensä tuloja. (Allardt 1976, 39-40.) Elintasoon liitetään myös taloudellinen hyvinvointi. Taloudellinen hyvinvointi on kytköksissä fyysiseen hyvinvointiin, sillä rahalla voi ostaa itselle välttämättömiä asioita kuten ruokaa. Raha mahdollistaa myös valintojen tekemisen ja kauan kestävä taloudellinen niukkuus aiheuttaa stressiä ja voimattomuuden tunnetta. Lisäksi taloudellinen niukkuus rajoittaa osallistumismahdollisuuksia sosiaalisiin aktiviteetteihin, kuten harrastuksiin. Kuten edellä kerroin taloudellinen niukkuus aiheuttaa stressiä, joka heijastuu perhe-elämään. Tämä näkyy lisääntyneinä riitoina ja äärimmillään väkivaltaisena käytöksenä. Tällaisessa tilanteessa ihminen voi hakea apua päihteistä, mikä vaikeuttaa perheen tilannetta entisestään. (Pursiainen 2011, 32-33.)

Asunto, koulutus ja tulot ovat aineellisia resursseja ja elintaso voidaan kuvata näiden esiintymisellä (Allardt 1976, 36). Resurssit ja koettu hyvinvointi ovat kyt-

köksissä toisiinsa (Ervasti & Saari 2011, 192) ja edellä mainitut resurssit ovat osittain ulkopuolisen mitattavissa (Allardt 1976, 32). Silti elintaso tarkastellessa on muistettava tulkinnanvaraisuus. On tulkinnanvaraista ja suhteellista, mikä on esimerkiksi ihmisen asumisen vähimmäistaso, koska kaikilla ihmisillä on yksilölliset toiveensa asuntoa kohtaan. Ne voivat liittyä asunnon sijaintiin, kokoon tai sisustukseen. (Ihalainen & Kettunen 2011, 10.) Mielestäni kaikki elintasoon sisältyvät asiat ovat tulkinnanvaraisia, koska jokaisella on oma näkemys siitä, mikä on riittävä ja mitä tavoittelee. Esimerkiksi pienet tulot voivat olla ihmiselle riittävät, jos hän kokee tulevansa niillä toimeen arjessa ja kokee olevansa onnellinen.

Aineellisten resurssien lisäksi tähän hyvinvoinnin osa-alueeseen lasketaan mukaan myös terveys. Terveysteen kuuluvat sekä fyysinen että psyykinen hyvinvointi. (Ihalainen & Kettunen 2011, 10.) Kivut ja sairaudet vaikuttavat ihmisen fyysiseen hyvinvointiin, sillä sairaus voi viedä paljon voimavaroja ja estää normaaliin elämään kuuluvien asioiden tekemisen, kuten toisten ihmisten tapaamisen. Fyysinen sairaus voi vaikuttaa myös muihin osa-alueisiin. Esimerkiksi fyysisen sairauden takia ihminen ei välttämättä pysty tehdä töitä, joka vaikuttaa taloudelliseen tilanteeseen. (Pursiainen 2011, 31.) Terveyttä määritellään herkästi sairauksien puuttumisella. Tällöin ajatellaan, että ihminen on terve, kun hänellä ei ole sairauksia. Tämä näkemys joutuu kyseenalaiseksi, kun ajatellaan ihmistä jolla on hoidettavissa oleva pitkäaikaissairaus. Esimerkiksi mieleen nousee kysymys, onko hyvin hoidettu diabeetikko sairas? (Laine ym. 2009, 121.) Kokonaisuudessaan terveys ymmärretään resurssiksi ja voimavaraksi, joka on hyvinvoinnin muiden osatekijöiden sekä hyvän elämän edellytys (Rahkonen & Lahelma 2010, 135).

Psyykinen hyvinvointi on sekä subjektiivinen kokemus, että objektiivisesti havaittavissa. Subjektiivisuus tarkoittaa ihmisen omaa kokemusta asiasta ja objektiivisuus tarkoittaa toisen ihmisen näkemystä henkilön hyvinvoinnista. Psyykinen hyvinvointi tarkoittaa elämän kokemista mielekkäänä ja itsensä kokemista arvokkaana. Kyky käsitellä omia tunteitaan ehkäisee psyykkistä pahoinvointia. (Pursiainen 2011, 31.) Psyykinen hyvinvointi määritellään sellaiseksi tilaksi, jossa ihminen pystyy käyttämään kykyjään, selviytyy elämän paineista, pystyy työskentelemään tuloksellisesti ja pystyy toimimaan sosiaalisissa tilanteissa. Psyykinen hyvinvointi on olennainen osa koko hyvinvointia ja elämää, sillä se voi olla voima-

vara sekä ihmiselle itselleen että hänen läheisille. Psyykkinen hyvinvointi vaikuttaa myös sosiaalisten suhteiden luomiseen ja niiden kestävyYTEEN. (Laine ym. 2009, 123.) Elintaso on kokonaisuudessaan tärkeässä asemassa ihmisen hyvinvoinnissa ja elintaso vaikuttaa myös ihmisen muihin osa-alueisiin (Allardt 1976, 41).

4.2 Yhteisyysuhteet - loving

Elintason lisäksi Allardtin teoriaan kuuluvat yhteisyysuhteet. Yhteisyysuhteilla tarkoitetaan yksilön ihmissuhteita, kuten ystävyys- ja perhesuhteita (Allardt 1976, 42). Ihmisellä on kolme ihmisten väliseen kommunikaatioon liittyvää tarvetta. Ensimmäinen on liittymisen tarve, toinen on vaikuttamisen sekä hallinnan tarve ja kolmas on läheisyyden tarve. (Salmimies & Ruutu 2009, 132.) Lisäksi ihmisellä on myös tarve rakkauteen. Ihmisen tulee saada rakkautta ja olla pidetty. Samalla hän myös osoittaa muita kohtaan rakkautta ja huolenpitoa. (Allardt 1976, 43.)

Sosiaaliset tarpeet muuttuvat eri elämänvaiheissa esimerkiksi nuorilla liittymisen tarve ja ryhmään kuulumisen tarve ovat korkeassa asemassa, kun taas perhettä perustaessa läheisyyden tarve saattaa korostua. Työelämässä vaikuttamisen tarve korostuu etenkin esimiestehtävissä, kun taas eläkkeelle siirtyessä liittymisen tarve voi nousta jälleen pintaan, sillä työn kautta saadut sosiaaliset verkostot vähenevät. (Salmimies & Ruutu 2009, 139.) Liittymisen tarve on yhteydessä muihin hyvinvoinnin osatekijöihin, sillä ryhmä kasvattaa ihmisen turvallisuuden tunnetta ja vähentää ahdistusta (Ahokas 2010a, 143).

Kuten edellä mainittiin, ihmisellä on tarve kuulua sosiaalisiin verkostoihin, joissa välitetään ja huolehditaan toisista. Tämä tuo yksilölle yhteisyyden eli yhteenkuuluvuuden tunnetta. Ihmisen tulee siis kuulua johonkin sosiaaliseen verkostoon, jotta yhteisyyden tarve täytyisi. Yhteisyysuhteiden toteutumiseksi yksilöltä edellytetään sosiaalisia taitoja ja empatian kykyä. Yksilön tulee osata asettautua toisen asemaan sekä ymmärtää toista. Yhteisyyden puutteesta on suoria seurauksia yksilön hyvinvointiin, sillä ilman sosiaalisia suhteita yksilön mielenterveys voi kärsiä. (Allardt 1976, 42-44.)

Yhteenkuuluvuuden tarve voi olla tärkeämpi kuin esimerkiksi elintaso, sillä ihminen voi kokea olevansa tyytyväisempi, jos hänellä on enemmän ystäviä kuin rahaa. Tutkimusten mukaan myönteiset sosiaaliset suhteet lisäävät ihmisen onnellisuuden kokemusta, joka taas lisää ihmisen hyvinvointia. (Ervasti & Saari 2011, 10, 197.) Tämä voi ehkä selittää sitä, miksi ihminen arvottaa ystävät tärkeämmäksi asiaksi kuin esimerkiksi rahan.

Edellä mainittuja sosiaalisia tarpeita ei pystytä täyttämään aineellisilla resursseilla. Sosiaaliset suhteet muodostavat kuitenkin resurssin, joka vaikuttaa mahdollisuuksiin tyydyttää muita tarpeita. Tyydytetyt tarpeet toimivat silloin itsessään resurssina, joka edistää muiden tarpeiden tyydyttämistä. Esimerkiksi jos ihminen on saanut tyydytettyä nälän tunteen, hän pystyy keskittämään toimintansa muiden tarpeiden tyydyttämiseen. Suuret tulot, hyvä koulutus ja miellyttävät ihmissuhteet ovat välineitä, joilla voidaan tyydyttää muita tarpeita. (Allardt 1976, 36.)

4.3 Itsensä toteuttaminen - being

Riittävän elintason ja yhteisyssuhteiden lisäksi ihmisen hyvinvointiin kuuluu itsensä toteuttaminen (Ihalainen & Kettunen 2011, 10). Itsensä toteuttaminen on osa-alueena laaja ja se on tärkeä hyvinvoinnin osatekijä, mutta sitä on haasteellista mitata. Itsensä toteuttaminen koostuu neljästä eri osatekijästä. Ensimmäinen osatekijä on ihmisen tarve tulla kohdatuksi omana persoonanaan, toinen osatekijä on tarve tulla nähdyksi arvokkaana, kolmas osatekijä on mahdollisuus tehdä sekä toteuttaa itseään vapaa-ajan toiminnoissa ja viimeinen osatekijä on mahdollisuus osallistua sekä vaikuttaa yhteiskunnassa. (Allardt 1976, 46-47.)

Ihmisellä on tarve kuulua ryhmään, mutta hän haluaa myös erottautua siitä eli olla oma itsensä. Itsensä toteuttamisen tarpeet tulevat tyydytetyksi, kun ihminen saa tehdä sitä, mikä on hänelle itselleen tärkeää. Ihmisellä on myös tarve saada hyväksyntää toisilta ihmisiltä. Hänen tulee saada olla juuri sellainen kuin on. Itsensä toteuttamisen tarpeen toteutuminen voi näkyä myös harrastuksien kautta. Ihminen näyttää yksilöllisyyttään sellaisten harrastusten tai kiinnostuksen kohteen avulla, jotka poikkeavat hieman muiden ihmisten harrastuksista tai kiinnostusten kohteis-

ta. Ihmisellä täytyy olla jotain omaa, jotta tarve toteutuu. (Ihalainen & Kettunen 2011, 11.)

Toiminnan kautta ihminen voi toteuttaa itseään eli tehdä sitä mikä on hänelle luontaista sekä mistä hän saa tyydytystä ja mielekkyyttä elämäänsä. Toiminnan avulla ihminen tuntee itsensä osalliseksi johonkin ryhmään ja voi kokea samalla itsensä tarpeelliseksi. Ihmisen elämästä voi puuttua mielekkyys, jos hänellä ei ole mitään mielekästä tekemistä, eikä hän voi osallistua yhteiskunnan toimintaan. (Niemelä 2010, 29.) Toiminta vaikuttaa myös sosiaaliseen hyvinvointiin, sillä toiminnan ansiosta ihminen saa toimia yhdessä muiden ihmisten kanssa ja siten täyttää liittymisen sekä yhteisyyden tarpeet (Nivala 2010, 207).

Toiminta on pohjimmiltaan ihmisten välistä vuorovaikutusta, joten sen avulla voidaan solmia uusia ystävyys-suhteita. Kokemus johonkin ryhmään kuulumisesta ja omasta merkityksellisyydestä osana ryhmää toimivat voimavarana yksinäisyyttä vastaan. Toiminnan kautta muut ihmiset voivat antaa myös positiivista palautetta ja tunnustusta hyvästä teosta, joka voi lisätä kokemusta omasta arvokkuudesta. (Nivala 2010, 207-208.) Huomionarvoista on, että Erik Allardtin teoriassa itsensä toteuttaminen ja yhteisyyssuhteet kietoutuvat ihmisen elämässä väistämättä yhteen (Ihalainen & Kettunen 2011, 11).

Tässä opinnäytetyössä keskityn pääosin sosiaalisiin suhteisiin ja miten ne vaikuttavat ihmisen hyvinvointiin. Silti on muistettava että jokainen osa-alue vaikuttaa muihin osa-alueisiin, joten tutkimustuloksissa kerron myös sosiaalisiin suhteisiin vaikuttavista tekijöistä. Seuraavassa luvussa keskityn määrittelemään enemmän ulkomaalaisten opiskelijoiden sosiaalisia suhteita ja niihin vaikuttavia tekijöitä.

5 SOSIAALISET SUHTEET JA VUOROVAIKUTUS

Ihminen on koko elämänsä osa yhteiskunnan sosiaalista ja kulttuurista järjestelmää. Hän kuuluu elämänsä aikana aina johonkin sosiaaliseen ryhmään esimerkiksi ystäväpiiriin, perheeseen ja sukuun. (Marin 2001, 23.) Sosiaalisessa ryhmässä ulkomaalainen opiskelija kokee hyväksyntää sekä arvostusta (Frisk & Tulkki 2005, 7). Sosiaalinen ryhmä koostuu sosiaalisista suhteista ja sosiaalipsykologiassa sosiaaliset suhteet määritellään kahden tai useamman ihmisen väliseksi jatkuvaksi yhteydeksi. Suhdetta luonnehtii tietoisuus siitä, että ihminen vaikuttaa toisen ihmisen ajatuksiin, tunteisiin ja käyttäytymiseen. (Ahokas 2010a, 141.) Sosiaalinen elämä ja muiden kanssa oleminen ovat ihmisen toimintaa ohjaava perusmotiivi (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 258).

Sosiaalisiin suhteisiin kuuluvat vuorovaikutustaidot ja sosiaalinen vuorovaikutus (Ahokas, Ferchen, Hankonen, Lautso & Pyysiäinen 2008, 125). Vuorovaikutustaidot tarkoittavat kykyä solmia ja ylläpitää sosiaalisia suhteita. Sosiaalisessa vuorovaikutuksessa taas on kyse aidosta kohtaamisesta sekä halusta luoda yhteistä käsitystä asioista. Näitä ovat esimerkiksi yhteiset muistot. (Salmimies & Ruutu 2009, 167-168.) Sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ihmiset reagoivat vastavuoroisesti toisten ilmeisiin, eleisiin ja puheeseen (Ahokas ym. 2008, 125).

Sosiaaliset suhteet rakentuvat tunteiden sekä ajatusten jakamiseen ja luottamukseen (Salmimies & Ruutu 2009, 167). Myönteiseen sosiaaliseen vuorovaikutukseen kuuluu toisen ihmisen hyväksyminen ja kunnioitus. Näistä kahdesta tekijästä ihmiselle tulee yhteenkuuluvuuden tunne. (Ahokas ym. 2008, 126.) Sosiaalisiin suhteisiin liittyy lisäksi monenlaisia muita tunteita. Hyvät sosiaaliset suhteet tarjoavat kiintymyksen, yhteenkuuluvuuden ja toveruuden tunteita. Lisäksi läheinen ihmissuhde sisältää uskollisuuden ja rehellisyyden tunteita. (Aaltonen ym. 1999, 99, 103.) Ilman sosiaalisia suhteita ihminen jää ilman näitä psyykkiselle hyvinvoinnille tärkeitä tunteita (Junttila 2010, 49), mikä vaikuttaa hyvinvointiin negatiivisesti (Purssainen 2011, 30).

Sosiaaliset suhteet muodostuvat yleensä sellaisista ihmissuhteista, jotka yksilö kokee tärkeiksi (Törrönen 2012, 42). Tärkeitä ihmisiä voivat olla esimerkiksi perheenjäsenet, sukulaiset, ystävät ja tuttavat. Nämä sosiaaliset suhteet toimivat ulkomaalaisen opiskelijan sosiaalisena tukena samalla luoden opiskelijalle turvallisuuden ja varmuuden tunnetta siitä, että heiltä saa apua ja tukea hankalissa tilanteissa. (Hyvönen 2009, 38.)

Sosiaalisella tuella tarkoitetaan asioita, jotka vaikuttavat yksilön hyvinvointiin. Sosiaalinen tuki sisältää emotionaalista, tiedollista, sosiaalista ja välineellistä tukea. (Törrönen 2012, 42.) Emotionaalinen tuki voi olla esimerkiksi toisen lohduttamista ja kannustamista (Saarenheimo & Suutama 2008, 465). Emotionaalisen tuen avulla ulkomaalainen opiskelija voi kokea itsetuntonsa hyväksi (Törrönen 2012, 42). Tiedollista tukea voi olla toisen ihmisen antamat neuvot sekä yleinen informaatio opiskelijalle tärkeistä asioista (Saarenheimo & Suutama 2008, 465). Tiedon avulla opiskelija lisää ymmärrystään omasta elämäntilanteestaan. Sosiaalisen tuen avulla ulkomaalainen opiskelija saa ajanvietettä, joka edistää positiivisesti mielialaa sekä ehkäisee ongelmiin joutumista. Välineellisellä tuella tarkoitetaan konkreettista tukea, esimerkiksi taloudellista apua. (Törrönen 2012, 42.)

Ulkomaalaisen opiskelijan kokema sosiaalinen tuki on yhteydessä siihen, kuinka kiintynyt ja sitoutunut hän on sosiaaliin suhteisiinsa. Mitä enemmän opiskelija on kiintynyt ja sitoutunut, sitä enemmän hän kokee sosiaalista tukea. (Törrönen 2012, 42.) Jokainen meistä tarvitsee sosiaalisia suhteita turvaksi ja suojaksi. Ulkomaalainen opiskelija saa sosiaalisten suhteiden avulla tukea esimerkiksi vastoinkäymisiä vastaan. (Aaltonen ym. 1999, 138.) Tutkimusten mukaan ihmiset selviytyvät vaikeista stressitilanteista ja elämänmuutoksista paremmin, kun he saavat sosiaalista tukea sosiaalisten suhteiden kautta (Saarenheimo & Suutama 2008, 466). Stressitilanteissa ihminen kertoo asiastaan helpommin tutulle tai luotetulle henkilölle, jolta hän hakee tukea ja rohkaisua tilanteeseensa (Ahokas 2010a, 142). Näin ollen hyvät sosiaaliset suhteet ja niistä saatava tuki ovat merkityksellisiä tekijöitä ja liittyvät ulkomaalaisen opiskelijan terveyteen, erityisesti mielenterveyteen (Saarenheimo & Suutama 2008, 466).

Sosiaalisiin suhteisiin liittyy myös sosiaalinen pääoma. Sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan kaikkia ulkomaalaisen opiskelijan sosiaalisia suhteita. Sosiaalisesti pääomaksi voidaan lukea myös harrastustoimintaan osallistuminen, sosiaalinen kanssakäyminen ystävien ja naapurien kanssa. Sosiaalisesti pääomaksi katsotaan kuuluvan myös luottamus. Sosiaalinen pääoma lisää yhteisöllisyyttä eli yhteenkuuluvuuden tunnetta, joka tuottaa parhaimmillaan hyvinvointia. Tämä hyvinvointi näkyy esimerkiksi parempana terveytenä, taloudellisena ja sosiaalisena turvallisuutena eli luottamuksena siihen, että aina joku auttaa vaikeissa tilanteissa. (Forss & Vatula-Pimiä 2010, 262.)

Ihmissuhteet eivät aina ole välttämättä kasvokkain ihmisten kohtaamista, vaan usein kohtaamiseen käytetään apuna tekniikkaa ja Internetiä (Ahokas 2010a, 141). Tekniikka vaikuttaa sosiaalisiin kontakteihin ja vuorovaikutukseen, sillä uusien viestintätekniikoiden avulla ulkomaalainen opiskelija voi pitää yhä helpommin yhteyttä muihin ihmisiin, jopa niihin jotka asuvat kaukana. Sosiaalisten suhteiden ylläpidossa ei olla enää niin riippuvaisia henkilökohtaisista tapaamisista kuin ennen, sillä tekniikan avulla voidaan keskustella myös kasvokkain Internetin välityksellä. Tämän ansiosta vuorovaikutus toisten kanssa voi nopeutua ja tehostua. Silti tekniikka ei ole korvannut yhteisöön kuulumista. Ulkomaalainen opiskelija kuuluu yleensä edelleen sosiaalisiin ryhmiin, vaikka hän käyttäisikin Internetiä sosiaalisten kontaktien ylläpitämiseen. (Suoninen, Pirttilä-Backman, Lahikainen & Ahokas 2010, 23-24.)

Kuten voi huomata, sosiaaliset suhteet vaikuttavat monella tapaa ihmisen hyvinvointiin ja elämään. Sosiaalisiin suhteisiin kuuluu monia henkilöitä perheenjäsenistä aina ystäviin asti. Seuraavaksi tarkastelenkin ulkomaalaisen opiskelijan perheen ja parisuhteen merkitystä ulkomaalaisen opiskelijan elämässä. Sen jälkeen pohdin ulkomaalaisten opiskelijoiden ystävien merkitystä sosiaalisissa suhteissa.

5.1 Perhe ja parisuhde

Perheen määrittäminen on haasteellista, koska kaikki perheet ovat erilaisia. Perheen katsotaan useimmiten koostuvan avio- tai avoliitossa olevista henkilöistä,

sekä heidän lapsistaan, jotka asuvat samassa taloudessa. Perhe voi olla myös avo- tai aviopuolisot, sekä lisäksi perhe voi olla jompikumpi vanhemmista lapsineen. (Ihalainen & Kettunen 2011, 71.) Myös lapseton pari on perhe (Nurmiranta, Leppämäki & Horppu 2009, 104). Perheen käsitettä voidaan määritellä myös perheenjäsenten näkökulmasta. Tällöin ihminen itse määrittelee henkilöt, jotka kuuluvat hänen perheeseensä. (Mäenpää 2010, 65.)

Perheellä on suuri merkitys ulkomaalaiselle opiskelijalle. Perheessä oleva vuorovaikutus, rakkaus, turvallisuus ja yhdessä tekeminen ovat elintärkeitä elämän peruspilareita. Vuorovaikutus läheisten ihmisten kanssa on yhteydessä ulkomaalaisen opiskelijan hyvinvointiin ja elämän tyytyväisyyteen (Aaltonen ym. 1999, 223-224.), sillä perheessä muodostuvat opiskelijalle tärkeät läheiset ihmissuhteet sekä turvallisuuden tunne. Perheenjäsenet ovat riippuvaisia toisistaan ja he vaikuttavat huomaamattaan toisiinsa. (Mäenpää 2010, 64.) Hyvä suhde perheeseen suojaa psyykkisiltä vaikeuksilta esimerkiksi masennukselta (Anttila ym. 2005, 137).

Hyvillä perhesuhteilla ulkomaalainen opiskelija voi saada myös voimavaroja, joita tarvitaan esimerkiksi haastavissa elämäntilanteissa (Aaltonen ym. 1999, 206). Tutkimuksessa ulkomaalaiset opiskelijat vierailivat perheensä luona vähän, mutta pitivät silti aktiivisesti yhteyttä perheeseensä. Perhesuhteista saatava tuki voi kuitenkin olla vähäisempää kuin esimerkiksi ystäviltä saatu tuki, koska perhettä nähdään harvoin. Siksi ystävien merkitys voi korostua ulkomaalaisen opiskelijan arjessa. Myös parisuhteen avulla voidaan saada samoja hyvinvoinnille tärkeitä tunteita, mitä perheenjäseniltäkin saa.

Elämässä on vaikea saavuttaa aitoa hyvinvointia ilman parisuhdetta, sillä ihmisillä on vahva läheisyyden ja yhteyden tarve. Tutkimusten avulla on todettu, että sitoutuminen, hyvät ihmissuhteet, keskinäinen tuki ja sosiaaliset suhteet ovat vaikutuksessa suoraan hyvinvointiin. On todella tärkeää, että ihmisellä on joku, jolle hän voi uskoutua. Kysymys on vastavuoroisuudesta, jossa on oltava halukas vastaanottamaan ja antamaan oma panos yhteisen hyvän eteen. Yleensä puolison rooli korostuu tässä, sillä puolison kanssa voidaan jakaa onnen hetkiä ja saada häneltä tukea sekä turvaa. (Kontula 2011, 265, 268.)

Tutkimusten mukaan parisuhteessa elävillä menee monin tavoin paremmin kuin niillä, jotka elävät yksin. Parisuhteessa elävillä on esimerkiksi vähemmän psyykkisiä ongelmia kuin yksin elävillä. Puolisolta saa myös sosiaalista tukea, joka ilmenee esimerkiksi toisesta huolehtimisena, henkisenä tukena, arvostuksen osoittamisena ja avun antamisena. Lisäksi sosiaalisista suhteista saatava tuki vähentää yksinäisyyttä ja ehkäisee muun muassa masennusta. Puolisolta saatua päivittäistä sosiaalista tukea ei voi korvata kunnolla millään muulla tavalla. Se voi tuottaa onnea ja luottamusta siihen, että yhdessä selvitään eri elämän tilanteista. (Kontula 2011, 268-269.)

5.2 Ystävien merkitys sosiaalisissa suhteissa

Perheen ulkopuolisilla sosiaalisilla suhteilla on tärkeä merkitys ulkomaalaiselle opiskelijalle. Sosiaaliset suhteet tukevat opiskelijan arjen selviytymisessä (Martikainen 2009, 85) ja ystävät tarjoavat opiskelijalle turvallisuutta sekä seuraa (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 258). Lisäksi ystävät tukevat toisiaan, välittävät toisistaan, auttavat ja lohduttavat toisiaan. Ystävyys on vastavuoroista ja siihen kuuluu toisen ajatusten ja mielipiteiden kuunteleminen sekä niiden huomioiminen. (Aaltonen ym. 1999, 100.) Ystäväsuhteet muodostuvat vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Sosiaalisuus ja rohkeus puhua toisten kanssa auttavat ystävyysuhteiden luomisessa, joten jokainen voi omalta osaltaan vaikuttaa, ettei syrjäytyisi ystävyysuhteista. (Kautto 2009, 68-69.)

Ystävät ja kaverit tuovat ulkomaalaiselle opiskelijalle elämään iloa ja onnellisuutta. Hyvän ystävän kanssa voidaan jakaa elämän eri asioita ja kertoa henkilökohtaisia asioita. Lisäksi ystävältä voi saada tukea ja ymmärrystä. (Kautto 2009, 64.) Ystävän kanssa voidaan jakaa ajatukset sekä kokemukset iloineen ja suruineen. Lisäksi ystävän kanssa on helpompi keskustella huolenaiheista. Ystävyysuhteissa ymmärretyksi tuleminen koetaan tärkeäksi asiaksi. (Aaltonen ym. 1999, 99.)

Ystävien merkitys ulkomaalaiselle opiskelijalle on suuri (Pohjanpää 2003, 128), sillä ystävyysuhteet vaikuttavat opiskelijan identiteettiin ja itsetuntoon (Talib & Lipponen 2008, 128). Ystävät auttavat myös sopeutumaan maan tavoille, auttavat

arjen sujumisessa, helpottavat yksinäisyyttä ja saattavat lievittää koti-ikävää (Pohjanpää 2003, 128). Näiden lisäksi kielitaito kehittyy erilaisissa kanssakäymisissä suomalaisten ystävien kanssa. Sopeutumisen kannalta katsottuna on tärkeää, että opiskelijalla on sekä suomalaisia ystäviä että myös oman kulttuurin omaavia ystäviä. (Talib & Lipponen 2008, 128.) Opiskelijan on hyvä tavata myös oman kulttuurin omaavia henkilöitä, sillä heidän kanssaan opiskelija voi jakaa erilaisia kokemuksia Suomeen muutosta ja läheisten sekä ystävien jättämisestä kotimaahan. Kokemusten jakaminen voi edistää sopeutumista Suomeen. (Pohjanpää 2003, 128.)

Ulkomaalainen opiskelija saa muilta saman kulttuurin omaavilta henkilöiltä vertaistukea. Vertaistuella tarkoitetaan toisen ihmisen vapaaehtoisesti antamaa apua ja tukea, joka perustuu kahden henkilön yhteiseen kokemukseen ja sen tuomaan ymmärrykseen. Vertaistuessa välitetään toisesta ja tuetaan toista arjen asioissa. Tästä seuraa vertaistuen saajalle uskoa omiin mahdollisuuksiinsa. Vertaistuella on vaikutusta sekä fyysiseen että psyykkiseen hyvinvointiin. Se edistää hyvinvointia muun muassa siten, että se vähentää yksinäisyyden tunnetta. Lisäksi vertaistuki tuo hyvää oloa ja samalla ihminen tulee aidosti kuulluksi. (Koski 2010, 182.)

Sosiaaliset suhteet ovat tärkeitä ulkomaalaisen opiskelijan mielenterveydelle ja hyvinvoinnille (Pohjanpää 2003, 128). Sosiaalisten suhteiden avulla opiskelija saa sosiaalista tukea, mikä auttaa stressiä vastaan (Laine ym. 2009, 147). Ongelmat sosiaalisissa suhteissa tai suhteiden puuttuminen vaikuttaa negatiivisesti ihmisen hyvinvointiin. Esimerkiksi koulukiusattu ihminen voi kokea huonommuuden tunnetta, jolloin hänen itsetuntonsa ja itsensä arvostaminen laskevat. Kiusattu voi myös tuntea ahdistusta tai masennusta jäädessään yksin. (Pursiainen 2011, 30.)

Sosiaalisten suhteiden vähyyden ja siihen yhdistyneen köyhyyden on todettu olevan yhteydessä masentuneisuuteen ja masennus taas vaikuttaa heikentävästi sosiaalisiin suhteisiin (Laine ym. 2009, 146). Myös passiivisuus ja syrjäänvetäytyvä käyttäytyminen ovat yhteydessä syrjäytymisvaaraan. Lisäksi siihen vaikuttaa, jos oppilas ei halua tai voi sitoutua kumpaakaan kulttuuriin. Muita syrjäytymisen vaaratekijöitä ovat kielitaidottomuus, heikot sosiaaliset taidot ja niukat ystävyssuhteet. (Talib ym. 2004, 77.)

6 SOSIAALISTEN SUHTEIDEN HAASTEET

Ulkomaalaisten opiskelijoiden sosiaaliset suhteet koostuvat yleensä Suomessa asuessa hänen kotimaansa sekä nykyisen asuinmaan ystäväistä, tuttavista ja Suomessa asuvista sukulaisista. Kaikilla näillä sosiaalisilla suhteilla on merkitystä ulkomaalaiselle opiskelijalle. Kotimaahan jääneet ihmiset ovat tärkeä tuki varsinkin ennen muuttoa uuteen maahan sekä maahanmuuton alkuaikoina. Lisäksi kontaktit kotimaan ihmisiin vaikuttaa positiivisesti ulkomaalaisen opiskelijan hyvinvointiin. Uudessa maassa sosiaaliset suhteet ovat yhtä tärkeitä, sillä kontaktit valtaväestöön auttavat sopeutumisessa. (Häkkinen & Mattila 2011, 84.)

6.1 Haasteena tutustuminen suomalaisiin

Kuten aiemmin on jo mainittu, ulkomaalaiset opiskelijat tarvitsevat sosiaalisia kontakteja myös suomalaisiin ihmisiin, mutta sosiaalisten kontaktien luominen ei ole aina varsin yksinkertaista. Iskaniuksen (2001, 81) mukaan venäläiset opiskelijat eivät välttämättä uskalla hakeutua tai eivät halua suomalaisten seuraan. Suomalaiset eivät taas puolestaan tee usein aloitetta ystäväystymiseen. Venäläiset halusivat useimmiten tutustua suomalaisiin ja ystäväystyä heidän kanssaan, mutta suomalaisia on haastavaa lähestyä, eivätkä he välttämättä halua tutustua venäläisiin opiskelijoihin. Suomalaisten suhtautuminen ulkomaalaisiin opiskelijoihin voi olla myös rasistista, joka ilmenee nimittelyn kautta. Lisäksi ulkomaalaisia opiskelijoita ei hyväksytä helposti suomalaisten joukkoon. Myös Taajamo (2005, 42) mainitsi suomalaisten olevan melko kontaktihaluttomia ja heiltä puuttuu rohkeus puhua ulkomaalaisille opiskelijoille. Siksi kommunikointi suomalaisten kanssa on vähäistä. Häkkinen ja Mattila (2011, 87-89) lisäävät, että suomalaiset koetaan usein ujoiksi, hiljaisiksi ja varovaisiksi ottamaan kontaktia muiden kanssa.

Häkkinen ja Mattilan (2011, 87-89, 94) tutkimuksessa tuodaan silti esille, että pienillä paikkakunnilla asuvilla ulkomaalaisilla opiskelijoilla on enemmän suomalaisia ystäviä kuin isoissa kaupungeissa asuvilla. Syynä tähän voi olla, että pienellä

paikkakunnalla ei ole paljon saman kulttuurin omaavia ihmisiä. Tämän takia joudutaan hakeutumaan suomalaisten seuraan. Silti tutkimuksessa nostettiin esiin, että venäläiset ovat enemmän kontaktissa muiden venäläisten kanssa kuin suomalaisten kanssa.

Sosiaalisten kontaktien puute suomalaisiin opiskelijoihin vaikuttaa merkittävästi ulkomaalaisen opiskelijan suomen kielen taitoon, sillä ulkomaalainen opiskelija ei pysty harjoittamaan suomen kielen taitoansa luonnollisen kanssakäymisen avulla (Iskanius 2001, 81). Jos ulkomaalainen opiskelija ei osaa valtakulttuurin kieltä hyvin, hänen itsetuntonsa voi heikentyä. Hän saattaa tuntea itsensä muita huonommaksi, koska ei osaa valtakulttuurin kieltä. (Ihalainen & Kettunen 2011, 90.)

Häkkisen ja Mattilan (2011, 96) tutkimuksen mukaan hyvin suomen kieltä osaavien sosiaaliset suhteet olivat erilaiset kuin heikosti suomea osaavien. Hyvin suomea osaavat pitivät enemmän yhteyttä suomalaisiin ja saman kulttuurin omaaviin henkilöihin. Heikosti suomea puhuvat pitivät yhteyttä helpommin muihin ulkomaalaisiin ja maahanmuuttajiin. Taajamon (2005, 53) tutkimuksessa nousi esiin, että hyvällä kielitaidolla saadaan itsevarmuutta ja kynnys tutustua uusiin ihmisiin alenee. Tutkimuksessa nostettiin esiin myös englannin kielen tärkeys toisena puhekielenä. Jos ulkomaalainen ei osaa suomen kieltä tarpeeksi hyvin, voi hän kommunikoida englanniksi. Pohjanpää (2003, 130) toteaaakin, että yhteinen kieli auttaa solmimaan uusia ystävyys-suhteita. Ilman ystävyys-suhteita ulkomaalainen opiskelija voi tuntea yksinäisyyttä.

6.2 Yksinäisyys

Ihmisellä on sosiaalisiin suhteisiin liittyvä perustarve. Ihmisen on saatava tuntea kiintymyksen tunnetta sekä hänen on saatava tunne siitä, että kuuluu sosiaaliseen verkkoon. Sosiaalinen verkko antaa ihmiselle mahdollisuuden sosiaaliseen kanssakäymiseen, joka vaikuttaa positiivisesti hyvinvointiin. Ihminen voi kokea yksinäisyyden tunnetta, jos häneltä puuttuu sosiaaliset suhteet ympäriltään. (Junttila 2010, 45.) Yksinäisyys ja sosiaalisten suhteiden puuttuminen vaikuttaa negatiivisesti opiskelijan sopeutumiseen nykyiseen asuinmaahan (Pohjanpää 2003, 128).

Yksinäisyys on suuri sosiaalinen ongelma ja sillä on vaikutusta ulkomaalaisen opiskelijan hyvinvointiin (Pursiainen 2011, 66). Yksinäisyydessä on kyse ystävien puutteesta. Ystävät ovat kaikille ihmisille hyvin tärkeitä ja niiden puuttuminen aiheuttaa helposti negatiivisia tunteita. Esimerkiksi ystävien puute voi aiheuttaa negatiivisen minäkäsityksen. Ystävien puute voi aiheuttaa myös oppimisvaikeuksia, heikkoa koulumenestystä, käytöshäiriöitä ja mielenterveydellisiä ongelmia. Myös rikollisuus on yleisempää yksinäisyydestä kärsivillä. (Aaltonen ym. 1999, 298.)

Kuten aiemmin sanoin, yksinäisyys aiheuttaa helposti negatiivisia tunteita. Yksinäisyys voi olla epämiellyttävää ja ahdistavaa (Aaltonen ym. 1999, 298). Yksinäisyys aiheuttaa helposti myös merkityksettömyyden tunnetta, joka taas vahvistaa yksinäisyyden ja onnettomuuden tunnetta (Pursiainen 2011, 66). Yksinäisyys johtaa usein oman terveyden laiminlyömiseen ja yksinäisillä on elämässään enemmän jännitteitä sekä ristiriitoja perhesuhteissaan. Lisäksi yksinäiset nauttivat vähemmän elämästään kuin sellaiset ihmiset, joilla on ystäviä. Yksinäiset ovat yleensä myös passiivisempia ja kontaktihaluttomampia. He myös nukkuvat huonommin kuin ihmiset, joilla on ystävyysuhteita lähellään. (Saari 2010a, 45-46.) Yksinäisyyttä tarkasteltaessa on huomioitava, että yksinäisyys on aina subjektiivinen kokemus, sillä ulkomaalainen opiskelija voi tuntea yksinäisyyttä vaikka ei olisi yksin (Aaltonen ym. 1999, 298).

Yksinäisyyttä voivat aiheuttaa monet eri tekijät. Esimerkiksi haja-asutusalueella sosiaaliset kontaktit voivat jäädä vähäisiksi jo pelkän välimatkan takia. Luonteenpiirteetkin vaikuttavat yksinäisyyteen, sillä syrjäänvetäytyvät, arat ja ujut kokevat enemmän yksinäisyyttä kuin sosiaalisemmat ihmiset. Myös sosiaalisten taitojen puute (Aaltonen ym. 1999, 300-301.) ja heikot sosiaaliset verkostot voivat aiheuttaa yksinäisyyttä (Häkkinen & Mattila 2011, 98).

Ulkomaalaiset opiskelijat voivat tuntea itsensä yksinäisiksi, vaikka tutkimusten mukaan opiskelijat kokevat vähemmän yksinäisyyden tunnetta kuin esimerkiksi työttömät. Syitä yksinäisyyden tunteeseen voivat olla sosiaalisten suhteiden vähyys ja koettu syrjintä. Kielteinen kohtaaminen sosiaalisissa kontakteissa voi nostaa kynnystä ottaa kontaktia muihin ihmisiin ja näin vaikeuttaa ystävyysuhteiden muodostamista. Yksinäisyyden tunnetta voidaan vähentää lisäämällä kontakteja suo-

malaisiin ystäviin. (Häkkinen & Mattila 2011, 97-98.) Lisäksi yksinäisyyttä vähentää saman kulttuurin omaavien henkilöiden tapaaminen.

6.3 Rasismi ja piilorasismi

Ulkomaalaiset opiskelijat voivat kohdata rasismia ja piilorasismia Suomessa asuessaan. Rasismiin kuuluu ennakkoluuloisuus. Ennakkoluuloisuus on keskeinen ryhmäsuhteissa esiintyvä ilmiö ja se on yleensä myös yksi rasismien ja syrjinnän taustatekijöistä. Ennakkoluulolla tarkoitetaan negatiivista ajatusta toisia, esimerkiksi ulkomaalaisia kohtaan. (Ahokas 2010b, 226-227.) Ennakkoluulot muodostuvat luokittelun kautta. Ihmisiä luokitellaan muun muassa rodun, kansallisuuden tai sukupuolen mukaan. Samaan ryhmään kuuluvilla ajatellaan olevan samanlaisia piirteitä, joista ennakkoluulot syntyvät. Tällöin ihmisen mieleen asettuu ennakkoon negatiivisia ajatuksia niin sanotusti erilaisia ihmisiä kohtaan. Tutkimusten mukaan myönteiset kontaktit ulkomaalaisia opiskelijoita kohtaan vähentävät ihmisten ennakkoluuloja merkittävästi. (Ahokas ym. 2008, 86, 183.)

Ennakkoluuloista kehittyi herkästi rasismia. Rasismilla tarkoitetaan syrjintää, ennakkoluuloisuutta ja suvaitsemattomuutta (Räty 2002, 189), joka liittyy usein ihmisen rotuun tai etniseen taustaan (Ahokas ym. 2008, 86). Lisäksi siihen liittyvät kielteiset kuvitelmat sekä kielteiset asenteet poikkeavia tai muista eroavia ihmisiä kohtaan (Jasinskaja-Lahti, Liebkind & Vesala 2002, 28). Pollari ja Koppinen (2011, 171) ovat myös määritelleet rasismien käsitettä. Heidän mielestään rasismilla tarkoitetaan ihmisten eriarvoista kohtelua eli syrjintää, joka perustuu ihmisten erilaisuuteen. Souton (2011, 24) mukaan rasismien nähdään tuottavan myös alistamista ja epätasa-arvoisia osallistumismahdollisuuksia. Pollari ja Koppinen (2011, 171) mainitsevat, että rasismia ovat myös toimintatavat ja yhteiskunnalliset rakenteet, jotka johtavat eriarvoisuuteen. Yleisin rasismien muoto on kulttuurinen rasismi, jossa syrjintä johtuu erilaisesta kulttuurista kuin valtaväestön kulttuuri on.

Rasismia tarkastellessa on hyvä huomioida, että se on jatkuvaa ja toistuvaa. Siinä yksittäiset toistuvat arkipäivän kokemukset saattavat vaikuttaa negatiivisesti opiskelijaan. Esimerkiksi jatkuva perään huutelu tai muu syrjintä voi käydä jossakin

vaiheessa kestävämmäksi samalla aiheuttaen psyykkisiä oireita. Tällöin opiskelijalle voi tulla helposti halu eristäytyä valtaväestöstä. (Räty 2002, 194-195.) Rasis- tinen toiminta voi olla uhkailua, nimittelyä tai omaisuuteen kohdistuvaa vahingon- tekoa. Rasistinen toiminta voi myös olla harkittua, joka ilmenee esimerkiksi väkivaltaisena käytöksenä niin sanotusti erilaista ihmistä kohtaan. (Jasinskaja- Lahti ym. 2002, 29.)

Rasismi jättää ulkomaalaiseen opiskelijaan moninaisia jälkiä, yhtenä esimerkkinä rasismi vaikuttaa opiskelijan itsetuntoon alentavasti. Rasismia voi esiintyä mones- sa muodossa ja huomionne kiinnittyy helposti vain rasismiin näkyviin muotoihin, kuten väkivaltaisiin tekoihin. Rasismi voi kuitenkin näkyä myös piilevästi. Arkipäi- vän tilanteissa se voi näkyä esimerkiksi sanomisina, haukkumisena, viattomalta kuulostavina vitseinä, ilmeinä ja eleinä sekä ryhmistä poissulkemisena. (Perho & Godoy 2009, 132-133.)

Toisen ihmisen syrjintä on piilorasismia. Syrjintä tarkoittaa erilaista kohtelua jon- kun ei-hyväksyttävän ominaisuuden takia. Syrjinnässä ilmaistaan puolueellisuutta ja sitä motivoi halu suosia tiettyä ryhmää toisen ryhmän kustannuksella. (Jasinska- ja-Lahti ym. 2002, 29.) Syrjintää on myös sellainen toiminta, jonka vaikutuksesta ihmiset joutuvat ilman hyväksyttävää syytä eriarvoiseen asemaan (Räty 2002, 189). On tutkittu, että venäläiset oppilaat pyrkivät piilottelemaan äidinkieltänsä ja eivät halua käyttää sitä yleisissä paikoissa, koska eivät halua kokea syrjintää. Syr- jintäkokemukset voivat vaikuttaa sosiaalisen itsetunnon alenemiseen ja jatkuvat syrjintäkokemukset voivat vahvistaa ulkomaalaisten opiskelijoiden ryhmittymistä muiden venäjänkielisten kanssa. Tällöin sosiaaliset kontaktit suomalaisiin jää vä- häiselle. (Talib ym. 2004, 76.)

Syrjintä on yksi julmimmista keinoista osoittaa toiselle, ettei hän kuulu ryhmään. Tämä vaikuttaa opiskelijan itsetuntoon negatiivisesti. Syrjintä ja rasismi vaikuttavat myös henkiseen hyvinvointiin ja elämässä toimimiseen. (Talib 2002, 71.) Talibin, Löffströmin ja Merin (2004, 19) mukaan syrjintää ja leimatuksi tulemista kohtaavat eniten ne henkilöt, jotka poikkeavat etnisyytensä, uskontonsa ja sosiaaliluokkansa vuoksi yleisistä normeista. Edellä mainittujen ryhmien henkilöt joutuvat helposti erityisen tarkastelun tai syrjinnän kohteeksi.

Myös syytökset lukeutuvat piilorasismiin. Maahanmuuttajia kohtaan osoitetaan helposti syytöksiä. Heitä voidaan syyttää esimerkiksi taloudellisista, sosiaalisista, moraalisisista ja koulutukseen liittyvistä asioista. Esimerkiksi yleisinä ovat olleet nämä syytökset: ulkomaalaiset vievät työpaikat, ulkomaalaiset saavat sellaisia etuuksia jotka kuuluisivat Suomen kansalaisille, ulkomaalaiset ovat väkivaltaisia ja tekevät rikoksia sekä ulkomaalaiset estävät normaalin koulunkäynnin ja oppimisen. (Räty 2002, 190.)

Rädyn (2002, 189) mukaan eniten rasistisia ovat ne ihmiset, jotka ovat tyytymättömiä omiin elinolosuhteisiinsa. Suvaitsemattomuuden taustalla on yleensä huono itsetunto ja epävarmuus, tällöin maahanmuuttajat ja ulkomaalaiset opiskelijat voidaan kokea uhaksi. Rasistisia ovat usein myös he, joilla on alhainen koulutustasoa ja jotka eivät itse tunne ulkomaalaisia ihmisiä.

7 LAADULLISEN TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tähän mennessä olen esitellyt tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat. Nyt on aika alkaa tarkastelemaan itse tutkimusta ja sen toteuttamiseen liittyviä asioita. Oma opinnäytetyöprosessini lähti liikkeelle aiheen valinnasta. Olin aikaisemmin päättänyt tehdä opinnäytetyön nuoruuteen liittyvästä aiheesta, joten kiinnostuin heti, kun Seinäjoen ammattikorkeakoulun yliopettaja Timo Toikko lähetti sähköpostia elokuussa 2012 ja ehdotti opinnäytetyön aloittamista aikaisemmin. Opinnäytetyö liittyisi Sohvi-hankkeeseen ja aineistoa tulisi käyttää hyödyksi kehittämissä. Aihe koski myös nuoria, joten ilmoitduin toisen sosionomi (AMK) -opiskelijan kanssa mukaan tekemään tutkimusta.

Sohvi-hanke on kaksi vuotta kestävä hanke, joka sijoittuu ajalle 1.3.2012 – 28.2.2014. Sohvi-hankkeen päätavoitteena on kerätä hyvinvoinnista kokemustietoa, jonka avulla saadaan kehitettyä uusia palvelukokonaisuuksia ja työntekijöiden osaamista. Lisäksi hyvinvointia tuottavien alojen yhteistyötä hyödynnetään myös palvelujen ja työntekijän osaamisen kehittämisessä. (Sohvi 2012.) Päätavoitteen lisäksi hankkeella on viisi osatavoitetta. Ensimmäinen osatavoite on monipuolisemman hyvinvointikäsitteen sekä hyvinvointitiedon määrittely. Toisena osatavoitteena on kokemustiedon keruu eri kansalais- ja asiakasryhmiltä. Kokemustietoa kerätään hyvinvoinnin eri osa-tekijöistä, kuten terveys, elämänlaatu sekä palvelukokemukset. Kolmantena osatavoitteena hankkeella on suunnitella eri kohderyhmille palvelukokonaisuuksia. Neljäntenä osatavoitteena on suunnitella, miten hyvinvointialojen työntekijöiden osaamista kehitetään. Viimeisenä osatavoitteena on määrittellä hyvinvointitietoa tuottavien työntekijöiden rooli niin hyvin, että hyvinvointipalveluiden tuottajat voivat tehokkaasti kehittää palveluita. (Sohvi 2012.)

Sohvi-hanke kuuluu Euroopan sosiaalirahaston osittain rahoittamaan opetus- ja kulttuuriministeriön valtakunnalliseen kehittämisselmaan, jonka rahoittava viranomainen on Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Lisäksi hanketta rahoittavat sitä toteuttavat ammattikorkeakoulut. (Sohvi 2012.) Mukana Sohvi-hankkeessa on viisi ammattikorkeakoulua: Turun ammattikorkeakoulu, Dia-

konia-ammattikorkeakoulu, Laurea-ammattikorkeakoulu, Oulun seudun ammattikorkeakoulu sekä Seinäjoen ammattikorkeakoulu (Kokemuksista hyvinvointia, [viitattu 30.1.2013]). Jokaisella ammattikorkeakoululla on tutkittavanaan oma osa-alueensa Sohvi-hankkeessa. Seinäjoen ammattikorkeakoulu kerää tietoa nuorilta, jotka ovat vaarassa syrjäytyä sekä nuorilta, jotka ovat hyvinvointipalveluiden tarpeessa. (Perttula 2012.) Myös Seinäjoen ammattikorkeakoulun tavoitteena on kerätä kokemuksellista tietoa arjen hyvinvoinnista ja siihen vaikuttavista tekijöistä.

Opinnäytetyöni eteni poikkeuksellisesti, sillä ensimmäisenä kokosimme haastattelujen avulla aineiston yhdessä toisen sosionomi (AMK) -opiskelijan kanssa. Haastattelujen aikataulu oli tiukka, sillä tavoitteena oli saada haastattelut suoritettua joulukuun 2012 loppuun mennessä, jotta ohjaava opettajamme Katariina Perttula saisi tehtyä koko aineistosta koonnin Sohvi-hankkeelle helmikuun 2013 loppuun mennessä. Kyseessä oli siis tutkimusryhmä, jossa moni eri ihminen keräsi tutkimusaineistoa. Haastattelujen organisointi ja haastattelurunko oli lähes valmiina, joka helpotti haastattelujen tekemistä nopealla aikataululla. Kirjoitin teoriaosuuden vasta haastattelujen jälkeen. Selvennykseksi vielä, että keräsimme aineiston yhdessä toisen sosionomi (AMK) -opiskelijan kanssa, mutta teimme silti erilliset opinnäytetyöt.

7.1 Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ja tutkimuksen kohdejoukko

Ennen ulkomaalaisten opiskelijoiden haastatteluja pohdin alustavia tutkimuskysymyksiä, joita haluaisin tutkia omassa opinnäytetyössäni. Kiinnostuksen kohteeksi nousivat ulkomaalaisten opiskelijoiden sosiaaliset suhteet, joten päätin lähteä tutkimaan niiden merkitystä ulkomaalaisen opiskelijan elämässä. Minua kiinnostaa, ketkä henkilöt ovat ulkomaalaisille opiskelijoille tärkeitä ja onko ulkomaalaisilla opiskelijoilla sosiaalisia verkostoja Suomessa. Lisäksi halusin tarkastella miten ulkomaalaiset opiskelijat pitävät yllä sosiaalisia suhteitaan ja mitkä tekijät vaikuttavat sosiaalisiin suhteisiin. Saatuja tuloksia tarkastelen Erik Allardtin yhteisyssuhteiden (loving) ja itsensä toteuttamisen (being) näkökulmasta sekä peilaan tuloksia opinnäytetyön teoriaosuuteen. Samalla tutkin ovatko saadut tulokset yhteneväisiä teorian kanssa vai poikkeavatko tulokset teoriasta. Lopulliset tutkimuskysy-

mykset selkeytyivät vasta opinnäytetyöprosessin lopussa ja lopulliseksi pääkysymykseksi nousi seuraava kysymys:

- Miten sosiaaliset suhteet vaikuttavat ulkomaalaisen opiskelijan hyvinvointiin?

Tutkimuksen alakysymyksiksi nousivat seuraavat kysymykset:

- Millaisia sosiaalisia suhteita ulkomaalaisella opiskelijalla on?
- Miten ulkomaalaiset opiskelijat pitävät yllä sosiaalisia suhteita?
- Mitkä tekijät vaikuttavat ulkomaalaisen opiskelijan sosiaalisiin suhteisiin Suomessa?

Tutkimuksen aineisto kerättiin venäläistaustaisilta opiskelijoilta, jotka suorittivat opintojaan eräässä Etelä-Pohjanmaalla sijaitsevassa ammattioppilaitoksessa. Tutkimukseen osallistui 10 vapaaehtoista henkilöä, jotka olivat iältään 15-29 -vuotiaita. Haastateltavista seitsemän oli miehiä ja loput kolme olivat naisia. Haastateltavat olivat asuneet Suomessa 0,5-1,5 vuotta, joten heidän suomen kielen taito oli hyvin vaihteleva. Osa haastateltavista puhui hyvin suomea ja osalle haastattelukysymyksiä joutui tarkentamaan. Muutamalla haastateltavalla oli myös oma tulkki mukana haastattelutilanteessa. Kyseisen ammattioppilaitoksen erityisopettaja pyrki silti valikoimaan haastateltaviksi sellaiset henkilöt, jotka osasivat parhaiten suomen kieltä. Näin välttyttäisiin suuremmilta kommunikointiongelmilta.

Paikassa, jossa suoritimme haastattelut, oli kaksi venäläistaustaista koulunkäyntiavustajaa auttamassa opiskelijoita. Koulunkäyntiavustajien tehtäviin kuului auttaa tunneilla ja tarvittaessa kääntää suomen kieltä opiskelijalle, sillä ulkomaalaisten opiskelijoiden opetuskielenä oli suomi ja he opiskelivat suomalaisten oppilaiden kanssa. Koulunkäyntiavustajien avulla opiskelija sai varmuuden, että oli ymmärtänyt annetut ohjeet oikein. Lisäksi koulunkäyntiavustajat auttoivat opiskelijoita arkisten asioiden hoitamisessa sekä antoivat apua ja käytännön neuvoja. Myös ammattikoulun henkilökunta auttoi opiskelijoita kouluun liittyvissä asioissa. Ulkomaalaisia opiskelijoita tuettiin koulun puolesta myös muilla keinoin. He saivat asua maksutta opiskelija-asuntolassa, saivat viikolla maksuttomat ruuat, pääsivät Venäjälle koulun järjestämällä bussikyydityksillä muutaman kerran vuodessa ja ammattikoulun liikunnanopettaja järjesti opiskelijoille iltaisin harrastetoimintaa koulun tiloissa.

Osa ulkomaalaisista opiskelijoista rahoitti elämistään ja opintojaan Venäjällä hankkimillaan palkkatuloilla. Nuorimmat opiskelijoista eivät olleet ehtineet olla töissä, joten he saivat useimmiten rahallista tukea heidän vanhemmiltaan. Lisäksi kaikki ulkomaalaiset opiskelijat saivat koululta pientä taloudellista tukea elämiseen, koska ulkomaalaiset opiskelijat eivät ole oikeutettuja Suomen Kansaneläkelaitoksen myöntämään opintotukeen. Lähdemateriaalista ei kuitenkaan tullut ilmi, saivatko ulkomaalaiset opiskelijat Venäjältä opintorahaa tai opintorahan kaltaista tukea.

Mainittakoon vielä, että tutkimuslupaa meidän ei täytynyt anoa, vaan se järjestyi Sohvi-hankkeen kautta. Salassapitovelvollisuuskaavakkeen jouduimme allekirjoittamaan tutkimusta varten.

7.2 Tutkimusmenetelmänä laadullinen tutkimus

Tutkimusta tehdessä täytyy aina valita tutkimusmenetelmä. Tutkimusmenetelmän valintaan vaikuttaa se, mitä tutkija haluaa tutkimuksessaan selvittää. Esimerkiksi jos tutkija haluaa selvittää, miten ihmiset äänestävät, tutkijan on hyvä valita menetelmäkseen määrällisen tutkimusmenetelmän. Jos tutkimuksen kohteena taas on ihmisten menneisyys tai ihmisten käyttäytyminen, laadullinen tutkimusmenetelmä voi olla tarkoituksenmukaisempi. (Silverman 2000, 1.) Monique, Inge ja Ajay (2011, 10) ovat sitä mieltä, että laadullista tutkimusta käytetään myös tilanteissa, joissa halutaan ymmärtää ihmisten uskomuksia, mielipiteitä ja tunteita. Lisäksi laadullista tutkimusta käytetään myös, jos halutaan ymmärtää ihmisten välisiä sosiaalisia vuorovaikutuksia ja jos halutaan tutkia arkoja asioita. Itse olen kiinnostunut sosiaalisesta vuorovaikutuksesta, joten pidän laadullista tutkimusmenetelmää tässä tutkimuksessa merkityksellisempänä. Varsinkin, kun tutkimuksessa otetaan huomioon haastateltavien mielipiteet ja osa tutkittavista asioista voi olla vaikeita tai arkoja asioita tutkittaville, esimerkiksi yksinäisyydestä puhuttaessa.

Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2009, 164) ovat koonneet laadullisen tutkimuksen tyypillisiä piirteitä. Heidän mukaansa laadullisen tutkimuksen tyypillisiä piirteitä ovat muun muassa kokonaisvaltaisen tiedon hankkiminen, aineiston kerääminen luonnollisissa tilanteissa, tutkittavien näkökulman ja mielipiteiden esille saaminen

erilaisilla menetelmillä, kohdejoukon valitseminen tarkoituksenmukaisesti, tutkimuksen joustavuus ja suunnitelmien muunneltavuus. Nämä edellä mainitut asiat vahvistivat tutkimusmenetelmän valintaani, sillä kaikki kohdat toteutuivat tutkimuksessani. Esimerkiksi aineistoa kerättiin useilla menetelmillä ja kohdejoukko valikoitui tutkimuksen tarpeen mukaisesti. Valitsin laadullisen tutkimuksen myös siksi, koska haastattelujen avulla ajattelin saavani laajempia ja tarkempia vastauksia kysymyksiini. Jos olisin käyttänyt määrällistä tutkimusta ja tehnyt tutkimuksen täyttävän lomakkeen avulla, en olisi itse saanut esittää tarkentavia kysymyksiä haastateltaville. Näin en olisi välttämättä saanut tarpeeksi aineistoa tutkimukseeni ja tutkimus ei olisi ollut niin luotettava, kuin se nyt on.

7.3 Haastattelurunko ja koehaastattelu

Aineiston keruussa käytimme puolistrukturoitua teemahaastattelua. Puolistrukturoitu teemahaastattelu tarkoittaa yksinkertaisuudessaan, että haastattelija esittää kysymyksiä haastateltavalle valitsemistaan teemoista. Teemahaastattelussa haastattelija pyrkii saamaan kaikkiin ennalta valitsemiinsa teemoihin vastaukset. Teemahaastattelussa haastattelijalla voi olla tukilista käsiteltävistä asioista, jolloin haastattelussa ei aina ole tarkkoja kysymyksiä. (Eskola & Suoranta 2001, 85-86.) Teemahaastattelussa on yleistä, että teemojen järjestys muuttuu haastattelun myötä (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Pulkkinen, Ruoppila 2010, 269). Teemahaastattelun etuna on joustavuus, sillä haastattelija voi tarpeen tullen toistaa esitetyn kysymyksen, oikaista väärinkäsityksiä, selventää ilmauksia sekä käydä vapaampaa keskustelua haastateltavan kanssa (Tuomi & Sarajärvi 2011, 73).

Haastattelua käytetään, kun haluamme ymmärtää, miksi ihmiset toimivat juuri niin kuin toimivat tai miten he arvottavat tapahtumia. Haastattelun ansiosta voidaan lähestyä myös vaikeita asioita. Sillä voidaan saada tietoa, miten ihmiset ymmärtävät maailmaa ja elämäänsä. Lisäksi sillä voidaan saada tietoa, mitä merkityksiä ihmiset antavat kokemilleen asioille. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 11.) Nämä edellä mainitut asiat vahvistivat teemahaastattelu-menetelmän käyttöä aineiston keruussa.

Ennen varsinaisia haastatteluja täytyi kuitenkin tutustua huolellisesti Sohvi-hankkeeseen. Itse haastatteluprosessia nopeutti huomattavasti se, että saimme käyttökelpoisen Sohvi-hankkeen haastattelurungon (Liite 1), jota voisimme käyttää haastatteluissa. Kävimme haastattelurungon tarkasti läpi toisen sosionomi (AMK) -opiskelijan kanssa ja teimme haastattelurunkoon pieniä muutoksia ennen koehaastattelua. Päätimme kysyä haastateltavien kotipaikkakuntaa ja päätimme tehdä myös vertailevia kysymyksiä. Esimerkiksi millaiset sosiaaliset suhteet ulkomaalaisella opiskelijalla oli Venäjällä asuessa ja millaiset ne ovat nyt Suomessa asuessa. Haastatteluissa meidän tuli ottaa huomioon haastateltavien kielitaito, joten muutamia kysymyksiä jouduimme yksinkertaistamaan. Muutimme muutamia kysymyksiä myös konkreettisemmiksi, jotta haastateltavat ymmärtäisivät kysymyksen oikein.

Ennen haastattelua kohdehenkilöille lähetettiin vielä kirjallinen saatekirje (Liite 2), jossa kerrottiin haastattelun tarkoituksesta ja siitä, mihin haastattelujen tietoja käytetään. On eettisestikin perusteltua kertoa haastateltavalle ennakkoon, mitä tuleva haastattelu tulee koskemaan. Moni ihminen voi myös jättää tulematta haastatteluun, jos he eivät tiedä, mitä haastattelu koskee (Tuomi & Sarajärvi 2011, 73). Tämän jälkeen sovimme ammatillisen oppilaitoksen erityisopettajan kanssa koehaastattelupäivästä.

Ennen varsinaisia haastatteluja kävimme tekemässä koehaastattelun yhdelle tutkimukseen osallistuvalla henkilöllä. Koehaastattelu pidettiin marraskuun 2012 lopussa. Ennen koehaastattelua kokoonnuimme kaikkien tutkimukseen osallistuvien kanssa samaan luokkatilaan, jossa kerroimme heille yhteisesti, mikä Sohvi-hanke on ja miksi teemme tällaista tutkimusta. Lisäksi selvitimme heille Sohvi-hankkeen tavoitteet ja haastatteluaiakataulun. Koehaastatteluun valitsimme yhden henkilön. Koehaastattelu tehtiin samassa luokkatilassa ja haastattelussa olivat paikalla minä, koulunkäyntiavustaja sekä haastateltava henkilö. Koulunkäyntiavustaja oli tulkkausapuna, mutta ulkomaalainen opiskelija ymmärsi hyvin suomea, joten apua ei tarvittu juuri lainkaan. Haastattelu kesti noin 45 minuuttia ja koulunkäyntiavustaja poistui haastattelusta noin 30 minuutin kuluttua. Kun olin saanut koehaastattelun tehtyä, sovimme yhdessä ammattioppilaitoksen erityisopettajan kanssa päivästä, jolloin tulisimme tekemään loput haastattelut.

Koehaastattelussa haastateltavan oli vaikea ymmärtää muutamaa kysymystä, joten esitin ne konkreettisemmin ja muotoilin kysymystä helpommaksi. Koehaastattelusta saimme oleellista tietoa siitä, miten haastattelukysymyksiä tulisi muuttaa. Haastattelun jälkeen muokkasimme haastattelurunkoa hieman ja jätimme siitä kokonaan pois kysymyksen, jossa käytiin läpi Kansaneläkelaitoksen antamia palveluita. Haastattelun aikana koulunkäyntiavustaja kertoi, että ulkomaalaisilla opiskelijoilla ei ole oikeutta Kansaneläkelaitoksen palveluihin ja etuuksiin, joten kyseistä asiaa oli turha käsitellä loppuissa haastatteluissa.

7.4 Aineiston keruu teemahaastattelun avulla

Loput haastattelut kävimme tekemässä joulukuussa 2012. Ennen haastatteluja suunnittelimme ammattikoulun erityisopettajan kanssa haastattelujen aikataulutuksen. Varasimme jokaiselle haastateltavalle tunnin aikaa ja huomioimme aikataulussa ruokailun sekä kahvin. Aikataulu laitettiin molempien haastattelutilojen oveen, josta haastateltavat saivat käydä katsomassa oman haastatteluaikinsa. Haastattelutilana minulla toimi toimistohuone, joka oli varattu käyttöni koko päiväksi. Toimistohuoneessa pääsi istumaan vastakkain haastateltavan kanssa ja vieressä olevalle pöydälle sai asetettua nauhurin. Huomasimme päivän aikana toisen sosionomi (AMK) -opiskelijan kanssa, että aikataulu ei pitänyt hyvin, koska haastateltavat saapuivat joko myöhässä tai tulivat oven taakse koputtelemaan väärään aikaan. Lopuksi haastattelimme ihmisiä sen mukaan, kuka saapui juuri sillä hetkellä haastatteluun. Saimme kuitenkin kaikki haastattelut tehtyä kyseisen päivän aikana ja myös haastateltavat vaikuttivat tyytyväisiltä.

Jokainen haastattelu kesti noin 45 minuuttia. Muutama haastattelu venyi tunnin mittaiseksi ja yksi haastattelu kesti minulla vain 30 minuuttia johtuen haastateltavan vähäisestä suomen kielen taidosta. Muutamalla haastatteluun osallistuvalla oli oma tulkki mukana. Palkkioksi haastatteluista haastateltavat henkilöt saivat elokuvalipukkeen ja haastattelun yhteydessä jokaiselle haastateltavalle annettiin Sohvi-hankkeen esite.

Haastattelun jälkeen pohdin teemahaastattelun käyttöä haastattelumenetelmänä. Kyseinen menetelmä oli mielestäni käyttökelpoinen haastatellessa ulkomaalaisia opiskelijoita, sillä teemahaastattelun ansiosta haastattelutilanne oli vapaampi ja haastateltavat vaikuttivat rennoilta. Teemahaastattelun ansiosta haastattelutilanne oli myös vastavuoroisempi ja luonnollisempi, sillä kysymyksiä pystyi vaihtelevaan. Vastavuoroisuudella ja luonnollisuudella tarkoitan, että haastateltavan vastauksen jälkeen sain esittää samaan teemaan kuuluvia kysymyksiä ja teemojen vaihdot onnistuivat sujuvammin. Teemahaastattelu antoi siis mahdollisuuden keskustelevampaan haastatteluun ja kysymysten tarkentamiseen.

7.5 Aineistosta ryhmäkeskustelun pitämiseen

Haastattelujen jälkeen alkoi haastattelujen litterointi eli kirjoittaminen sanasta saan tietokoneelle. Litterointi oli erittäin työlästä, koska haastateltavien suomen kielen taito vaihteli huomattavasti. Osa haastateltavista puhui erittäin hyvää suomea ja osa haastateltavista joutui etsimään haastattelun aikana sanoja tablettilaitteella. Litteroinnissa piti olla tarkka, että kirjoitti sanat juuri niin kuin ne oli sanottu. Litteroinnin aikana jouduin kuuntelemaan lauseita moneen kertaan, jotta sain käsityksen siitä, mitä haastateltava oli sanonut. Myös lauserakenne teki haastattelujen litteroinnista haasteellista, koska sanojen järjestys poikkesi paljon suomalaisten lauserakenteesta. Haastatteluiden litteroinnissa meni aikaa melkein neljä viikkoa. Litteroitua tekstiä kaikista kymmenestä haastattelusta tuli yhteensä 108 sivua ja yksi haastatteluista tehtiin englannin kielellä.

Tammikuussa 2013 aloitimme yhdessä toisen sosionomi (AMK) -opiskelijan kanssa tehdä yhteenvetoa haastattelujen litteroinneista. Raporttiin kirjasimme oleellisia arjen hyvinvointiin vaikuttavia asioita ulkomaalaisen opiskelijan näkökulmasta katsottuna. Raportin laadinnassa auttoi se, että olimme molemmat tulostaneet ja lukueneet litteroinnit läpi. Itse alleviivasin tärkeitä asioita teemoittain erivärisillä ylivivaustusseilla, jotta raporttia laatiessa teemat olisi helppo löytää tekstin seasta. Raportin pituudeksi tuli yhteensä kuusi sivua.

Olimme lupautuneet pitämään ryhmäkeskustelun henkilöille, jotka työskentelivät ulkomaalaisten opiskelijoiden parissa. Ryhmäkeskustelu sisältää vapaamuotoista keskustelua valituista teemoista osallistujien kesken. Vetäjän tehtävänä on kertoa tutkimuksen kohteena olevista teemoista ja saada aikaan keskustelua sekä kommentteja teemoista. Vetäjä voi myös esittää avoimia kysymyksiä osallistujille. Ryhmäkeskustelussa voi nousta esiin sellaisia asioita ja ideoita, joita ei välttämättä yksilöhaastattelussa tule ilmi. Ryhmäkeskusteluissa kommentit, ideat ja erilaiset näkökulmat voivat herättää toisessa ihmisessä uusia ideoita, näkökulmia ja huomioita. Ryhmäkeskustelussa saadaan esille myös osallistujien mielipiteitä sekä asenteita keskustelun kohteena olevasta asiasta. (Valtonen 2005, 223-224, 226.) Koska ryhmäkeskusteluissa voi nousta uusia ideoita ja näkökulmia, päätimme ryhmäkeskustelussa käydä läpi haastatteluissa esille tulleita asioita. Niitä palveluiden tuottajat voisivat sitten yhdessä pohtia vielä lisää. Näin palveluiden tuottajat saisivat kehitysideoita, miten he kehittäisivät palveluita ulkomaalaisille opiskelijoille ja samalla me saisimme opinnäytetyötä varten myös palveluiden tarjoajien näkökulmaa koskien ulkomaalaisia opiskelijoita.

Ryhmäkeskustelu voidaan pitää alan asiantuntijoille tai henkilöille, joiden mielipiteillä ja asenteilla on vaikutusta tutkittavaa ilmiötä kohtaan. Lisäksi kutsutut henkilöt voidaan valita myös siksi, että heillä on vaikutusmahdollisuuksia ja he voivat saada aikaan muutoksia. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 62.) Siksi päätimme kutsua ryhmäkeskusteluun erityisopettajan, koulutusalaohjelmajohtajan, kansalaisopiston edustajan, työpajan edustajan sekä koehaastattelussa olleen henkilön. Kaikki edellä mainitut tahot vastasivat myöntävästi kutsuumme. Ennen ryhmäkeskustelua kokosimme yhdessä toisen sosionomi (AMK) -opiskelijan kanssa diaesityksen (Liite 3), joka pohjautui aiemmin tekemästämme raportista. Diaesitykseen otimme myös samat teemat kuin raportissa.

Huhtikuussa 2013 pidimme ryhmäkeskustelun. Kutsutut henkilöt saapuivat kaikki ajallaan ja he asettautuivat istumaan vierekkäin. Auditoriossa kaikki penkit olivat vierekkäin puolikaarteessa, mikä ei ollut keskustelulle kaikista ihanteellisimmin asetelma. Silti keskustelua syntyi todella hyvin. Toinen sosionomi (AMK) -opiskelija toimi puheenjohtajana ja minä kirjasin asioita tietokoneelle ylös. Aluksi kysyimme osallistujilta lupaa videoida tapahtuma ja samalla kerroimme, että video tulisi vain mei-

dän tueksemme litterointia varten, jonka jälkeen video tuhottaisiin. Näin kenenkään henkilöllisyys ei paljastu. Kerroimme myös lyhyesti Sohvi-hankkeesta, sen tarkoituksesta, tavoitteesta ja jaoimme kaikille osallistujille hankkeen esitteet. Tämän jälkeen kävimme diaesityksen läpi teemoittain ja teemojen välissä virittelimme keskustelua. Jokainen osallistui keskusteluun tasapuolisesti, esitti omia näkemyksiään ja kehittämisehdotuksia. Oli myös hienoa saada koehaastateltavan ääni kuuluviin. Näin koehaastateltava sai kertoa omat mielipiteensä muille tahoille. Puheenjohtaja vielä varmisti, että kaikki saivat mielipiteensä kuuluviin. Ryhmäkeskustelu kesti kokonaisuudessaan 1,5 tuntia.

Huhtikuun aikana saimme litteroitua videotallenteen kokonaan. Kokonaisuudessaan litterointiin meni kolme päivää. Litteroituja sivuja tuli yhteensä 26 kappaletta. Litteroinnin jälkeen teimme vielä litteroidusta tekstistä raportin. Raportin teossa käytimme hyödyksi haastatteluista tehtyä raporttia. Lisäsimme kyseisen raportin teemoihin ryhmäkeskustelussa nousseita asioita ja sen lisäksi lisäsimme raportin viimeiseksi teemaksi kehitysehdotukset. Raportin pituudeksi tuli yhteensä kahdeksan sivua. Valmis raportti lähetettiin sähköpostilla sekä ohjaavalle opettajalle että ryhmäkeskustelussa mukana olleille henkilöille. Palvelun tarjoajien vastuulle jää, miten he lähtevät palveluita kehittämään saatujen tietojen ja ehdotusten perusteella.

7.6 Analysointi sisällönanalyysin avulla

Aineiston keräämisen jälkeen alkoi aineiston analysointi sisällönanalyysia soveltaen. Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää laadullisessa tutkimuksessa. Tutkimuksen aineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä ja sisällönanalyysillä pyritään luomaan sanallinen ja selkeä kuvaus ilmiöstä. Sisällönanalyysillä pyritään järjestämään kerätty aineisto selkeään ja tiiviiseen muotoon kadottamatta sen sisältämää tietoa. Analysoinnin tarkoituksena on lisätä aineiston informaatioarvoa, joka näkyy aineiston selkeyttämisestä ja yhtenäistämisestä. Käsitellystä aineistosta voidaan tehdä selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä. (Tuomi & Sarajarvi 2011, 91, 108.)

Sisällönanalyysi jakautuu neljään osaan. Ensimmäisenä täytyy valita tutkimuksen tarkasteltava ilmiö ja rajata se tarkkaan. Tarkasteltavana oleva ilmiö avautuu lukijalle tutkimuksen tarkoituksesta ja tutkimusongelmista. Toisessa osassa käydään läpi kerätty aineisto, joka on litteroitu. Samalla litteroidusta aineistosta erotetaan sekä merkitään ne asiat, jotka sisältyvät tarkasteltavaan ilmiöön. Kaikki muut asiat, jotka eivät koske tutkittavaa ilmiötä, jätetään tutkimuksesta pois. Tämän jälkeen kerätään kaikki merkityt asiat erilleen muusta aineistosta. Kolmannessa vaiheessa eritelty aineisto jaetaan teemoihin. Teemoittelussa on kyse aineiston pilkkomisesta ja ryhmittelystä erilaisten aiheiden mukaan. Ideana on etsiä aineistosta teemaa koskevia näkemyksiä. Teemahaastattelu helpottaa teemoittelua, sillä haastattelun teemat muodostavat itsessään jäsenyyksen aineistoon. Viimeisessä vaiheessa koko analyysiprosessista kirjoitetaan yhteenveto. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 92-93.)

Kuvio 1 Analysointiprosessini teemahaastatteluista ja ryhmäkeskustelusta

Analysointiprosessini eteni yllä olevan kuvion mukaisesti. Aineistoa lukiessa samankaltaisten asioiden etsiminen oli helppoa, koska samat teemat toistuivat kai-

kissa haastatteluissa. Kerätessäni sosiaalisiin suhteisiin liittyviä teemoja omaksi tiedostoksi päätin jakaa haastatteluissa nousseet asiat näiden teemojen alle. Muut esille nousseet asiat jätin tutkimuksen ulkopuolelle. Tulosten tarkastelussa etsin ensin samankaltaisia vastauksia ja tämän jälkeen etsin eriäviä mielipiteitä. Pohdin miksi osa vastaajista ajatteli erilailla kuin suuri osa muista vastaajista. Lisäksi vertailin miten eriävät vastaukset poikkeavat niiden vastauksista, jotka olivat samaa mieltä keskenään. Lisäksi pohdin eri tekijöitä, jotka voivat vaikuttaa eriäviin mielipiteisiin. Kun olin vertaillut ja pohtinut tietyn teeman vastauksia, aloin kirjoittaa alustavia tuloksia. Tuloksiin päätin ottaa sekä samankaltaisia että eriäviä vastauksia. Tuloksissa tulosten toistuvuus kertoo luotettavuudesta, joten ensimmäisenä kirjoitin samankaltaiset vastaukset ja tämän jälkeen otin vertailukohdiksi myös eriäviä mielipiteitä. Edellä mainittujen vaiheiden aikana tuloksista pystyi jo tekemään erilaisia johtopäätöksiä, jotka kirjoitin heti muistiin.

Kun olin analysoinut teemahaastattelun aineistot, siirryin analysoimaan ryhmäkeskustelua. Ryhmäkeskustelun analysointi eteni samalla tavalla kuin teemahaastattelujen analysointi, koska esitimme ryhmäkeskustelussa osallistujille samat teemat, jotka olivat teemahaastatteluissa. Ryhmäkeskustelussa toistui myös samoja teemoja kuin haastateltavien vastauksissa, mutta tutor-toiminta nousi uudeksi asiaksi ryhmäkeskustelussa. Tulosten tarkastelussa vertailin ryhmäkeskusteluun osallistuneiden vastauksia haastateltavien vastauksiin. Tarkastelussa etsin samankaltaisia vastauksia, jonka jälkeen etsin eriäviä mielipiteitä. Pohdin eriävien mielipiteiden kohdalla, miksi ryhmäkeskusteluun osallistujat ajattelivat erilailla kuin haastateltavat. Lisäksi pohdin eri tekijöitä, jotka voivat vaikuttaa eriäviin mielipiteisiin. Ryhmäkeskustelussa tuli esille myös paljon samankaltaisia mielipiteitä kuin haastateltavat kertoivat. Kun olin vertaillut ja pohtinut kunkin teeman vastauksia, lisäsin alustavaan tulososioon teemoittain myös ryhmäkeskustelun tuloksia. Näin tuloksiin sai myös ammattilaisten näkökulmaa. Lopuksi vielä järjestelin valitsemani teemat loogiseen ja lukijaystävälliseen järjestykseen.

Aineiston tulkitseminen oli melko työlästä, koska haastateltavien suomen kielen taito oli melko vaihtelevaa. Osa haastateltavista osasi muodostaa hyvin suomalaisia lauseita, mutta muutamien lauserakenne poikkesi paljon suomalaisten lauserakenteista. Oli todella tärkeää lukea lauseiden jokainen sana tarkkaan, sillä jokai-

nen sana auttoi ymmärtämään, mitä haastateltava sillä tarkoitti. Siksi litteroitujen tekstien lukemisessa ja tulkitsemisessä kesti kauan aikaa. Koska aineisto oli melko vaikealukuista, vaikeutti se myös analysointia. Silti olen mielestäni onnistunut analysoimaan tuloksia hyvin. Tämä näkyy saamistani tutkimustuloksista sekä johtopäätöksistä.

7.7 Tutkimuksen luotettavuus ja pätevyys

Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2009, 231) mukaan tutkimuksessa on käsiteltävä ja arvioitava analysoitujen tulosten sekä itse tutkimuksen luotettavuutta. Sitä voidaan arvioida tarkastelemalla tutkimuksen reliaabeliutta eli tulosten toistuvuutta. Jos samat tulokset toistuvat useasti, tulosta voidaan pitää luotettavana. Oman tutkimukseni luotettavuus näkyy tulosten toistuvuudesta. Haastatteluissa esiintyi samankaltaisia teemoja ja asioita, mikä selittyy teemahaastattelun käytöstä. Lisäksi haastatteluissa esiintyi paljon samankaltaisia mielipiteitä. Kaikki haasteltavat eivät olleet kaikista asioista samaa mieltä, mikä on normaalia. On muistettava, että ihminen kokee asiat subjektiivisesti ja laadulliseen tutkimukseen kuuluu, että jokainen kokee todellisuuden eri tavoin.

Tutkimuksen reliaabeliutta eli luotettavuutta lisää myös, että tutkija on selostanut tutkimuksen toteutumisen kaikki vaiheet mahdollisimman tarkasti (Hirsjärvi ym. 2009, 232). Mielestäni tämä toteutuu myös tutkimuksessani, sillä olen selostanut mahdollisimman tarkasti tutkimuksen prosessin alusta loppuun asti ja perustellut tekemäni valinnat. Olen muun muassa kuvannut aineiston keruuta ja aineiston analyysia. Lisäksi olen liittänyt tulosten esittelyyn mukaan suoria lainauksia, jotta voisin todentaa, mihin johtopäätökseni perustuvat.

Laadullisessa tutkimuksessa puhutaan yleensä uskottavuudesta. Uskottavuudella tarkoitetaan sitä, että tutkija tarkastelee vastaako tutkijan käsitteellisyys ja tulkinta tutkittavien käsityksiä. (Eskola & Suoranta 2001, 211.) Omassa tutkimuksessani uskottavuutta lisäsi se, että haastatteluiden aikana varmistin haastateltavilta ymmärtäväni oikein heidän puheitaan. Esitin haastateltaville tarkentavia kysymyksiä ja toistin heidän sanomisiaan. Jos olin ymmärtänyt väärin, haastateltavat korjasivat

väärinymmärryksen ja yleensä tarkensivat vastaustaan. Kielitaito toi silti haastattelussa välillä haastetta. Muutamalla haastateltavalla oli tulkki mukana, joten on merkityksellistä pohtia näiden haastatteluiden luotettavuutta. On pohdittava, ymmärsikö tulkki oikein esitetyn kysymyksen ja käänsikö hän kysymyksen oikein haastateltavalle. Lisäksi on pohdittava, kertoiko tulkki realistisesti haastateltavan vastaukset. Oma tulkintani on, että tulkki osasi hyvin suomen kieltä ja ymmärsi kysymykset oikein. Tämän päättelin siitä, että tulkin kertomat vastaukset liittyivät esitettyyn kysymykseen. Silti on vaikea arvioida, miten realistisesti tulkki kertoi haastateltavien vastaukset. Uskon kuitenkin tulkin kertovan realistisesti, koska tulkin kerrottua haastateltava useimmiten jatkoi vielä vastaustaan heikolla suomen kielellä. Haastateltavan oma kommentti ja tulkin kertoma olivat sopusoinnussa keskenään. Loput haastateltavat osasivat mielestäni hyvin suomea ja kommunikointiongelmia oli odotettua vähemmän.

Tutkimusta tulisi arvioida koko tutkimusprosessin ajan. Mielestäni on tärkeää arvioida sitä, miten tutkimuksen eri osa-alueet vaikuttavat luotettavuuteen. Esimerkiksi mielestäni tämän tutkimuksen luotettavuutta lisäsi se, että teimme koehaastattelun yhdessä toisen sosionomi (AMK) -opiskelijan kanssa. Koehaastattelun avulla saimme testattua tutkimusrungon käytettävyyden. Jos emme olisi testanneet tutkimusrunkoa, emme välttämättä olisi saaneet tarpeeksi olennaisia tutkimustuloksia, joka olisi vaikuttanut olennaisesti tutkimuksen luotettavuuteen. Opinnäytetyön luotettavuutta lisäsi mielestäni myös se, että haastatteluista saadut tulokset käytiin läpi ryhmäkeskustelussa. Tällöin saman ilmiön ääressä oleville henkilöille kerrottiin haastatteluista saadut tulokset ja he saivat kommentoida tuloksia sekä kertoa mielipiteensä. Tällä tavalla saimme käsiteltyä tuloksia monen eri tahon kanssa ja meidän oli mahdollista saada ryhmäkeskusteluun osallistuneilta henkilöiltä tarpeellista tietoa tutkimusta varten. Samalla he saivat kehittämisehdotuksia omaan toimintaansa.

Toinen tutkimustulosten sekä itse tutkimuksen arviointiin liittyvä asia on validius eli pätevyys. Validius tarkoittaa tutkimusmenetelmän kykyä mitata sitä asiaa, mitä on tarkoitus mitata. (Hirsjärvi ym. 2009, 231.) Esimerkiksi omassa työssäni käytin tutkimusmenetelmänä puolistrukturoitua teemahaastattelua, sillä haastattelun avulla pystyin saamaan haluamiini teemoihin vastaukset ja tarkentamaan niitä tarvittaes-

sa. Jos olisin käyttänyt lomakehaastattelua, en olisi voinut selventää ja tarkentaa kysymyksiä, jolloin valitsemani teemat olisivat jääneet vaillinaisiksi. Lisäksi tutkimuksen pätevyyttä lisää mielestäni myös se, että käytin tutkimuksessa kahta eri tutkimusmenetelmää aineiston keräämiseksi.

Tutkimuksen pätevyyttä voidaan vielä lisätä kertomalla mahdollisimman tarkasti tutkimukseen osallistuneista henkilöistä, tutkimuspaikasta ja tapahtumista. Tutkimuksen pätevyys merkitseekin kuvauksen ja siihen liitettyjen selitysten sekä tulkin-tojen yhteensopivuutta. (Hirsjärvi ym. 2009, 232.) Omassa tutkimuksessani kuvaan tarkasti tutkimuspaikkaa ja tapahtumia. Tutkimuksessani en voinut kuvata paljon tutkimukseen osallistuneita henkilöitä, koska muuten haastateltavien anonymiteetti olisi kärsinyt.

7.8 Tutkimuksen eettiset näkökulmat

Tutkimuksessa on otettava huomioon eettisyys. Eettisiä kysymyksiä joudutaan pohtimaan ja ratkaisemaan koko tutkimuksen ajan. (Nurmi ym. 2010, 282.) Tutkimuksessa tulee ottaa huomioon ihmisarvo ja sitä tulee kunnioittaa. Tutkimukseen osallistuvien henkilöiden tulee esimerkiksi saada itse päättää, osallistuvatko he tutkimukseen vai eivät. (Hirsjärvi ym. 2009, 25.) Haastateltavilla on myös oikeus keskeyttää osallistumisensa tutkimukseen sekä oikeus kieltää jälkikäteen tutkimusaineistonsa käytön tutkimuksessa (Tuomi & Sarajärvi 2011, 131). Omassa tutkimuksessani haastateltava sai itse valita vielä haastattelun alussa osallistuuko hän tutkimukseen vai ei. Haastateltavat olisivat voineet kieltäytyä haastattelusta, mutta onnekseni kukaan haastateltavista ei kieltäytynyt osallistumasta. Koska haastattelu nauhoitettiin, kysyin jokaiselta suostumusta nauhoitukseen. Kukaan ei kieltänyt nauhoitusta. Kukaan ei myöskään jälkeinpäin ole halunnut kieltää aineiston käyttöä tutkimuksessa, vaikka mahdollisuus siihen on ollut.

Tutkijan on turvattava osallistujien hyvinvointi ja tutkimuksen on oltava luottamuksellista (Tuomi & Sarajärvi 2011, 131). Haastattelutilanteiden alussa selvitin jokaiselle haastateltavalle, että kaikki haastattelut tehdään luottamuksellisesti. Lisäksi kerroin, että haastattelut tulevat opinnäytetyötäni ja Sohvi-hanketta varten. Kerroin

heille myös, että kysymyksiin ei ole pakko vastata jos ei tahdo. Painotin haastateltaville, että he pysyvät tunnistamattomina. Tämä ehkä auttoi haastateltavia siinä, että he uskalsivat kertoa enemmän asioita omasta elämästään. Näin jälkeempäin miettiessä olisimme voineet painottaa haastateltaville vielä enemmän luottamuksellisuutta. Olisimme voineet kertoa haastateltaville, että tutkimukseen liittyvät kirjalliset aineistot pidetään lukkojen takana ja sähköiset tiedostot ovat salasanalla varmennettuja. Lisäksi olisimme voineet kertoa, että tutkimuksen valmistuttua aineistot tuhotaan asianmukaisilla keinoilla. Olen silti sitä mieltä, että luottamuksellisuus on säilynyt koko tutkimuksen ajan.

Eettisyyteen kuuluu, että tutkimukseen osallistuvalla henkilöllä selvennetään tutkimuksen tavoitteet, menetelmät ja mahdolliset riskit (Tuomi & Sarajärvi 2011, 131). Mielestäni toimimme tutkimuksessa eettisesti, sillä ennen haastatteluja selvitimme haastateltaville muun muassa Sohvi-hanketta ja miksi teemme kyseistä tutkimusta. Lisäksi haastateltavat saivat tutkimuksesta ennakoon informaatiota saatekirjeen avulla. Eettisyyteen kuuluu myös tutkimukseen osallistuvien anonymiteetin turvaaminen (Tuomi & Sarajärvi 2011, 131). Koko tutkimuksen ajan olen pitänyt tarkasti huolta siitä, että kukaan haastateltavista ei ole tunnistettavissa. Anonymiteetin turvaamisessa on saanut olla tarkkana, koska venäläisiä opiskelijoita on Etelä-Pohjanmaalla kuitenkin vähän. Sen takia en ole maininnut edes tutkimuspaikkaa, jotta haastateltavat pysyisivät tunnistamattomina.

8 ULKOMAALAISEN OPISKELIJAN SOSIAALISET SUHTEET

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni kannalta tärkeimpiä tutkimustuloksia, jotka ovat nousseet venäläistaustaisten opiskelijoiden haastatteluista ja ryhmäkeskustelusta. Ryhmäkeskusteluun osallistui neljä eri alan ammattilaista, jotka työskentelivät ulkomaalaisten opiskelijoiden parissa sekä yksi opiskelijoiden edustaja. Tässä luvussa käsittelen ulkomaalaisten opiskelijoiden perhe-, sukulais- ja ystävyssuhteisiin liittyviä teemoja. Koska monien ulkomaalaisten opiskelijoiden perhe asui kaukana, on perusteltua tarkastella opiskelijoiden yhteydenpitoon ja avunsaamiseen liittyviä asioita, joita haastatteluista nousi esille. Sosiaaliset suhteet voivat muodostua sekä niitä voidaan ylläpitää harrastusten ja vapaa-ajan aikana, joten päätin myös tarkastella sosiaalisia suhteita näiden teemojen kautta.

8.1 Perhe ja avopuoliso

Haastatteluissa halusin ensimmäisenä selvittää, ketä haastateltavat pitivät tärkeinä henkilöinä heidän elämässään. Haastatteluissa korostui perheen tärkeys, sillä yhdeksän vastaajaa kertoi pitävänsä perhettään tärkeänä. Perheen tärkeyttä kuvasti esimerkiksi, että kaksi halusi olla lähellä perhettä ja viettää aikaa perheensä kanssa. Nämä kaksi viettivätkin lomiaan perheensä luona. Yksi taas toivoi perheenjäsenten pysyvän terveinä mahdollisimman pitkään. Lisäksi perheen tärkeyttä kuvasti se, että kolme vastaajaa halusi tavata perhettä useammin ja yli puolet piti perheeseen usein yhteyttä.

No, perhe on tärkeitä ja ystävät...Joka päivä mä voisin tavata se..se..mun tota ystävät ja perhe. (Haastateltava 6.)

Perhe ja mun mies on tärkeä, ystävät myös. (Haastateltava 7.)

Koska perheen tärkeys nousi haastatteluissa esille, on mielestäni perusteltua määrittellä ketä haastateltavien perheeseen kuului. Seitsemän vastanneista määritteli perheeseensä kuuluvat henkilöt. Lähes kaikilla seitsemällä vastaajista perheeseen kuuluivat isä, äiti ja eri määrä sisaruksia. Yhdellä näistä seitsemästä vastaa-

jista oli isäpuoli ja yhden isä oli kuollut aiemmin. Näiden lisäksi yksi vastaaja määritteli perheeseensä vielä kuuluvaksi mummon ja vaarin. Loput kolme vastaajaa eivät määritelleet perheeseensä kuuluvia henkilöitä. Haastatteluissa sain myös kuulla, missä haastateltavien perheet asuivat. Seitsemän vastaajaa kertoi, että heidän perheensä asui Venäjällä ja kolmen vastaajan perheet asuivat Suomessa.

Perhe on Venäjällä. Äiti on opettaja, isä ohjelma, tekee ohjelmia tietokone. Veli Moskovassa, yksi veli vain iso. (Haastateltava 4.)

Minulla on äiti, isä, mummo, vaari ja veli. No minun perheeni ei ole iso. Venäjällä he asuvat. (Haastateltava 5.)

Nyt mun perhe asu Suomessa. (Haastateltava 2.)

Perheen lisäksi avopuolison merkitys korostui haastatteluissa, sillä viisi vastanneista kertoi seurustelewansa ja yksi vastaaja toivoi löytävänsä elämäkumppanin viiden vuoden sisällä. Avopuolison tärkeys oli huomattavissa haastateltavien puheesta, sillä esimerkiksi yksi halusi ostaa silloin tällöin yllätyslähjän avopuolisolleen ja näin ilahduttaa avopuolisoa. Avopuolison tärkeys näkyi myös siinä, että kolme halusi mennä naimisiin avopuolison kanssa ja toivoi tulevaisuudessa perheenlisäystä.

My girlfriend, my friends, good people are important to me. (Haastateltava 10.)

Joskus mä pääsen pätkätöihin ja voin ansaita vielä hiukan rahaa. Silloin me ostetaan jotain tyttöystävälleni tai ilahduttaa itseään jollakin. (Haastateltava 1.)

Tulevaisuudessa mä haluan naimisiin. Mennä naimisiin. (Haastateltava 3.)

Haastatteluissa nousi esiin, että monen haastateltavan avopuoliso asui Suomessa, sillä neljän vastaajan avopuoliso opiskeli ja asui myös Suomessa. Yhden avopuoliso opiskeli Virossa. Loput neljä vastaajaa eivät maininneet haastattelussa parisuhdetilannettaan. Tuloksista nousi selvästi esiin, että perhe ja avopuoliso koettiin merkittäviksi henkilöiksi.

8.2 Ystävät

Haastatteluissa keskustelimme haastateltavien ystävyysuhteista. Haastatteluissa tuli ilmi, että venäläistaustaiset opiskelijat olivat usein ystäviä toistensa kanssa, sillä lähes kaikki mainitsivat ystävikseen kuuluvan muita venäläistaustaisia opiskelijoita samalta paikkakunnalta. Haastatteluista nousi myös esille, että ulkomaalaisilla opiskelijoilla oli melko vähän suomalaisia ystäviä, sillä kaikista haastateltavista vain kolme oli saanut muutaman suomalaisen ystävän Suomesta. Edellä mainituista kaksi oli saanut ystäviä opintojen avulla ja yksi oli saanut suomalaisia ystäviä harrastusten avulla. Vaikka venäläiset olivatkin usein ystäviä toistensa kanssa, moni kuitenkin halusi tutustua enemmän suomalaisiin.

Kyllä me opiskellaan samassa porukassa sekä opiskelujen jälkeen ihan usein tavataan asuntoloissa. (Haastateltava 1.)

Täällä on liian pieni, ei paljon, pieni kappaletta suomalaisia ystäviä. (Haastateltava 4.)

Ois hyvä... että ois enemmän yhteyttä suomalaisiin. (Haastateltava 8.)

Venäläisillä opiskelijoilla oli sosiaalisia kontakteja myös ulkomailla. Neljä vastaajaa mainitsi, että heillä oli ystäviä myös muissa maissa. Useimmin ulkomailla olevat ystävät asuivat Venäjällä, mutta yhdellä oli muutama ystävä myös Ranskassa. Tapauksessa haastateltava oli tutustunut nyttemmin Ranskassa asuviin ystäviin jo Venäjällä asuessaan. Eli alun perin he kaikki olivat kotoisin Venäjältä. Haastatteluista huomasin, että kukaan ei ole joutunut jäämään yksin Suomessa asuessaan. Kaikilla vastaajilla oli kuitenkin joko suomalaisia, muita ulkomaalaisia tai sekä suomalaisia että ulkomaalaisia ystävinään.

Ystäviä on Venäjällä ja sitte tässä Suomessa, niitä löytyy kyllä. (Haastateltava 6.)

Haastatteluissa korostui ystävien tärkeys, koska yli puolet koki myös ystävät tärkeiksi heidän elämässään. Yksi haastateltavista kertoikin pitävänsä tärkeänä hyviä ihmissuhteita, esimerkiksi hyviä ystäviä. Silti vain kolme haastateltavista pohti syvällisemmin omia ystävyysuhteitaan. Yhdellä oli Suomessa vain muutama venäläinen ystävä, sillä hyviä ystäviä oli hänen mielestään aina vain vähän. Toinen vastaaja taas koki omaavansa pienen, mutta hyvän ystäväpiirin ja viimeinen taas

koki, että ystävytyteen vaikutti se, miten pitkän aikaa oli tuntenut ihmisen. Hän koki Venäjällä asuvan ystävän tärkeämmäksi kuin Suomessa olevien ystävien, koska oli tuntenut Venäjällä olevan ystävän pidempään ja syväallinen ystävyys ei synny hetkessä.

Tärkeä asia on, hyvä ystävä on vain kaksi tai kolme. Koska hyvä ystävä on aina vain pieni kappaletta. (Haastateltava 4.)

Minä ajattella, että minun venäläinen ystävä on parempi, koska...mmm... hän oli minun koulukaveri, kun minä opiskelin Venäjällä. (Haastateltava 5.)

Vapaa-ajalla opiskelijat tapasivat koulun asuntolassa asuvia ystäviä tai muilla paikkakunnilla asuvia ystäviään. Vapaa-ajalla ystävien kanssa usein keskusteltiin ja juotiin teetä. Haastatteluista voi tulkita, että tärkeämpää oli ajan viettäminen yhdessä ystävien kanssa kuin itse tekeminen. Esimerkiksi yksi haastateltavista kertoi pitävänsä siitä, että sai viettää aikaa ystävien kanssa sekä keskustella heidän kanssaan. Kaksi vastaajaa erityisesti mainitsi pitävänsä muiden ihmisten seurasta ja kokivat omaavansa hyvät sosiaaliset vuorovaikutustaidot.

Kyllä, onnellinen kun vietän aikaa ystävien kanssa. (Haastateltava 3.)

No kyllä se on, kyllä mä ainaki tykkään sitä että keskustellaa ja ollaa ystävien kanssa, se on hieno juttu, että kyllä mä ainaki tykkään. (Haastateltava 6.)

No ystävien kanssa, kyllä mä ainaki uskon että mä oon hyvä ainaki keskustelemaan, kuuntelemaan... en mä kavereita hylkää. (Haastateltava 6.)

Halusin vielä tutkimuksessani saada selville, miten ulkomaalaiset opiskelijat kokivat ihmissuhteiden merkityksen hyvinvointiinsa. Yksi haastateltavista kertoi kokevansa olevan onnellinen, kun sai viettää aikaa ystävien ja avopuolison kanssa. Moni haastateltavista kertoi kokevansa läheiset ihmissuhteet merkitykselliseksi, mutta he eivät osanneet tarkentaa niiden vaikutusta omaan hyvinvointiinsa. Viisi vastaajaa lisäsi vielä haastattelussa, että heillä ei ole ollut ongelmia tai huolia ihmissuhteiden osalta.

8.3 Yhteyden pitäminen

Haastatteluissa kysyin, millä tavoin haastateltavat pitivät yhteyttä lähimmäisiinsä ja ystäviinsä. Neljä vastaajaa kertoi pitävänsä yhteyttä perheeseensä puhelimitse. Yhteydenpidossa käytettiin avuksi myös Internetiä, sillä kaikista vastaajista kaksi kertoi käyttävänsä Skype ja Facebook -sovellusta yhteydenpidossa. Haastatteluista voi huomata, että eniten haastateltavat pitivät yhteyttä perheeseensä puhelimitse. Internetin osuus yhteydenpidossa oli kuitenkin yllättävän vähäinen. Muutama haastateltavista kertoi pitävänsä yhteyttä perheeseensä, mutta eivät haastattelussa kertoneet yhteydenpitotapaa ja kolme vastaajaa ei ottanut ollenkaan puheeksi yhteydenpitoa perheensä kanssa.

Keskustelen Skypessä tyttöystävän kanssa. No, kyllä mä soitan äitille ja veljelle. (Haastateltava 3.)

Aina...aina soittaa skype.. facebook... öö... ja niin edelleen. (Haastateltava 8.)

Osassa haastatteluissa tuli myös ilmi, että yhteydenpito perheeseen oli vähentynyt, mitä pidemmän aikaa haastateltava oli asunut Suomessa. Esimerkiksi yksi vastaaja piti aluksi tiiviisti yhteyttä perheeseensä, mutta yhteydenpito väheni ajan myötä muutama kertaan kuukaudessa. Yhteydenpitoon vaikuttivat myös tunneperäiset syyt, esimerkiksi yksi vastaajista kertoi kommunikoivan perheensä kanssa silloin, kun perhe otti yhteyttä haastateltavaan. Vastaaja itse soitti harvoin perheellensä, koska koki silloin häiritsevää perheen henkilökohtaista elämää.

No joskus skype soitan, joskus he soittavat minulle. No, luulen jos 1 vuotta sinne muutin, mitä vanhemmat soitat ja mitä suomessa, no nyt vähän pari kertaa kuukaudessa luulen riittää. (Haastateltava 4.)

Äiti soitteli mulle aika usein, mutta hänellä on oma elämä nyt... Mä en itte soittale hänelle usein, koska en halua häiritä. (Haastateltava 1.)

Haastatteluissa keskustelimme myös perheen luona vierailemisesta. Haastatteluista nousi esille, että haastateltavat eivät näe Venäjällä asuvaa perhettään kovinkaan usein pitkän välimatkan takia. Yli puolet vastaajista kertoi vierailevansa harvoin Venäjällä asuvan perheensä luona. Esimerkiksi yksi vastaaja ei ollut vierailut kotona 1,5 vuoteen ja toinen kävi vierailemassa perheensä luona vuoden

välein. Vain yksi vastaaja pyrki käymään jokaisella lomalla perheensä luona Venäjällä. Vierailut koettiin välimatkasta huolimatta tärkeiksi.

Haastatteluissa nousi myös esille, että vierailukertojen määrä vaihteli henkilöstä riippuen, vaikka perhe asuikin Suomessa. Yksi haastateltavista kävi Suomessa asuvan perheensä luona viikonloppuisin ja oli suorittanut kaikki harjoittelut perheen asuinpaikkakunnalla, jotta saisi olla lähellä perhettään. Silti toinen, jonka perhe asui myös Suomessa, vieraili harvoin perheensä luona. Kaikista haastateltavista yksi ei käsitellyt vieraillemista haastattelun aikana. Haastatteluista voidaan tulkita, että vierailuita ei voitu tehdä usein pitkän välimatkan takia, mutta silti oman perheen luona haluttiin vierailla useammin.

Yes, but I don't have enough time to meet them, because they live in Murmansk (epäselvää), it's really far from here... (Haastateltava 10.)

Kesällä minä haluan mennä kotiin..Venäjälle, koska minä...paljon aikaa minä en, minä en näe minun vanhemmat. Se mitä minä haluan, mennä Venäjälle kesällä. (Haastateltava 5.)

Nyt esimerkiksi mä kävin joka viikonloppu perheen luona. (Haastateltava 2.)

Keskustelimme venäläistaustaisten henkilöiden vierailumahdollisuuksista myös ryhmäkeskustelussa. Keskustelun aikana nousi esille, että koulu pyrki tukemaan ulkomaalaisia opiskelijoita yhteydenpidossa heidän lähimmäisiinsä. Koulu järjesti pidempien lomien aikaan kyydityksen Venäjälle, jotta opiskelijat pääsivät tapamaan Venäjällä asuvaa perhettä ja ystäviä. Suomessa asuvien kohdalla tilanne oli toisin. Opiskelija, jonka perhe asui Suomessa, joutui itse kustantamaan kyydityksen perheensä luokse. Mahdollisuus vierailuihin oli, mutta kaikki eivät käyttäneet sitä hyväksi.

Niinku tuossa oli tuo, että yks kaks kertaa vuodessa, nii kouluha järjestää näitä kyytejä tuonne Venäjälle. Siellä on syysloman aikana, joululoman aikana ja hiihtoloman aikana. Mutta että jotka haluaa kotiin palata, niin siihenkin koulu kyllä järjestää mahdollisuuden... että nämä ovat koulun tarjoamat kontaktit kotiin päin. (Ryhmäkeskustelu.)

Haastattelussa keskustelimme myös ystävien kanssa yhteydenpitämisestä. Kauempana asuviin ystäviin haastateltavat pitivät yhteyttä joko puhelimitse tai sosiaalisen median avulla. Lähellä olevia ystäviä haastateltavat tapasivat usein, koska

useimmat ystävät asuivat samalla paikkakunnalla ja samassa asuntolassa. Haastatteluissa halusin tietää, kuinka useasti haastateltavat näkivät ystäviään. Lähes puolet kertoi tapaavansa venäläisiä ystäviään joka päivä ja muutama kertoi tapaavansa ystäviään usein. Kolme vastaajista kertoi haastattelussa myös suomalaisten ystävien tapaamisesta. Kaksi heistä kertoi näkevänsä suomalaisia koulukavereita päivittäin ja yksi kertoi tapaavansa suomalaisia ystäviä muutaman kerran viikossa.

Esimerkiksi viikossa 5 tai 7 kertaa näen venäjän ystävä, no joka päivä varmaan näen heillä. (Haastateltava 4.)

No, joka päivä minä näen minun Suomen ystävä... koska he ovat minun koulukaveri. (Haastateltava 5.)

Venäläisiä ystäviä tavattiin yleensä vieraillessa Venäjällä. Kaksi vastaajista kertoi kin tapaavansa venäläisiä ystäviään samalla, kun vieraili Venäjällä perheensä luona. Koska vierailuja Venäjälle tehtiin harvoin, myös venäläisiä ystäviä nähtiin vähän. Kaikki haastateltavat eivät edes määritelleet, kuinka useasti he tapasivat ystäviään, mutta he mainitsivat ystävien tapaamisen tärkeäksi asiaksi. Muutama nosti haastatteluissa esille myös avopuolison merkityksellisyyden ja tapaamisen. Avopuolisoa haluttiin tavata usein, vaikka välimatka oli pitkä avopuolison luokse. Tällainen tilanne oli esimerkiksi yhdellä vastaajalla, jonka avopuoliso asui Virossa. Pitkän välimatkan takia avopuolisoa voitiin nähdä vain lomien aikaan. Suomessa asuvaa avopuolisoa nähtiin vaihtelevasti. Yksi haastateltavista kertoi tapaavansa avopuolisoansa joka päivä, kun taas toinen kertoi tapaavansa avopuolisoaan vain viikonloppuisin.

No, kun olen lomalla ja jos olen lomalla siellä Venäjällä kuljetaan sillä tavalla, niin sitten tapaan niitä kyllä. (Haastateltava 6.)

Tyttöystäväni kanssa on aika läheisiä suhdetta. Hän on vihdoinkin päässyt tänne opiskelemaan ja voidaan seurustella joka päivä. (Haastateltava 1.)

My girlfriend, she took the opportunity to study here. We spent time at weekends... (Haastateltava 10.)

8.4 Avun ja tuen saaminen

Haastatteluissa kysyttiin haastateltavilta heidän avun ja tuen tarpeesta. Lisäksi heiltä selvitettiin, keneltä haastateltavat saivat eniten apua ja tukea. Haastatteluista nousi esiin, että eniten apua ja tukea saatiin perheeltä sekä ystäviltä, sillä lähes kaikki kertoivat saaneensa heiltä apua ja tukea. Kuitenkin kolme vastaajaa kertoi pyrkivänsä tulemaan itse toimeen ja tekemään kaiken itse, mutta he auttoivat silti muita tarvittaessa. Yksi itse toimeentulevista koki avun pyytämisen muiden rasittamisena ja siksi ei pyytänyt muilta apua. Moni haastateltavista oli myös valmiina auttamaan ja tukemaan aina ystäviään sekä perhettään. Opiskelijoilla oli myös luottamusta, että heidän ystävänsä sekä perheensä auttaisivat aina tarvittaessa. Lisäksi haastatteluissa tuli ilmi, että opiskelijoilla oli uskoa siihen, että vaikeuksista päästäisiin aina yli.

Oma mielipiteeltäni mä en tarte sitä tukea. Taas minua hieman hävetää, koska mä en pidä rasittamisesta läheisiä. Sen takia mä en pyydä niistä tukea tai jotain semmosta. (Haastateltava 1.)

When my friends ask me for help, I will always help them. (Haastateltava 10.)

Kaikista haastateltavista kolme nosti esille myös avun ja tuen saamisen harrastusten kautta. Kolmesta yksi sai apua sekä tukea harrastuksissa olevilta ihmisiltä ja kaksi koki saavansa tukea harrastuksen ohjaajalta. Kolme vastaajaa koki saaneensa apua myös koulun henkilökunnalta. Myös ammattikoulun koulunkäyntiavustajat koettiin tärkeiksi avun ja tuen antajiksi, sillä puolet koki saaneensa apua ja tukea kaikenlaisissa tilanteissa ammattikoulun venäläistaustaisilta koulunkäyntiavustajilta. Opiskelijat kokivat saaneensa heiltä myös käytännöllisiä neuvoja. Koulunkäyntiavustajille annettiin arvoa myös ryhmäkeskustelussa. Koulunkäyntiavustajat koettiin tärkeiksi henkilöiksi ulkomaalaisille opiskelijoille, sillä koulunkäyntiavustajat auttoivat opiskelijoita jokapäiväisissä asioissa ja tukivat ulkomalaisia opiskelijoita.

Harrastuksen ohjaaja on (nimi poistettu), hän on aika hyvä valvoja, koska kaikki mitä mä kysyn häneltä, hän auttaa. (Haastateltava 3.)

Meillä on venäläinen opettajat kuka auttaa meille, jos me tarvitsemme jotain. (Haastateltava 3.)

Sitten onhan meillä kaks henkilöä (nimet poistettu), jotka tekee tota meidän omaa työtä. Auttavat näitä opiskelijoita jokapäiväisissä asioissa. (Ryhmäkeskustelu.)

Halusin tietää myös millaista apua ja tukea haastateltavat saivat. Haastatteluista nousi esiin, että vastaajat saivat paljon tiedollista, sosiaalista ja taloudellista tukea. Ystäviltä ja perheeltä saatiin usein neuvoja sekä apua, esimerkiksi muutama oli saanut apua työnhakuun Suomessa. Puolet vastaajista sai myös taloudellista apua vanhemmiltaan. Loput viisi vastaajista tuli toimeen omilla tuloillaan. Silti he uskoivat, että vanhemmat auttaisivat mahdollisissa taloudellisissa ongelmassa. Suurin osa vastaajista ei ollut ottanut lainaa edes ystäviltään, mutta silti he olivat valmiina lainaamaan ystävilleen mahdollisissa taloudellisissa ongelmatilanteissa.

Noo... kyllä mulla on semmosia kavereita, joka, niinku on niinku minä ja enemmänki niinku, jos mä tarvitsen neuvoa sitten niin ne haluaa mulle ja toisinpäin, kieltämättä tota, toinen toisinsa auttanu... (Haastateltava 6.)

Jos minun raha on loppu, he he mmm.... antaa, antavat vähän rahaa ja minä, sitten minä voin ostaa vähän ruokaa... (Haastateltava 5.)

Mulla on iso perhe ja heillä ei ole mahdollisuus auttaa mulle. Mutta, totta kai jos minulle tulee tosi iso rahan ongelma, vanhemmat auttavat sitten jos mahdollisuus autta. (Haastateltava 2.)

Otin ryhmäkeskustelussa esiin tutor-toiminnan käsitellessämme ulkomaalaisten opiskelijoiden kokemuksia avun ja tuen saannista. Muutama vuosi aiemmin ammattikoululla oli tutor-toimintaa, jossa suomalainen tutor auttoi opiskelijaa tutustumaan kulttuuriin ja tapoihin. Ongelmaksi nousi se, että tutor-toimintaan ei ollut tarpeeksi halukkaita, vaikka käytössä oli rahallinen stipendi kannustimena. Tästä syystä tutor-toiminta lopetettiin ja sitä ei oltu enää aloitettu uudestaan.

8.5 Harrastukset ja muu vapaa-aika

Haastatteluista nousi esille harrastusten sosiaalinen vaikutus ulkomaalaiseen opiskelijaan. Haastatteluista tuli ilmi, että harrastuksissa käytiin yhdessä ystävien kanssa. Yksi vastaajista kertoikin, että harrastuksissa pystyi keskustelemaan samalla ystävien kanssa. Yhdeksän vastaajaa kertoi harrastavansa erilaisia liikunta-

lajeja kuten lentopalloa, sählyä ja koripalloa. Vastaajat olivat myös aktiivisia käymään kuntosalilla. Haastatteluista pystyi tulkitsemaan, että kaikki vastaajat kävivät samoilla liikuntavuoroilla ja harrastuksiin mentiin mielellään ystävien kanssa. Vain yksi haastateltava ei harrastanut samoja liikuntalajeja, mutta hän näki oman harrastuksensa avulla suomalaisia ystäviään. Lisäksi hän oli ainut, joka kertoi saaneensa ystäviä harrastusten avulla. Kaikista haastateltavista kaksi muuta kertoi saaneensa harrastusten avulla myös kontaktia suomalaisiin henkilöihin. Näin he saivat harrastusten ohella puhua suomalaisten kanssa ja samalla kehittää omaa suomen kielen taitoaan. Nämä kaksi vastaajaa eivät kuitenkaan olleet saaneet harrastusten avulla suomalaisia ystäviä.

Kuntosalissa mä vietän aikaa taas kavereiden kanssa, sen harjoituksen aikana me puhutaan jostain tai sitä paitsi tuossa käy aika paljon suomalaisia joiden kanssa me voidaan puhua ja harrastaa suomen kieltä samanaikaisesti. (Haastateltava 1.)

Jos minä en koskaan käydä harrastus, minä en koskaan puhu suomea...Siellä ihmisiä autta minulle. Ja autta kielen kanssa. Sitte mä löysin ystäviä sieltä. (Haastateltava 2.)

Ryhmäkeskustelussa keskustelimme ulkomaalaisten opiskelijoiden sosiaalisista suhteista ja pohdimme venäläistaustaisten sekä suomalaisten välisiä ystävyssuhteita. Keskustelussa tuli esiin, että kansalaisopisto järjesti myös muita vapaa-ajan kursseja, joissa oli sekä suomalaisia että venäläistaustaisia henkilöitä. Näin venäläistaustaiset voisivat tutustua suomalaisiin. Ryhmäkeskustelussa oltiin sitä mieltä, että harrastusten avulla voi muutenkin saada hyvin sosiaalisia suhteita ja kontakteja. Samalla pohdimme, miksi venäläistaustaisilla oli kuitenkin vähän suomalaisia ystäviä. Ryhmäkeskustelussa nousi esille yhtenä mahdollisena tekijänä suomalaisten ja venäläisten opiskelijoiden ikäero, joka voi hankaloittaa ystävien saamista Suomesta. Suurin osa venäläisistä opiskelijoista oli vanhempia kuin suomalaiset opiskelijat. Ryhmäkeskustelussa oltiin sitä mieltä, että eri-ikäisiä kiinnostavat eri asiat, joten yhteistä puheenaihetta voi olla senkin takia vaikea löytää, mikä hankaloittaa ystävyssuhteiden luomista.

Mun mielestä kaikkein paras on se, että siellä on niitä suomen ja venäjänkielisiä, tulee tavallaan sen harrastamisen myötä niitä uusia sosiaalisia suhteita ja kontakteja. (Ryhmäkeskustelu.)

Siinä on varmasti paljon ikäkysymyksiäkin, mitä mä oon seurannu nii huomannu että... ku venäläiset opiskelijat on paljon vanhempia ja sitte meillä on näitä kuustoistakesäsiä... varsinkin täs ekaluokalla nii eihä ne tuu sillä lailla toimeen ollenkaan, toisilla on jo ajokortti ja niillon aivan eri ikäkausi tässä menossa. Siinä on varmasti suuri ongelma siinä. (Ryhmäkeskustelu.)

Haastateltavista vain muutama koki välillä tekemisen puutetta ja kaipasivat kyseiselle paikkakunnalle lisää kulttuuripalveluita ja harrastuspaikkoja, joihin voisi ystäviensä kanssa mennä. Pitkät välimatkat voivat myös hankaloittaa harrastamista ja vapaa-ajan viettämistä. Lisäksi maaseudulla ei välttämättä ole niin paljoa harrastamahdollisuuksia kuin kaupungissa. Tämän voi huomata siitä, että vapaa-ajalla muutama lähti toiselle paikkakunnalle, jossa oli enemmän tekemistä. Yksi kertoikin matkustamisen vähentävän tekemisen puutetta.

Ei mitää oo tekemistä ole täällä. Haluais käydä elokuvissa tai vähä shopping, kävellä kaupunkissa ystävien kansa... (Haastateltava 8.)

Sitten meen johonkin Seinäjoelle tai Kokkolaan tai... ku tässä on vaan niin tylsää. (Haastateltava 6.)

Ryhmäkeskustelussa pohdittiin myös opiskelijoiden tekemisen puutetta ja tuli ilmi, että koulu pyrki järjestämään ulkomaalaisille opiskelijoille yhteistä tekemistä, joihin opiskelijat voisivat osallistua yhdessä. Oppilaitoksen oppilaskunta järjesti yhteisiä vapaa-ajan tapahtumia määrärahojen puitteissa. Esimerkiksi oppilaskunta oli järjestänyt erilaisia matkoja muihin maakuntiin. Myös koulunkäyntiavustajat pyrkivät lisäämään ulkomaalaisten opiskelijoiden viihtyvyyttä järjestämällä yhteisiä tapahtumia.

On näitä oppilaskunnan järjestämiä tämmösiä vapaa-ajan matkoja. Niitä voidaan tehdä tuonne Keskiselle taikka Seinäjoelle taikka Kokkolaan. Ja osa käy ostoksilla, osa käy uimahallissa uimassa, osa käy keilaamassa tai jotain muuta tämmöstä että niitä on pyritty, tietenkin sen rahamäärän puitteissa mitä oppilaskunnalle on tämmöseen mahdollisuus käyttää. (Ryhmäkeskustelu.)

Mä voisin sanoa kyllä että esimerkiks tuo koulunkäyntiavustaja järjestää näille oppilaille kaikenlaista....Se on kyllä ihan kiitettävästi ihan omalla ajalla hoitanu näitten venäläisten opiskelijoitten viihtyvyyttä. (Ryhmäkeskustelu.)

9 SOSIAALISIIN SUHTEISIIN LIITTYVÄT HAASTEET

Teoriaosuudessa käsittelin sosiaalisiin suhteisiin liittyviä haasteita. Teorian mukaan ulkomaalaiset opiskelijat kokevat haasteellisena suomalaisiin tutustumisen, yksinäisyyden tunteen sekä rasismia. Tarkastelin kerättyä aineistoa näiden teemojen kautta ja yritin saada selville opiskelijoiden kokemuksia rasismista sekä piilorasismista, mutta ulkomaalaiset opiskelijat eivät puhuneet tästä aiheesta. Luultavasti aihe on hyvin arka, joten opiskelija voi sivuuttaa helposti kyseisen aiheen ja jättää asian käsittelemättä. Ulkomaalaisten opiskelijoiden puheesta nousi kuitenkin esiin muita sosiaalisiin suhteisiin liittyviä haasteita. Eniten haastetta arkielämään ja opiskeluun toi yksinäisyyden kokemus ja huono kielitaito. Tässä luvussa kerron tarkemmin näistä kahdesta teemasta opiskelijoiden näkökulmasta sekä otan mukaan myös ryhmäkeskustelussa tulleita mielipiteitä.

9.1 Haasteena yksinäisyys

Vaikka haastateltavilla oli ystäviä, halusin haastatteluissa kysyä ulkomaalaisilta opiskelijoilta mahdollisia yksinäisyyden kokemuksia. Kuusi vastaajista kertoi kokeneensa vähän tai melko paljon yksinäisyyden tunnetta asuessaan Suomessa. Kuudesta vastaajasta vain yksi yksinäisyyttä kokenut ei pitänyt yksinäisyyden tunnetta negatiivisena asiana. Hän kuvasi itseään itsenäiseksi ihmiseksi, joka halusi olla rauhassa omissa oloissaan ja hän ei kaivannut ympärilleen montaa ihmistä. Loput viisi vastaajaa piti kuitenkin yksinäisyyttä negatiivisena asiana. Kaikista vastaajista neljä koki, etteivät olleet tunteneet yksinäisyyden tunnetta asuessaan Suomessa. Haastatteluissa nousi esiin myös koti-ikävä ja kaksi vastaajaa ikävöikin kaukana asuvaa perhettään. Yksi vastaajista kertoikin haluavansa muuttaa pois kyseiseltä paikkakunnalta lähemmäs omaa perhettään.

No, minä vähän itsenäinen ihminen ja mulla ei tarvi sen paljon kavereita ja sen kun on paljon ihmisiä ympärillä aina, minä ei tykkää siitä...Minä yritän olla yksinäinen. (Haastateltava 2.)

Onkelmia..? No ei oo, no joskus menee, vähän ikävöin. (Haastateltava 7.)

Haastatteluissa tuli esiin myös yksinäisyyden tuottamia tuntemuksia. Yksinäisyys koettiin haastatteluiden perusteella epämiellyttävänä ja moni vastaajista kertoi olevansa mieluiten muiden ihmisten seurassa. Yksinäisyys aiheutti erilaisia tunteita ja yksi vastaajista kertoikin yksinäisyyden tuovan surullisuuden tunnetta, jolloin päivät tuntuvat myös pidemmiltä.

No, luulen jos ystävä on, se on parempi, koska jos yksi se on surullinen ja päivä on pitkä. (Haastateltava 4.)

9.2 Kielitaito

Kielitaidottomuus vaikutti tutkimuksen mukaan selvästi ulkomaalaisten opiskelijoiden arkeen ja sosiaalisiin suhteisiin. Kahdeksan vastaajaa myönsi kokeneen ongelmia kielitaidottomuuden takia. Huono kielitaito hankaloitti myös arkielämässä. Kuusi vastaajaa oli sitä mieltä, että huono suomen kielen taito hankaloitti opintojen etenemistä sekä kommunikointia muiden ihmisten kanssa. Heidän mielestään oli vaikea ymmärtää, mitä toinen ihminen sanoi ja suomen kielen kääntäminen oli haasteellista sekä vei paljon aikaa. Kaksi haastateltavaa nosti esille myös puhe- ja kirjakielen. He kokivat haasteelliseksi puhekielen ymmärtämisen, sillä se poikkesi heidän opiskelemasta kirjakielestä. Lisäksi molemmat olivat sitä mieltä, että suomalaiset puhuvat nopeasti, mikä hankaloittaa puheen ymmärtämistä entisestään. Ryhmäkeskustelussa keskusteltiin myös kirjakielen ja puhekielen käytöstä. Myös ammattilaiset pitivät puhekieltä haasteellisena asiana, koska etenkin vähän suomen kieltä osaavan henkilön on vaikea sitä ymmärtää.

Joskus ongelmia koska yks vuotta sitten ymmärrän vähän ja joskus pitkä aikaa ymmärtää mitä ihminen sanoi. (Haastateltava 4.)

Joskus kun minä puhun suomalaisten kans, suomalaisisen... minä...ööö.. no esimerkiksi marketissa vanha ukki puhua ja minä ei ymmärrä mitä se, varmasti se on liian öö...nopea tai vähän erilainen kieli tai, no en tiedä, mutta joskus joku ihminen ymmärtää, että minä olen ulkomaalainen ja puhun hitaammin ja helppo. (Haastateltava 7.)

Tuo murre on varmaan yks iso kynnyskysymys kans. Tässä on pieniä paikkakuntia paljon täs Xxx:n ympärillä, nii kyllä se on kertakaikkiaan,

tää murre on yks... Se on pahan juttu taas toisaalta, vaikka se on rikkaus, niin justiin noitten venäläisten opiskelijoitten on varmaan vaikee ymmärtää tätä meidän möngerrystä sitte. Kaikki vähän puhuu erilailla. (Ryhmäkeskustelu.)

Haastateltavat opiskelivat ahkerasti suomen kieltä ja tutkimuksessa kävi ilmi, että suomen kieltä pyrittiin oppimaan monilla eri keinoilla. Kaikki kymmenen vastaajaa kävivät suomen kielen kursseilla viikoittain. Suomen kielen kurssien lisäksi kuusi vastaajaa kertoi opiskelevansa suomen kieltä vielä vapaa-ajallakin ja heistä viisi kertoi lukevansa suomenkielisiä kirjoja, jotta saisi kehitettyä omaa suomen kielen taitoaan. Lisäksi vielä kuusi vastaajaa katsoi suomenkielisiä ohjelmia ja selaili suomenkielisiä Internet-sivustoja. Ryhmäkeskustelussa keskusteltiin myös suomen kielen harjoittamisesta. Kansalaisopisto pyrki kaikin keinoin rohkaisemaan opiskelijoita käyttämään suomen kieltä arkitilanteissa. Keskustelussa tuli myös ilmi, että venäläistaustaiset ryhmittäytyvät helposti, jos heillä ei ole rohkeutta käyttää suomen kieltä.

Kansalaisopiston kursseilla mehän... tärkeä pointti on, että me rohkastaan käyttämään sitä mahdollisimman paljon. Että onhan täällä hyvin helppo sitten, on paljon venäläistaustaisia opiskelijoita niin on helppo pysyä siinä omassa porukassa jos niin haluaa ja jos ei oo sitä rohkeutta käyttää sitä suomen kieltä. (Ryhmäkeskustelu.)

Ulkomaalaiset opiskelijat oppivat väistämättä suomen kieltä puhuessaan suomalaisten kanssa. Kuitenkin vain kaksi vastaajaa mainitsi puhuvansa päivittäin suomen kieltä suomalaisten opiskelijoiden kanssa ja kaksi muuta pyrki kommunikoidaan koulun henkilökunnan kanssa suomeksi. Yksi vastaaja joutui puhumaan suomen kieltä ystäviensä kanssa, sillä he eivät osanneet venäjän kieltä. Moni haastateltavista kuitenkin kaipasi lisää kommunikointimahdollisuuksia suomalaisten kanssa. Kaksi haastateltavista oli tyytyväisiä siihen, että osa suomalaisista puhuu tarvittaessa myös englantia. Tutkimuksen mukaan ulkomaalaiset opiskelijat pystyivät kuitenkin kommunikoidaan vähän suomalaisten kanssa, joka vaikuttaa negatiivisesti kielen oppimiseen ja samalla sosiaalisiin suhteisiin suomalaisten kanssa.

Tarvitaan vielä puhuminen suomalaisten kanssa. (Haastateltava 7.)

Mä tosi paljon juutella suomen kielessä, koska mulla on kaveri kun ei puhu venäjää, puhu vaan suomea. Ja ei ole vaihtoehtoa, tarvii oppii kieli. (Haastateltava 2.)

Joo. Mutta minulla on ihmiset suomalaiset kenen kanssa minä voin puhua, opettaja ja koulun työntekijä se minä aina puhun. (Haastateltava 7.)

I really liked that people in Finland can understand English, because if you come Russia and try to speak someone they say, they... I don't know, I don't speak English. I don't understand you.. (Haastateltava 10.)

Moni haastateltavista koki haasteellisena myös sen, että asuntolassa asui enimmäkseen vain ulkomaalaisia opiskelijoita. Näin he eivät voi vapaa-ajalla puhua suomea ja tutustua muihin suomalaisiin opiskelijoihin. Myös ryhmäkeskustelussa kävimme läpi asumiseen liittyviä ongelmia. Oppilaitoksen edustajan mukaan suomalaisia opiskelijoita asui oppilaitoksen asuntolassa niin vähän, että on mahdotonta saada jokaiseen soluasuntoon suomalaisia ja venäläistaustaisia opiskelijoita.

Mutta tarvitaan vielä puhuminen suomalaisten kanssa...mutta minulla ei ole suomalainen ystäviä kenen kanssa minä voin puhua, koska asuntolassa asuu vain venäläisiä. (Haastateltava 7.)

Siinä on tietenkin sellanenkin ongelma, että näitä venäläisiä asuu siellä niin paljon enemmän kun suomalaisia, että sinne ei yksinkertaisesti riittäis kaikille... tuota venäläisille sitä suomenkielistä kaveria. (Ryhmäkeskustelu.)

Jokainen haastateltavista piti suomen kielen opettelemista merkityksellisenä asiana. Haastateltavat ymmärsivät, kuinka tärkeää on osata puhua ja ymmärtää suomen kieltä. Siksi moni haastateltavista halusi panostaa suomen kielen opetteluun. Lähes jokaisella haastateltavalla oli tavoitteena ymmärtää ja puhua suomen kieltä paremmin viiden vuoden kuluttua. Ulkomaalaisten opiskelijoiden korkea halu jäädä opintojen jälkeen Suomeen töihin voi vaikuttaa myös siihen, että opiskelijat pitivät suomen kielen opettelemista merkityksellisenä asiana. Suurin osa opiskelijoista kertoi haastatteluissa näkevänsä itsensä viiden vuoden päästä Suomen työmarkkinoilla ja asuvansa pysyvästi Suomessa. Puolet vastaajista myös haaveili suomalaisen ammattikorkeakouluun pääsystä.

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

Ihmisen sosiaaliset kontaktit ovat mielestäni mielenkiintoinen ilmiö ja niihin liittyviä tutkimuksia on tehty paljon myös Suomessa. Suomessa tutkimuksen kohteena ovat olleet useimmiten suomalaisten sosiaaliset suhteet. Silti ulkomaalaisten sosiaalisia suhteita on tutkittu vähän, vaikka ulkomaalaisten opiskelijoiden lukumäärä on lisääntynyt vuosi vuodelta. Tässä tutkimuksessa tutkin erityisesti venäläistaustaisten opiskelijoiden sosiaalisia suhteita ja niihin vaikuttavia tekijöitä Allardtin yhteisyyssuhteiden ja itsensä toteuttamisen näkökulmasta. Tein tutkimuksen laadullisena tutkimuksena ja haastattelin kymmentä venäläistaustaista henkilöä, joiden suomen kielen taito oli vaihteleva. Tässä kappaleessa esitän tärkeimmät tutkimustulokset ja peilaan niitä teoriaan. Tutkimustulokset sisältävät sekä venäläistaustaisten opiskelijoiden kommentteja että ammattilaisten mielipiteitä. Tämä tuo monipuolisuutta tutkimustuloksiini.

10.1 Venäläistaustaisten sosiaaliset suhteet

Yhtenä tutkimuskysymyksenä oli, millaisia sosiaalisia suhteita ulkomaalaisella opiskelijalla on. Allardtin teorian mukaan ihmisellä on kolme yhteisyyssuhteisiin liittyvää tarvetta: liittymisen tarve, vaikuttamisen sekä hallinnan tarve ja läheisyyden tarve (Salmimies & Ruutu 2009, 132). Liittymisen tarve näkyi vahvasti opiskelijoiden perhesuhteissa, sillä opiskelijat kokivat perheen tärkeänä asiana ja halusivat nähdä perhettään useammin. Tutkimustuloksissa korostuikin perheen tärkeys. Lähes kaikki vastaajat määrittelivät perheeseensä kuuluvan isän, äidin ja eri määrän sisarusia. Perhe-käsite riippui vastaajasta, sillä perheeseen voitiin liittää myös isoisä ja isoäiti. Suurimmalla osalla haastatelluista perhe asui Venäjällä, mutta myös muutamalla oli Suomessa asuvia perheenjäseniä.

Liittymisen ja erityisesti läheisyyden tarvetta täytetään myös parisuhteen avulla, sillä parisuhteessa voi antaa ja saa itse rakkautta sekä samalla voi osoittaa toista kohtaan huolenpitoa (Allardt 1976, 43). Parisuhteen merkityksellisyys korostuikin

tuloksissa. Tutkimuksen kohdehenkilöistä lähes puolet seurusteli toisen ulkomaalaisen opiskelijan kanssa, joka asui myös Suomessa. Parisuhteessa elävät kokivat parisuhteen merkitykselliseksi asiaksi heidän elämässään, kun taas yksin elävillä korostui ystävien ja oman perheen tärkeys. Tästä voi aavistella, että liittymisen tarve voi korostua, jos läheisyyden tarve jää vaillinaiseksi.

Ulkomaalaisilla opiskelijoilla liittymisen tarve näkyi myös siinä, että opiskelija haikautui ystävien seuraan ja piti ystäviä tärkeinä. Tutkimuksessa tuli ilmi, että ulkomaalaiset opiskelijat olivat usein ystäviä etenkin toistensa kanssa ja ystävyyssuhteita oli myös ulkomailla. Ulkomaalaisilla opiskelijoita oli vähän suomalaisia ystäviä ja vain muutama ulkomaalainen opiskelija oli saanut suomalaisia ystäviä asuaan Suomessa. Häkkinen ja Mattila (2011, 94) ovat tehneet tutkimuksen, jossa tuotiin myös esille, että venäläiset ovat useimmiten kontaktissa muiden venäläisten kanssa. Heidän kontaktinsa suomalaisiin ovat vähäiset, mikä näkyi myös minun tutkimuksessani. Tutkimustuloksista voi kuitenkin huomata, ettei kukaan ole joutunut jäämään täysin yksin opiskellessaan Suomessa.

10.2 Sosiaalisten kontaktien ylläpitäminen

Sosiaaliset suhteet täyttävät yhteisyyden ja itsensä toteuttamisen tarpeita. Siksi on tärkeää tarkastella myös, miten sosiaalisia kontakteja pidetään yllä. Tutkimuksessa nousi esiin yhteydenpito läheisiin ja ystäviin. Yhteydenpidossa käytetään apuna usein tekniikkaa ja Internetiä (Ahokas 2010a, 141). Tekniikka usein helpottaa yhteyden pitämistä kaukana asuviin ihmisiin (Suoninen ym. 2010, 23). Tutkimuksessa yhteyttä pidettiin varsinkin perheenjäseniin puhelimitse. Internetin osuus taas oli yllättävän vähäinen, vaikka sitäkin käytettiin yhteydenpidossa. Kaukana asuviin ystäviin pidettiin yhteyttä enimmäkseen puhelimen ja sosiaalisen median avulla.

Sosiaalisia kontakteja pidettiin yllä vierailujen avulla. Tutkimuksessa tuli ilmi, että ulkomaalaiset opiskelijat kävivät silti harvoin Venäjällä asuvan perheensä luona pitkän välimatkan takia. Vierailukertojen määrä pysyi alhaisena, vaikka osalla perhe asui Suomessa. Silloinkin välimatkat koettiin pitkiksi. Ensisijassa nuorimmat

tutkimukseen osallistuneista lähtivät useammin perheensä luokse lomalla. Nuoremmat vastaajista myös kertoivat pitävänsä enemmän yhteyttä perheeseensä. Tämä voi johtua siitä, että nuorena irtaudutaan perheestä, mutta halutaan silti tukea perheeltä ja olla lähellä perhettä. Vanhemmat opiskelijat ovat irtaantuneet perheestä jo aiemmin ja asuvat itsenäisesti. Lisäksi useimmilla vanhemmilla opiskelijoilla on jo avopuoliso, jonka kanssa vietetään aikaa.

Ammattikoulu pyrki tukemaan ulkomaalaisia opiskelijoita yhteydenpidossa heidän lähimmäisiinsä. Koulu järjesti lomien aikaan kuljetuksen Venäjälle, jolloin opiskelijat pääsivät tapaamaan perhettään ja ystäviään. Kuljetus järjestettiin vain Venäjälle, joten Suomessa asuvan perheen luokse matkustaessa opiskelija joutui itse kustantamaan kyydityksen. Silti oli hyvin ristiriitaista, että välimatkaa pidettiin ongelmana, koska koulu kuitenkin tuki yhteydenpitoa järjestämällä kyydityksiä Venäjälle. Mahdollisuus vierailuihin oli, mutta sitä ei välttämättä käytetty hyväksi. Aikuisilla opiskelijoilla juuri avopuoliso voi vaikuttaa asiaan. Lomien aikaan avopuolisot voivat haluta viettää aikaa keskenään, jolloin perheen luokse ei välttämättä lähde vierailemaan. Lisäksi haastatteluissa nousi esille, että venäläistaustaiset opiskelijat pyrkivät tekemään töitä lomien aikana. Myös tämä voi vaikuttaa siihen, miksi lomien aikaan opiskelija ei lähde vierailemaan perheensä luokse.

Ystäviä tavattiin useammin kuin perhettä. Venäjällä asuvia ystäviä opiskelijat tapasivat vieraillessaan Venäjällä. Lähellä asuvia ystäviä tavattiin päivittäin, koska useimmat opiskelijoiden ystävästä koostui muista venäläisistä opiskelijoista, jotka asuivat samalla paikkakunnalla ja samassa asuntolassa. Muutama opiskelija kertoi tapaavansa muilla paikkakunnilla asuvia ystäviään muutaman kerran viikossa. Opiskelijat kokivat ajan viettämisen ystävien kanssa tärkeämpänä kuin itse tekemisen. Myös Ervasti ja Saari (2011, 10) ovat sitä mieltä, että yhteenkuuluvuuden tarve voidaan asettaa hyvinvoinnin kannalta tärkeämmäksi kuin esimerkiksi elintaso.

Allardtin teoriaan kuuluu myös itsensä toteuttaminen, joka on kytköksissä yhteisyssuhteisiin (Ihalainen & Kettunen 2011, 11). Itsensä toteuttamiseen kuuluu neljä eri osatekijää: tarve tulla kohdatuksi omana persoonana, tarve tulla nähdyksi arvokkaana, mahdollisuus tehdä sekä toteuttaa itseään ja mahdollisuus osallistua

sekä vaikuttaa yhteiskunnassa (Allardt 1976, 46-47). Ystävien tapaaminen säännöllisesti täyttää näitä tarpeita. Ystävien tapaamiseen liittyy tarve tulla kohdatuksi omana persoonana, koska ystävien seurassa voi olla oma itsensä ja ystävät hyväksyvät juuri sellaisena kuin on. Jos ystävät eivät hyväksyisi henkilöä omana persoonana, he eivät välttämättä olisi edes ystäviä keskenään. Samalla opiskelija voi myös täyttää tarpeen tulla nähdyksi arvokkaana, sillä sosiaalisissa kontakteissa henkilöt useimmiten kunnioittavat toisiaan ja antavat positiivista palautetta. Lisäksi ystäviltä voidaan saada hyväksyntää ja ystävien kanssa opiskelija voi huomata olevansa ystävilleen tärkeä, joka osaltaan lisää arvokkuuden tunnetta.

Tutkimuksessa nostettiin esiin myös avopuolison tapaaminen, sillä avopuolisot eivät asuneet samassa asunnossa. Avopuolisoa tavattiin vaihtelevasti, sillä osa tapasi avopuolisoa päivittäin ja osa vain viikonloppuisin. Ystävien ja avopuolison tapaaminen koettiin tutkimuksen mukaan tärkeänä asiana. Kontula (2011, 265) onkin sitä mieltä, että hyvät ihmissuhteet vaikuttavat hyvinvointiin. Esimerkiksi sosiaalisista suhteista saatava tuki vähentää yksinäisyyttä ja ehkäisee erilaisia mielenterveysongelmia. Puolison kanssa taas voi jakaa onnen hetkiä ja saada tukea sekä turvaa haasteellisissa tilanteissa. Avopuoliso lisää myös arvokkuuden tunnetta. Allardtin (1976, 42) teoriassa yhteisyysuhteet eivät tule täytetyksi, jos ihmisellä ei ole sosiaalisia suhteita ympärillään.

10.3 Sosiaalinen tuki

Tutkimukseni viimeisenä tutkimuskysymyksenä oli, mitkä tekijät vaikuttavat ulkomaalaisen opiskelijan sosiaalisiin suhteisiin Suomessa. Vaikuttavia tekijöitä on paljon ja haastatteluissa tuli esille seuraavat teemat: sosiaalinen tuki, harrastukset, yksinäisyys ja kielitaito. Sosiaalisten suhteiden avulla saadaan arvokasta sosiaalista tukea (Hyvönen 2009, 38), joten tutkimuksessani selvitin haastateltavien avun ja tuen tarvetta. Lisäksi selvitin, keneltä haastateltavat saivat eniten apua ja tukea. Selvästi eniten apua ja tukea saatiin perheenjäseniltä sekä ystäviltä. Silti muutamien haastateltavien kohdalla nousi esiin, että he yrittivät selviytyä elämässään itsenäisesti, mutta olivat silti valmiita auttamaan muita tarvittaessa. Suuri osa opiskelijoista oli muutenkin valmiita auttamaan ja tukemaan ystäviään sekä perhet-

tään. Opiskelijoilla oli myös selvästi turvallisuuden ja varmuuden tunnetta, että ystävät ja vanhemmat auttavat aina tarvittaessa. Tämä voi tuoda yhteisöllisyyden tunnetta, joka voi toimia voimavarana ulkomaalaiselle opiskelijalle.

Apua ja tukea saatiin myös harrastusten kautta ja muutama koki saavansa tukea harrastusten ohjaajalta. Tutkimuksessa venäläistaustaiset koulunkäyntiavustajat koettiin tärkeiksi sekä opiskelijoiden että ammattilaisten näkökulmasta. Opiskelijat kokivat saavansa koulunkäyntiavustajilta käytännöllisiä neuvoja ja ammattilaisten näkökulmasta koulunkäyntiavustajat auttoivat opiskelijoita heidän jokapäiväisissä asioissa sekä tukivat ulkomaalaisia opiskelijoita. Tutkimustuloksista voi huomata, että koulunkäyntiavustajilta saatiin selvästi tiedollista tukea.

Tutkimuksesta nousi esiin, että opiskelijat saivat paljon tiedollista ja taloudellista tukea. Rädyn (2002, 112) mukaan saman kulttuurin omaavat henkilöt ovat opiskelijalle hyvä tuki ja turva. He osaavat kertoa opiskelijalle tietoa tärkeistä asioista eli antaa tiedollista tukea. Tutkimuksessa mukana olleet opiskelijat saivat ystäviltä ja perheeltä usein neuvoja sekä apua. Muutama oli saanut esimerkiksi tiedollista tukea työnhakuun Suomessa. Vanhemmilta saatiin enimmäkseen taloudellista apua. Silti puolet vastaajista pyrki tulemaan toimeen omilla tuloillaan. Ulkomaalaiset opiskelijat saivat ystäviltään muun tuen lisäksi myös sosiaalista ja emotionaalista tukea, vaikka eivät sitä tuen tarpeena osanneetkaan ilmaista. Esimerkiksi harrastusten ohella opiskelijat pystyivät keskustelemaan toistensa kanssa ja saivat samalla tukea sekä kannustusta. Tutkimuksessa nousi esiin, että suuri osa opiskelijoista piti muiden ihmisten seurassa olemisesta sekä toisten ihmisten kanssa keskustelemisestä. Tästä voi päätellä, että ystävien seurassa ulkomaalainen opiskelija saa myös sosiaalista tukea ja apua, joten tulokset tukevat ystävien merkitystä opiskelijan hyvinvoinnissa.

Tutkimuksessa tarkastelin muun ohessa myös tutor-toiminnan merkityksellisyyttä. Ammattikoulu voi tukea ulkomaalaista opiskelijaa tutor-toiminnalla. Tutor-opiskelija voisi toimia ulkomaalaiselle opiskelijalle tukihenkilönä ja näin edistää kulttuurien kohtaamista sekä vähentää ennakkoluuloja. Samalla ulkomaalainen opiskelijan sosiaalinen verkosto laajenisi ja suomen kielen taito kehittyisi. Ulkomaalaiset opiskelijat jäävät helposti omaksi ryhmäksi ja näin ollen he eivät välttämättä saa luon-

tevaa kommunikaatiomahdollisuutta suomalaisten kanssa. Tutor-toiminnan avulla tällaisia tilanteita voisi tulla vähemmän. (Kuisma 2004, 55.) Tutkimuksessa tuli ilmi, että ammattioppilaitos oli aikaisemmin toteuttanut tutor-toimintaa, mutta toiminta lopetettiin vähäisen tutor-määrän takia. Toimintaa ei oltu enää sen jälkeen käynnistetty uudelleen. Mielestäni tutor-toimintaa kannattaisi toteuttaa uudelleen ja mainostaa tutoroinnin hyviä puolia enemmän. Lisäksi houkuttimeksi voisi liittää opintopisteiden hyvitystä, mikä voisi lisätä innokkaiden määrää.

10.4 Toiminnan merkitys sosiaalisissa kontakteissa

Tutkimuksessa tarkastelin toiminnan merkitystä sosiaalisissa kontakteissa yhteisyyssuhteiden ja itsensä toteuttamisen näkökulmasta. Itsensä toteuttamisen tarpeet tulivat esille ulkomaalaisten opiskelijoiden puheesta, sillä opiskelijat kertoivat muun muassa harrastuksistaan. Ulkomaalaiset opiskelijat kokivat harrastukset hyvin merkitykselliseksi asiaksi ja opiskelijat olivat hyvin aktiivisia käymään vapaaajalla erilaisissa harrastuksissa yhdessä muiden venäläisten ystävien kanssa. Yhdessä ystävien kanssa harrastettiin ryhmäliikuntalajeja kuten lentopalloa, sählyä ja koripalloa. Saman kulttuurin omaavat ystävät voivat varsinkin maahanmuuton alkuvaiheessa tukea toisiaan, jolloin myös harrastuksiin osallistumisen kynnys voi laskea. Lisäksi ystävän kanssa harrastaminen voi olla mukavampaa, kuin yksin harrastaminen.

Koska harrastuksissa käytiin ystävien kanssa, opiskelijat saivat samalla täyttää yhteenkuuluvuuden tarvetta sekä kokea kuuluvansa osalliseksi ryhmään (Nivala 2010, 207). Yhteiset harrastukset muiden kanssa voivat toimia myös voimavarana yksinäisyyttä vastaan, sillä ryhmä lisää merkityksellisyyden tunnetta (Ihalainen & Kettunen 2011, 11). Mielestäni harrastuksiin osallistuminen voi myös vaikuttaa sopeutumiseen positiivisesti, sillä harrastusten kautta voi kokea osallisuuden tunnetta. Itsensä toteuttamisen tarve tulee myös tyydytetyksi, kun ihminen saa tehdä hänelle mieluista tekemistä (Ihalainen ja Kettunen 2011, 11).

Pohjanpään (2003, 133) mukaan harrastusten avulla tutustuu uusiin ihmisiin, oppii valtakulttuurin kieltä ja maan tapoja. Tutkimuksessa myös ammattilaiset olivat sitä

mieltä, että harrastusten avulla venäläistaustaiset opiskelijat voisivat tutustua suomalaisiin henkilöihin. Ammattilaisten mukaan harrastusten avulla voi saada muutenkin hyviä sosiaalisia suhteita ja kontakteja. Tutkimukseni osoitti silti vastakkaisia tuloksia opiskelijoiden näkökulmasta, sillä tutkimukseni mukaan harrastusten avulla saatiin yllättävän vähän sosiaalisia kontakteja suomalaisten kanssa. Vain muutama oli saanut harrastusten avulla puhua suomalaisten kanssa suomen kieltä. Onkin pohdinnan arvoista miettiä, mistä asia voisi johtua. Tämän tutkimuksen avulla voi päätellä, että kielitaito voi olla yhtenä syynä. Ulkomaalaisten opiskelijoiden suomen kielen taito oli melko vaihteleva ja tutkimuksessa tuli ilmi, että paremmin suomen kieltä osaavat opiskelijat puhuivat suomalaisten kanssa enemmän. Myös Häkkinen ja Mattila (2011, 96) tukevat tätä ajatusta. Heidän tekemänsä tutkimuksen mukaan hyvin suomen kieltä osaavat pitävät enemmän yhteyttä suomalaisiin henkilöihin. Heikosti suomea puhuvat pitävät taas helpommin yhteyttä muihin ulkomaalaisiin ja maahanmuuttajiin.

Tutkimuksessa ammattilaisten mielestä ikäero voi vaikuttaa ulkomaalaisten opiskelijoiden vähäiseen suomalaisten ystävien määrään. Suuri osa venäläisistä opiskelijoista oli vanhempia kuin suomalaiset opiskelijat ja eri-ikäisiä kiinnostavat erilaiset asiat. Tämän takia yhteistä puheenaihetta voi olla vaikea löytää, mikä taas hankaloittaa ystävyysuhteiden luomista ja kommunikointia suomalaisten kanssa. Teoriatiedossa en kohdannut tällaista väittämää, joten tietoa voi pitää kokemuksen tuomana tietona ja päättelynä.

10.5 Yksinäisyys – subjektiivinen kokemus

Vähäiset sosiaaliset kontaktit voivat aiheuttaa yksinäisyyden tunnetta ja tutkimustuloksissa sosiaalisiin suhteisiin liittyviksi haasteiksi nousikin yksinäisyyden kokemus. Ihmisen tulee saada kokea kuuluvansa johonkin sosiaaliseen ryhmään. Ryhmä antaa mahdollisuuden sosiaaliselle kanssakäymiselle ja näin ylläpitää hyvinvointia. Ihminen voi kokea yksinäisyyden tunnetta, jos häneltä puuttuu sosiaaliset suhteet ympäriltään. (Junttila 2010, 45.) Ystävien puute taas voi aiheuttaa negatiivisia tunteita yksinäiselle. Yksinäisyyttä tarkasteltaessa on kuitenkin

huomioitava, että yksinäisyys on aina subjektiivinen kokemus. (Aaltonen ym. 1999, 298.)

Tutkimuksessani selvitinkin ulkomaalaisten opiskelijoiden yksinäisyyden kokemuksia ja tutkimuksen tulokset jakautuivat melko tasapuolisesti. Hieman yli puolet tutkimukseen osallistuneista henkilöistä oli kokenut yksinäisyyttä asuessaan Suomessa. Loput haastateltavista eivät kuitenkaan olleet kokeneet yksinäisyyttä asuessaan Suomessa. Näin jälkepäin tutkittavilta olisi voinut kysyä, missä vaiheessa he olivat kokeneet yksinäisyyttä, sillä suurin osa tapasi kuitenkin päivittäin ystäviään. Tutkimuksessa muutama vastaaja liitti koti-ikävänsä myös yksinäisyyteen.

Yksinäisyyden kokemukset vaihtelivat melko paljosta vähäiseen. Yksinäisyys koettiin haastatteluiden perusteella epämiellyttävänä asiana, joka aiheutti negatiivisia tunteita esimerkiksi surullisuutta. Moni vastaajista halusi viettää enemmän aikaa ystäviensä kanssa, kuin olla yksin. Poikkeuksen teki yksi vastaaja, joka oli kokenut yksinäisyyttä, mutta ei pitänyt tunnetta negatiivisena asiana. Esimerkki kuvaa hyvin yksinäisyyden olevan subjektiivinen kokemus.

Häkkinen ja Mattila (2011, 97) ovat sitä mieltä, että yksinäisyys voi johtua sosiaalisten suhteiden vähyydestä ja koetusta syrjinnästä. Myös kielteinen kohtaaminen sosiaalisissa kontakteissa voi vähentää kontaktin ottamista muihin ihmisiin ja näin vaikeuttaa uusien ystävyys-suhteiden muodostamista. Tutkimukseni tulokset eivät ainakaan suoraan kerro, ovatko ulkomaalaiset opiskelijat kokeneet syrjintää tai kielteistä kohtaamista. Luultavasti aihe on sen verran arka, joten opiskelijat eivät näistä asioista omaehtoisesti kertoneet.

10.6 Kielitaito kommunikoinnin välineenä

Kielitaito nousi myös sosiaalisiin suhteisiin vaikuttavaksi tekijäksi. Tutkimuksessani tuli ilmi, että ulkomaalaiset opiskelijat panostivat suomen kielen opettelemiseen. Suomen kieltä opiskeltiin pääasiassa kursseilla, mutta myös suomenkielisiä kirjoja, suomenkielisiä ohjelmia ja Internetiä käytettiin kielen opetteluun. Ammatillaiset pyrkivät kannustamaan ja rohkaisemaan opiskelijoita käyttämään suomen kieltä

arkitilanteissa. Ammattilaisten mielestä ulkomaalaiset opiskelijat ryhtyivät helposti, jos heillä ei ole rohkeutta käyttää suomen kieltä.

Ulkomaalaiset opiskelijat oppivat väistämättä suomen kieltä puhuessaan suomalaisten kanssa. Tutkimuksessa tuli kuitenkin ilmi, että kaikki eivät saaneet käyttää päivittäin suomen kieltä. Vain muutama kertoi puhuvansa päivittäin suomea muiden opiskelijoiden ja koulun henkilökunnan kanssa. Vähäinen kommunikointi vaikuttaa väistämättä negatiivisesti kielen oppimiseen ja samalla sosiaalisiin suhteisiin suomalaisten kanssa. Myös Iskanius (2001, 81) on samaa mieltä. Hänen mielestään sosiaalisten kontaktien puute suomalaisiin vaikuttaa merkittävästi ulkomaalaisen opiskelijan suomen kielen taitoon, sillä kieltä opitaan parhaiten luonnollisen kanssakäymisen avulla. Taajamo (2005, 53) nostaa omassa tutkimuksessaan esiin englannin kielen tärkeyden. Hänen mielestään ulkomaalainen opiskelija voi kommunikoida englanniksi, jos opiskelijan suomen kielen taito on heikko. Tutkimuksessani muutama vastaaja pitikin hyvänä asiana suomalaisten englannin kielen taitoa. Näin ulkomaalaiset opiskelijat pystyivät kommunikoimaan edes vähän suomalaisten kanssa.

Kielitaidottomuus vaikutti tutkimuksen mukaan opiskelijoiden arkeen ja sosiaaliseen kanssakäymiseen muiden kanssa. Lähes kaikki ulkomaalaiset opiskelijat olivat kokeneet ongelmia kielitaidottomuuden takia. Yli puolet koki, että kielitaidottomuus hankaloitti opintojen etenemistä ja kommunikointia muiden kanssa. Tutkimuksessa muutama opiskelija mainitsi myös suomalaisiin tutustumisen haastavana asiana. Venäläisten suomen kielen taito voi vaikuttaa suomalaisten ystäviensä saamiseen. Moni suomalainen ei välttämättä halua tai ei uskalla puhua muita kieliä, joten jos venäläinen opiskelija ei osaa suomea, yhteistä kommunikointitapaa on haasteellista löytää. Tämä voi lisätä kynnystä tutustua suomalaisiin ihmisiin ja voi erkaannuttaa ulkomaalaisia opiskelijoita enemmän suomalaisista opiskelijoista. Voi myös olla, että joidenkin suomalaisten asenne venäläisiin on vieläkin negatiivinen, vaikka venäläisiä asuu Suomessa yhä enemmän.

Tutkimuksen mukaan ongelmaksi koettiin myös suomen kielen ymmärtämisen vaikeus ja kielen kääntäminen. Muutama nosti esiin puhe- ja kirjakielen. Puhekieli koettiin haasteellisena, koska se poikkesi opetellusta kirjakielestä. Lisäksi ongel-

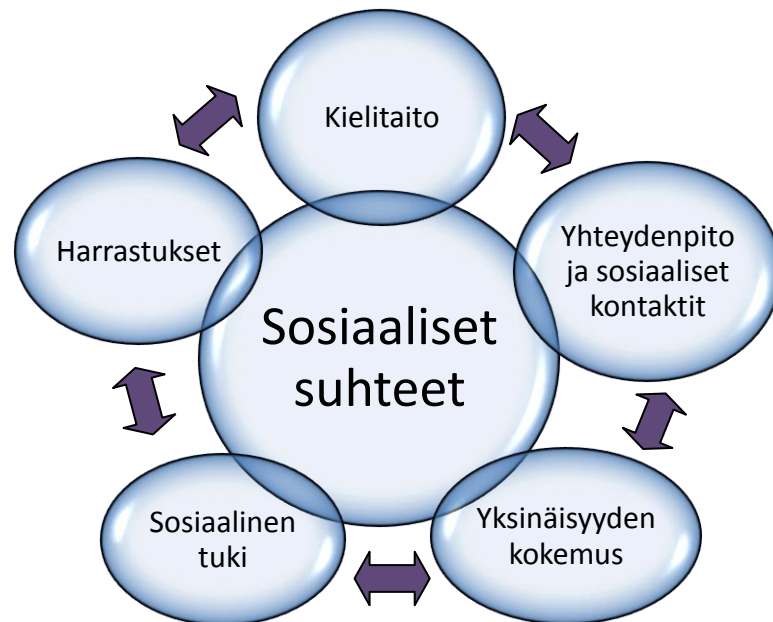
mallisena koettiin suomalaisten nopea puhetapa. Myös ammattilaiset pitivät puhekieltä haasteellisena asiana, koska heikosti suomea osaavan on vaikea ymmärtää puhekieltä. Tutkimuksessa tuli vielä ilmi, että opiskelijat ymmärsivät suomen kielen merkityksellisyyden heidän elämässään. He ymmärsivät, että on tärkeää puhua ja ymmärtää suomen kieltä asuessaan Suomessa. Siksi tutkittavat halusivatkin panna nostaa suomen kielen opiskeluun.

10.7 Yhteenvetoa johtopäätöksistä

Ulkomaalaisilla opiskelijoilla oli todella korkea motivaatio jäädä opintojen jälkeen Suomeen. Lähes jokaisella oli viiden vuoden päästä tavoitteena tehdä töitä Suomessa sekä asua Suomessa. Lisäksi monella oli tavoitteena päästä suomalaiseen ammattikorkeakouluun. Suunnitelmat Suomeen jäämisestä voi motivoida opiskelijaa sopeutumisessa, kielen opettelemisessa sekä sosiaalisten kontaktien hankkimisessa. Tutkimustuloksista huomaa, että sosiaalisiin suhteisiin vaikuttaa monet eri tekijät ja nämä tekijät ovat vaikutuksissa myös toisiinsa. Seuraavan sivun kuviossa 1 olen koonnut sosiaalisiin suhteisiin vaikuttavia tekijöitä, joita tutkimukseni tuli ilmi. Tutkimuksessa tuli esiin, että kielitaito on yhteydessä sosiaalisiin kontakteihin ja harrastuksiin. Huono kielitaito voi vaikuttaa sosiaalisiin kontakteihin siten, että opiskelija ei välttämättä uskalla ottaa kontaktia suomalaisiin opiskelijoihin. Tällöin opiskelija voi helposti verkostoitua vain muiden ulkomaalaisten opiskelijoiden kanssa. Harrastuksissa huono kielitaito voi vaikeuttaa esimerkiksi ryhmäliikuntalajeissa ohjeiden ymmärtämistä ja sitä kautta heikentää jopa itsevarmuuden tunnetta.

Harrastukset vaikuttavat sosiaaliseen tukeen ja kielitaitoon, sillä tutkimuksen mukaan harrastusten avulla ulkomaalaiset opiskelijat saavat sosiaalista tukea muilta ihmisiltä. Erityisesti sosiaalista tukea saatiin muilta ulkomaalaisilta opiskelijoilta. Harrastusten avulla saatiin kuitenkin vähän suomalaisia ystäviä, joten ulkomaalaisten kielitaito ei pääse välttämättä kehittymään harrastuksissa niin paljon kuin voisi toivoa. Sosiaalisiin suhteisiin vaikuttaa myös juuri sosiaalinen tuki, joka on yhteydessä harrastuksiin ja yksinäisyyden tunteeseen. Sosiaalisen tuen ansiosta ulkomaalainen opiskelija voi uskaltaa tutustua uusiin harrastusmahdollisuuksiin ja mui-

hin ihmisiin, sillä sosiaalisessa tuessa on kyse myös toisen kannustamisesta ja tukemisesta. Kannustus ja tuki voi rohkaista ihmistä vaikeissa tai haastavissa tilanteissa. Sosiaalisen tuen ansiosta ihminen voi kokea kuuluvansa ryhmään ja hän voi kokea itsensä tärkeäksi. Nämä kokemukset voivat vähentää yksinäisyyden tunnetta.

Kuvio 2 Sosiaalisiin suhteisiin vaikuttavia tekijöitä

Yksinäisyyden kokemus arjessa vaikuttaa sosiaaliseen tukeen ja sosiaalisiin kontakteihin. Jos ulkomaalaisella on vähän ystäviä, hän ei saa yhtä paljon sosiaalista tukea kuin sellainen henkilö, jolla on paljon ystäviä. Tämä voi vaikuttaa negatiivisesti opiskelijan mielenterveyteen. Yksinäisyyden kokemus voi myös vähentää sosiaalisia kontakteja muihin ihmisiin, mutta toisaalta yksinäisyyden kokemus voi tehostaa yhteydenpitoa esimerkiksi omaan perheeseen. Tutkimuksessa tuli esiin, että sosiaalisia suhteita pidettiin yllä yhteydenpidolla ja tapaamalla ystäviä. Tämä vaikuttaa koettuun yksinäisyyden tunteeseen ja kielitaitoon, sillä sosiaalisten kontaktien avulla voitiin vähentää yksinäisyyden kokemusta. Ulkomaalaiset opiskelijat toivoivat silti enemmän kontakteja suomalaisiin. Jos kontakteja olisi enemmän, heidän kielitaitonsa kehittyisi luonnollisessa kanssakäymisessä ja tätä kautta auttaisi muilla osa-alueilla.

Tiivistetysti tutkimustuloksista voidaan todeta, että ulkomaalaisilla on vähän sosiaalisia kontakteja suomalaisiin opiskelijoihin. Vähäiset sosiaaliset kontaktit ovat yhteydessä hyvinvointiin, kuten tutkimuksessani voi huomata. Ulkomaalaisten opiskelijoiden sosiaalisiin suhteisiin kannattaisi kiinnittää enemmän huomiota ja lähteä kehittämään kyseistä asiaa, koska moni opiskelijoista toivoi lisää kommunikointimahdollisuuksia suomalaisten kanssa. Ulkomaalaisille ja suomalaisille voisi järjestää yhteistä tekemistä myös kouluajan puitteessa, jolloin mahdollisimman moni opiskelijoista olisi paikalla. Lisäksi tutor-toimintaa voisi yrittää käynnistää uudelleen. Näillä edellä mainituilla keinoilla voitaisiin saada tutustumisen kynnyksiä alennettua sekä suomalaisilta että ulkomaalaisilta opiskelijoilta. Samalla mahdolliset ennakkoluulot voivat hälventyä.

11 POHDINTA

Tässä luvussa pohdin opinnäytetyöhöni liittyviä asioita. Pohdin muun muassa mitä olen oppinut sekä miten opinnäytetyöprosessi eteni. Ensimmäisenä pohdin kuitenkin aiheen valintaa. Opinnäytetyöni aiheeksi nousi ulkomaalaisten opiskelijoiden sosiaaliset suhteet. Aihe tuntui aluksi haasteelliselta, koska kohdejoukko oli uusi minulle ja alussa minulla oli vähän tietoa kyseisestä ryhmästä. Lisäksi aiheesta oli tehty vähän muita tutkimuksia, joka lisäsi haasteellisuuden tuntua. Vaikka aihe ei liittynytäkään niin paljoa nuoriin kuin olisin halunnut, olen silti tyytyväinen lähtiessäni tutkimaan uutta kohdejoukkoa. Samalla sain laajennettua omaa ammatillisuuttani, sillä ulkomaalaisten opiskelijoiden kohtaamisessa on otettava huomioon muun muassa kulttuurilliset tekijät ja kielitaito. Myös omaan kommunikointiin oli kiinnitettävä enemmän huomiota. Opinnäytetyö lisäsi omia tietojani ulkomaalaisten opiskelijoiden sosiaalisista suhteista ja sain muutettua omia ennakko-oletuksia kyseisestä kohdejoukosta. Toivon, että opinnäytetyö tuo paljon uutta tietoa myös muille sosiaalialan työntekijöille ja ulkomaalaisten opiskelijoiden kanssa työskenteleville.

Ulkomaalaisten opiskelijoiden sopeutumiseen tulisi kiinnittää enemmän huomiota, koska sopeutuminen voi lisätä opiskelijan halukkuutta jäädä Suomeen ja lisäksi hyvä sopeutuminen vaikuttaa positiivisesti hyvinvointiin, sillä uuteen maahan sopeutunut opiskelija voi esimerkiksi kokea olonsa turvalliseksi uudessa maassa. Sopeutumisen myötä opiskelijan sosiaalinen verkosto voi laajentua, jonka seurauksena opiskelija saa enemmän sosiaalista tukea. Samalla syrjäytymisriski pienenee. Sopeutumista voidaan tukea hyvin koulussa, jossa myös sosionomi (AMK) voi työskennellä.

Sosionomi (AMK) voisi toimia esimerkiksi erilaisissa projekteissa ja verkostotyössä, sillä nykyinen koulutus antaa työhön hyvät valmiudet. Sosionomin (AMK) osaamiseen kuuluu eettinen toiminta, tasa-arvon ja suvaitsevaisuuden edistäminen sekä huono-osaisuuden ehkäiseminen (Sosiaalialan opetussuunnitelma 2013). Ulkomaalaisten opiskelijoiden kanssa työskennellessä edellä mainitut asiat toteutuvat esimerkiksi silloin, kun pyritään lisäämään yhteistyötä suomalaisten ja

ulkomaalaisten välillä. Lisäksi ulkomaalaisten opiskelijoiden tilanteesta pitäisi keskustella yleisellä tasolla, jotta saataisiin edistettyä tasa-arvoisuutta ja näin vähennettyä mahdollista huono-osaisuutta.

Lisäksi sosionomin (AMK) osaamiseen kuuluu asiakkaan omien tarpeiden ja voimavarojen löytäminen yhdessä asiakkaan kanssa sekä asiakkaan osallisuuden tukeminen (Sosiaalialan opetussuunnitelma 2013). Työssä tavoitteena on voimauttaa asiakasta, jotta asiakas löytäisi omat voimavaransa ja tunnistaisi tarpeensa. Sosionomi (AMK) voi työssään käyttää myös erilaisia voimauttavia menetelmiä, joiden ansiosta asiakkaan itsetunto voi kohentua ja asiakas voi saada luottamusta sekä itsevarmuutta omaan toimintaansa. Sosionomi (AMK) voi myös erilaisten työmenetelmien avulla tukea asiakkaan omaa osallisuutta.

Sosionomin (AMK) osaamiseen kuuluu myös palvelujärjestelmän osaaminen. Sosionomin (AMK) tulisi tuntea erilaisia hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta tukevia palvelujärjestelmiä sekä niihin liittyviä lakeja. (Sosiaalialan opetussuunnitelma 2013.) Erityisesti verkostotyössä palvelujärjestelmän osaamisesta on hyötyä. Sosionomi (AMK) osaa esimerkiksi ohjata opiskelijan tarvitsemaansa palvelun ääreen tai koota ulkomaalaisten opiskelijoiden ympärille heidän tarvitsemansa verkostot. Sosionomi (AMK) voi esimerkiksi koota eri alojen ammattilaisia keskustelemaan yhdessä ulkomaalaisten opiskelijoiden kanssa heidän tarvitsemistaan palveluista ja tuen tarpeista. Näin saadaan ulkomaalaisten opiskelijoiden ääni kuuluviin ja samalla voidaan saada ulkomaalaisille opiskelijoille kohdennettuja palveluja. Verkostotyössä näkyy myös sosionomin (AMK) moniammatillinen yhteistyötaito.

Opinnäytetyön tekemisen aikana olen huomannut, kuinka tärkeää on ottaa huomioon ulkomaalaisen sosiaaliset suhteet. Sosiaalisten suhteiden avulla voidaan parantaa opiskelijan sopeutumista Suomeen ja opiskelijan kielitaito kehittyy luonnollisen kanssakäymisen avulla. Lisäksi sosiaaliset kontaktit valtaväestöön lisäävät opiskelijoiden viihtyvyyttä. Opinnäytetyön tulokset kuitenkin toivat ilmi, että ulkomaalaisilla opiskelijoilla sosiaalisia kontakteja suomalaisten kanssa oli yllättävän vähän. Tähän asiaan tulisi kiinnittää enemmän huomiota, kuten olen jo johtopäätöksissä pohtinut. Tutor-toiminnan, yhteisten toimintojen ja ystävätoiminnan avulla

voitaisiin saada enemmän kontakteja venäläisten ja suomalaisten välille. Lisäksi jos asiaa lähdettäisiin kehittämään, voitaisiin samalla tehdä syrjäytymistä vastaan hyvää ennaltaehkäisevää työtä. Hyvät sosiaaliset suhteet valtaväestöön voisivat myös edistää kulttuurillista kohtaamista sekä vähentää mahdollisia ennakkoluuloja.

Opinnäytetyöprosessini oli hyvin vaihteleva. Aloitin opinnäytetyön tekemisen laatimalla suuntaa antavan hahmotelman sisällysluettelosta, joka osoittautui kuitenkin hyvin käyttökelpoiseksi koko opinnäytetyön aikana. Suuntaa antavan sisällysluettelon ansiosta työssä pysyi niin sanottu punainen lanka koko prosessin ajan, joka helpotti esimerkiksi teoriaosuuden kirjoittamista. Opinnäytetyössä haasteellisin osuus oli aiheen rajaaminen, sillä hyvinvointi ja sosiaaliset suhteet ovat molemmat todella laajoja aiheita. Aiheen rajaamisessa auttoi alustavien tutkimuskysymyksien laatiminen. Nämä tutkimuskysymykset osoittautuivat sopiviksi tutkimukseeni ja tutkittavaan materiaaliin.

Opinnäytetyö eteni suunnittelemani aikataulun mukaisesti. Silti prosessin aikana ilmeni monesti motivaation puutetta. Motivaation puutteen aikana ei auttanut kuin jättää työ hetkeksi sivuun. Toisinaan motivaatiota ilmeni paljon, jolloin työ edistyi aina huomattavan paljon eteenpäin. Haastattelujen tekeminen oli myös hyvin motivoivaa, koska kohdejoukko oli uusi minulle. Haastattelut sujuivatkin yllättävän helposti ja nopeasti. Haastattelujen jälkeen aineisto piti litteroida, mikä ei ollut mukavaa. Litterointi edistyi kuitenkin nopeasti, sillä litteroinnin tuli olla valmis ennen ryhmäkeskustelun pitämistä. Teoriaosuuden kirjoittaminen oli mielestäni todella työlästä, sillä tutkittavaa teoriatietoa oli käsiteltävänä paljon. Teoriaosuus valmistui kuitenkin ajallaan. Teoriaosuuden jälkeen alkoi aineiston analysointi ja tutkimustulosten kirjoittaminen, joka tuntui kuitenkin teorian kirjoittamisen jälkeen mukavalta ja yllättävän helpolta. Analysointia varmasti auttoi mielenkiintoinen aihe ja se, että kirjoitin aina mieleen tulleet asiat paperille.

Asetin opinnäytetyötä varten tavoitteita, jotka onnistuivat mielestäni saavuttamaan. Tavoitteena minulla oli tutkia, miten tärkeässä osassa sosiaaliset suhteet ovat ulkomaalaisten opiskelijoiden elämässä ja miten sosiaaliset suhteet vaikuttavat opiskelijaan. Tutkimustulosten ansiosta pääsin näihin tavoitteisiin ja sain laatimil-

leni tutkimuskysymyksille vastaukset. Näin jälkeenpäin olisin mieluiten laatinut ensin teorian, jonka jälkeen olisin käynyt haastattelemassa kohdejoukkoa. Tällöin olisin saanut tutkimukseeni enemmän aineistoa ja olisin saanut kysyä haastateltavilta vielä tarkempia kysymyksiä.

Opinnäytetyön viimeistelyvaiheessa huomasin muutamia jatkotutkimusmahdollisuuksia. Yksi voisi olla selvitys siitä, miksi ulkomaalaiset opiskelijat saavat vähän sosiaalisia kontakteja suomalaisiin. Toisena aiheena voisi tutkia sitä, miksi suomalaisilla opiskelijoilla on vähän ulkomaalaisia opiskelijoita ystävinään. Kolmas aihe voisi toteutua toiminnallisena tutkimuksena ja tutkien sitä, voitaisiinko sosiaalisia kontakteja suomalaisten opiskelijoiden kanssa saada lisättyä ystävöitymisen tai tutor-toiminnan avulla.

LÄHTEET

- Aaltonen, M., Ojanen, T., Vihunen, R. & Vilen, M. 1999. Nuoren aika. Porvoo: WSOY.
- Ahokas, M. 2010a. Ihmisten väliset suhteet. Teoksessa: E. Suoninen, A-M. Pirttilä-Backman, A. Lahikainen & M. Ahokas (toim.) Arjen sosiaalipsykologia. Porvoo: WSOYpro, 141-183.
- Ahokas, M. 2010b. Ryhmät ja niiden väliset suhteet. Teoksessa: E. Suoninen, A-M. Pirttilä-Backman, A. Lahikainen & M. Ahokas (toim.) Arjen sosiaalipsykologia. Porvoo: WSOYpro, 185-242.
- Ahokas, M., Ferchen, M., Hankonen, N., Lautso, A. & Pyysiäinen, J. 2008. Sosiaalipsykologia. Porvoo: WSOY Oppimateriaalit.
- Alitolppa-Niitamo, A. 1993. Kun kulttuurit kohtaavat. Matkaopas maahanmuuttajan kohtaamiseen ja kulttuurien väliseen vuorovaikutukseen. Keuruu: Otava.
- Allardt, E. 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Porvoo: WSOY.
- Anttila, R., Eronen, S., Kallio, M., Kanninen, K., Kauppinen, L., Paavilainen, P. & Salo, S. 2005. Persoona 2. Kehityspsykologia. 3. uud. p. Helsinki: Edita Prima.
- Domander, M. 1995. Kulttuurierot maahanmuuttajakoulutuksessa. Teoksessa: M. Saarinen & U. Parviainen (toim.) Maahanmuuttajat ammatillisessa koulutuksessa. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino, 11-22.
- Erityisopettaja. 2012. Haastattelu 29.11.2012.
- Ervasti, H. & Saari, J. 2011. Onnellisuus hyvinvointivaltiossa. Teoksessa: J. Saari (toim.) Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus, 191-218.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2001. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 5. uud. p. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.
- EU:n ulkopuolisista maista Suomeen töihin tuleville oikeus työttömyyspäivärahaan. 17.10.2013. [Tiedote 197/2013]. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 11.11.2013]. Saatavana: <http://www.stm.fi/tiedotteet/tiedote/-/view/1865847>
- Forsander, A. 2011. Fragmentoituvat muuttoliikkeet ja kansallinen politiikka. Teoksessa: O. Kontula (toim.) Suomalaisen hyvinvoinnin ja onnellisuuden tulevaisuus. Helsinki: VL-Markkinointi Oy, 98-112.
- Forss, P. & Vatula-Pimiä, M-L. 2010. Sosiaalinen turva ja hyvinvointi. 3. uud. p. Helsinki: Edita Prima.
- Frisk, O. & Tulkki, H. 2005. Kulttuuriavain. Keuruu: Otavan Kirjapaino.

- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uud. p. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino.
- Hjerppe, R. 2011. Hyvinvointi, hyvä elämä ja onnellisuus. Teoksessa: O. Kontula (toim.) Suomalaisen hyvinvoinnin ja onnellisuuden tulevaisuus. Helsinki: VL-Markkinointi Oy, 210-230.
- Hyvönen, H. 2009. Lähellä, mutta niin kaukana. Tutkimus naisten muuttoliikkeestä Suomen ja uudelleen itsenäistyneen Viron välillä. Helsinki: Saarijärven Offset Oy. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D51/2009.
- Häkkinen, A. & Mattila, M. 2011. Etelä-Pohjanmaan maahanmuuttajat. Turku: Siirtolaisinstituutti. Pohjanmaan aluekeskuksen tutkimuksia n:o 4.
- Ihalainen, J. & Kettunen, T. 2011. Turvaverkko vai trampoliini. Sosiaaliturvan mahdollisuudet. 6. uud. p. Porvoo: WSOYpro.
- Iskanius, S. 2001. Kahden kulttuurin kohtaaminen. Venäjänkieliset opiskelijat toisen asteen opinnoissa. Teoksessa: K. Perho (toim.) Kahden kulttuurin väkeä. Suomalaiset ja venäläiset koulussa. Joensuu: Joensuun yliopistopaino, 73-84.
- Jasinskaja-Lahti, I., Liebkind, K. & Vesala, T. 2002. Rasismi ja syrjintä Suomessa. Maahanmuuttajien kokemuksia. Tampere: Tammer-Paino.
- Junttila, N. 2010. Sosiaalinen kompetenssi ja yksinäisyys koululaisilla. Teoksessa: K. Joronen & A. Koski (toim.) Tunne- ja sosiaalisten taitojen vahvistaminen koulu yhteisössä. Tampere: Tampereen yliopistopaino-Juvenes Print, 33-52.
- Jääskeläinen, N. 2004. Oma äidinkieli opetuksen tukena ammatillisessa koulutuksessa. Teoksessa: U. Aunola (toim.) Maahanmuuttajat ammattia oppimassa. Helsinki: Hakapaino, 102-109.
- Kalliomäki, A. 26.10.2006. Koulutus ja työ edistävät maahanmuuttajan kotoutumista. [Verkkotiedote]. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. [Viitattu 18.6.2013]. Saatavana: http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2006/10/Kalliomakix_Koulutus_ja_tyx_edi_stxvxt_maahanmuuttajan_kotoutumista.html?lang=fi
- Kautto, V. 2009. Ootsä mun kaa? Ystävyys monikulttuuristen nuorten arjessa. Teoksessa: P. Harinen, V. Honkasalo, A. Souto & L. Suurpää (toim.) Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen. Helsinki: Hakapaino, 62-73.
- Kettunen, T., Ihalainen, J. & Heikkinen, H. 2001. Monimuotoinen sosiaaliturva. Juva: WS Bookwell.

- Kokemuksista hyvinvointia. ”Ei päiväystä”. [Pdf-esite]. Helsinki: Sosiaaliportti. [Viitattu 15.1.2013]. Saatavana: <http://www.sosiaaliportti.fi/File/ae260c87-3403-46098c5f-48e9e0c5550b/SOHVI%20esite.pdf>
- Kontula, O. 2011. Hyvinvoinnin ja onnen tärkeät rakennusaineet: Parisuhde ja seksuaalinen intimitetti. Teoksessa: O. Kontula (toim.) Suomalaisen hyvinvoinnin ja onnellisuuden tulevaisuus. Helsinki: VL-Markkinointi Oy, 262-272.
- Koski, A. 2010. Kouluikäisen ohjattu vertaistuki. Teoksessa: K. Joronen & A. Koski (toim.) Tunne- ja sosiaalisten taitojen vahvistaminen kouluuyhteisössä. Tampere: Tampereen yliopistopaino-Juvenes Print, 182-194.
- Koskimäki, T. 2004. Maahanmuuttajien ammatillinen koulutus. Teoksessa: U. Aunola (toim.) Maahanmuuttajat ammattia oppimassa. Helsinki: Hakapaino, 10-21.
- Kronqvist, E-L. & Pulkkinen, M-L. 2007. Kehityopsykologia. Matkalla muutokseen. Porvoo: WSOY.
- Kuisma, K. 2004. Suomen kieli ja ammattiopinnot. Kokemuksia käytännöistä ja uusia näkymiä. Teoksessa: U. Aunola (toim.) Maahanmuuttajat ammattia oppimassa. Helsinki: Hakapaino, 49-57.
- Laine, A., Ruishalme, O., Salervo, P., Siven, T. & Välimäki, P. 2009. Opi ja ohjaa. Sosiaali- ja terveysalalla. 8. uud. p. Porvoo: WSOY.
- Maahanmuuttajien koulutuksen kehittäminen. ”Ei päiväystä”. [Verkkosivu]. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. [Viitattu 18.6.2013]. Saatavana: http://www.min-edu.fi/OPM/Koulutus/artikkelit/maahanmuuttajien_koulutuksen_kehittaaminen/index.html?lang=fi
- Maahanmuuttopolitiikka. ”Ei päiväystä”. [Verkkosivu]. Helsinki: Sisäasiainministeriö. [Viitattu 18.6.2013]. Saatavana: <http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/maahanmuuttopolitiikka>
- Marin, M. 2001. Tarkastelukulmia ikään ja ikääntymiseen. Teoksessa: A. Sankari & J. Jyrkämä (toim.) Lapsuudesta vanhuuteen. Iän sosiologiaa. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino, 17-46.
- Martikainen, L. 2009. Kaaosta vai hallintaa. Nuoren aikuisen elämän haasteet. Kuopio: UNIpress.
- Monique, H., Inge, H. & Ajay, B. 2011. Qualitative research methods. London: Sage.
- Mäenpää, T. 2010. Koululaisen ja perheen osallisuus kouluterveydenhuollossa. Teoksessa: K. Joronen & A. Koski (toim.) Tunne- ja sosiaalisten taitojen vahvistaminen kouluuyhteisössä. Tampere: Tampereen yliopistopaino-Juvenes Print, 59-73.

- Niemelä, P. 2010. Hyvinvointipolitiikan teoria. Teoksessa: P. Niemelä (toim.) Hyvinvointipolitiikka. Porvoo: WSOYpro, 16-37.
- Niiranen, V. 2010. Hallinto ja ohjaus. Teoksessa: P. Niemelä (toim.) Hyvinvointipolitiikka. Porvoo: WSOYpro, 90-106.
- Nivala, E. 2010. Kansalaistoiminta ja hyvinvointi. Teoksessa: P. Niemelä (toim.) Hyvinvointipolitiikka. Porvoo: WSOYpro, 199-226.
- Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2010. Ihmisen psykologinen kehitys. 1-4. p. Porvoo: WSOYpro.
- Nurmiranta, H., Leppämäki, P. & Horppu, S. 2009. Kehityspsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino.
- Oinonen, E., Blom, R. & Melin, H. 2005. Onni on olla suomalainen? Kansallinen identiteetti ja kansalaisuus. Helsinki: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja 1.
- Oleskelulupa Suomeen. 2012. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Maahanmuuttovirasto. [Viitattu 10.6.2013]. Saatavana: http://www.migri.fi/download/16425_oleskelulupa_fi.pdf
- Perho, S. & Godoy, M. 2009. Rasismi haasteena nuorisotyölle verkossakin. Teoksessa: P. Harinen, V. Honkasalo, A. Souto & L. Suurpää (toim.) Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen. Helsinki: Hakapaino, 132-137.
- Perttula, K. 2012. Pt. tuntiopettaja. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Keskustelu. 13.11.2012.
- Pietilä, I. 2013. Uuteen kulttuuriin sopeutuminen oppimisprosessina. Teoksessa: V. Korhonen & S. Puukari (toim.) Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Juva: Bookwell, 46-54.
- Pohjanpää, K., Paananen, S. & Nieminen, M. 2003. Maahanmuuttajien elinolot. Venäläisten, virolaisten, somalialaisten ja vietnamilaisten elämää Suomessa 2002. Helsinki: Tilastokeskus. Elinolot 2003:1.
- Pollari, J. & Koppinen, M. 2011. Maahanmuuttajan kohtaaminen ja opettaminen. Juva: Bookwell.
- Pursiainen, S. 2011. Lähihoitajana yhteiskunnassa. 2. uud. p. Helsinki: Edita Prima.
- Rahkonen, O. & Lahelma, E. 2010. Terveyspolitiikka. Teoksessa: P. Niemelä (toim.) Hyvinvointipolitiikka. Porvoo: WSOYpro, 135-154.

- Reuter, A. & Jaakkola, M. 2005. Venäjänkielisten, vironkielisten ja kaksikielisten maahanmuuttajien sosiaaliset verkostot. Teoksessa: S. Paananen (toim.) Maahanmuuttajien elämää Suomessa. Helsinki: Edita Prima, 23-41.
- Räsänen, M. & Kivirauma, J. 2011. Oppilaana monikulttuurisessa koulussa. Teoksessa: K. Klemelä, A. Tuittu, A. Virta & R. Rinne (toim.) Vieraina koulussa? Monikulttuurinen koulu oppilaiden, vanhempien, opettajien ja rehtoreiden kokemana. Turku: Painosalama Oy, 35-90.
- Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Tampere: Tammer-Paino.
- Saarenheimo, M. & Suutama, T. 2008. Elämänhallinta ja vanhuuteen sopeutuminen. Teoksessa: P. Lyytinen, M. Korkiakangas & H. Lyytinen (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. 1.-8. p. Porvoo: WSOY, 454-470.
- Saari, J. 2010a. Yksinäisten yhteiskunta. Porvoo: WSOYpro.
- Saari, J. 2011b. Hyvinvoinnin kentät. Teoksessa: J. Saari (toim.) Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus, 33-78.
- Saari, N. 2010c. Ulkomaalainen työntekijä Suomessa. Työnantajan perehdytysopas. Helsinki: Edita Prima.
- Saarinen, M. 1995. Maahanmuuttajat ja opetussuunnitelman perusteet. Teoksessa: M. Saarinen & U. Parviainen (toim.) Maahanmuuttajat ammatillisessa koulutuksessa. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino, 4-10.
- Salmimies, R. & Ruutu, S. 2009. Myönteisen muutoksen työkirja. Porvoo: WS Bookwell.
- Silverman, D. 2000. Doing qualitative research. A practical handbook. London: Sage.
- Sohvi. 29.11.2012. [Verkkosivu]. Helsinki: Sosiaaliportti. [Viitattu 15.1.2013]. Saatavana: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/sosiaalialanamkverkosto/SOHVI/#>
- Sosiaalialan opetussuunnitelma 2013-2014. 9.7.2013. [Verkkosivu]. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu. [Viitattu 1.11.2013]. Saatavana: <http://opsweb.seamk.fi/?code=SOSALA-2013>
- Souto, A-M. 2011. Arkipäivän rasismi koulussa. Etnografinen tutkimus suomalais- ja maahanmuuttajanuorten ryhmäsuhteista. Helsinki: Hakapaino.
- Suoninen, E., Pirttilä-Backman, A-M., Lahikainen, A. & Ahokas, M. 2010. Arjen sosiaalipsykologia. Porvoo: WSOYpro.
- Syrjälä, E. 2013. Monikulttuurinen ohjaus ammatillisessa oppilaitoksessa. Teoksessa: V. Korhonen & S. Puukari (toim.) Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Juva: Bookwell, 248-257.

- Taajamo, M. 2005. Ulkomaiset opiskelijat Suomessa. Kokemuksia opiskelusta ja oppimisesta, elämästä ja erilaisuudesta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Talib, M. 2002. Monikulttuurinen koulu. Haaste ja mahdollisuus. Hämeenlinna: Karisto.
- Talib, M. & Lipponen, P. 2008. Kuka minä olen? Monikulttuuristen nuorten identiteettipuhetta. Turku: Painosalama Oy.
- Talib, M., Löfström, J. & Meri, M. 2004. Kulttuurit ja koulu. Avaimia opettajille. Vantaa: Dark Oy.
- Tilastokatsaus oleskeluluvista. 18.2.2013. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Maahanmuuttovirasto. [Viitattu 9.4.2013]. Saatavana: http://www.migri.fi/download/40069_mamu_tilastokatsaus_2012.pdf
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2011. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 7. uud. p. Vantaa: Hensaprint Oy.
- Työvoiman maahanmuuton toimenpideohjelma. 5.11.2009. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Sisäasiainministeriö. [Viitattu 18.6.2013]. Saatavana: http://www.intermin.fi/download/16493_Tyovoiman_maahanmuuton_toimenpideohjelma.pdf
- Törrönen, M. 2012. Onni on joka päivä. Lapsiperheen arki ja hyvinvointi. Helsinki: Gaudeamus.
- Ulkomaalaiset tutkinto-opiskelijat koulutusaloittain vuosina 2005 ja 2010. ”Ei päiväystä” [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskus CIMO. [Viitattu 10.6.2013]. Saatavana: http://www.cimo.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/cimo/embeds/cimowww_structure/25803_koulutusaloittain2010.pdf
- Ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden määrä kasvaa muuta opiskelijaliikkuvuutta nopeammin. 23.10.2013. [Mediatiedote]. Helsinki: Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskus CIMO. [Viitattu 7.11.2013]. Saatavana: http://www.cimo.fi/ajankohtaista/mediatiedotteet/101/1/ulkomaalaisten_tutkinto-opiskelijoiden_maara_kasvaa_muuta_opiskelijaliikkuvuutta_nopeammin_23_10_2013
- Valtonen, A. 2005. Ryhmäkeskustelut-millainen metodi?. Teoksessa: J. Ruusuvoori & L. Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino, 223-241.
- Wilhelmsson, N. 2004. Miten saada vaikeimmassa asemassa olevat maahanmuuttajanuoret ammatilliseen koulutukseen. Teoksessa: U. Aunola (toim.) Maahanmuuttajat ammattia oppimassa. Helsinki: Hakapaino, 167-177.

LIITTEET

LIITE 1: Haastattelurunko ja siihen tehdyt muokkaukset

1(5)

* onko syntynyt Suomessa?
- jos ei, niin milloin on muuttanut, mistä maasta ja miksi

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto
Euroopan sosiaalirahasto

SOHVI- haastattelu – Nuoret aikuiset

1. Taustatiedot

Sukupuoli Nainen Mies

Ikä _____

Kotikunta _____

*

2. Elämäntilanne

- Kerro elämäntilanteestasi tällä hetkellä (esim. työ/koulutustilanne, asumismuoto lyhyesti, perhesuhteet).

vrt nyk. ja edellinen

3. Arki

- Kuvaile tyypillistä arkipäivääsi.
- oma kokemuksesi arjen sujumisesta
- arkeen liittyvät ongelmat.

vrt.

4. Mitä asioita pidät tärkeänä elämässäsi?

5. Asuminen

- Kokemus asumisesta ja asuinolosuhteista (asunto, asumisen yleensä, asuinkulut)
- tyytyväisyys omaan asuntoon ja asumiseen
- asumiseen liittyvät huolenaiheet
- kokemus asuinympäristöstä (Turvallisuus, viihtyvyys, naapurisuhteet, etäisyys itselle tärkeisiin asioihin/palveluihin).

• jos muuttanut ulkomailta millaista asumisen sieltä oli?

6. Taloudellinen tilanne

- Kuvaile tulojasi ja taloudellista tilannettasi.
- kokemus tulojen riittävydestä elämiseen
- taloudelliset huolenaiheet
- tilanteet, joissa joudut tinkimään rahan puutteen vuoksi.
- turvautuminen kulutusluottoihin tai pikavippeihin
- muilta ihmisiltä saatu taloudellinen tuki (esim. vanhemmat, avopuoliso)
- tulotaso, johon olisit tyytyväinen
- taloudellisen tilanteen merkitys omaan hyvinvointiin.
- Kuvaile itseäsi rahankäyttäjänä

vrt.

Vipuvoimaa
EU:lta
2007-2013

7. Opinnot, työ, työttömyys

- Kerro omasta elämäntilanteestasi työn/työttömyyden/ opintojen näkökulmasta.
- kokemus omasta elämäntilanteesta tällä hetkellä
- opiskelu peruskoulun jälkeen ja kokemukset aiemmasta opiskelusta
- kokemus peruskoulusta
- tuen tarpeet peruskoulussa tai muissa aiemmissa opiskelupaikoissa. vrt.
- ajatukset /toiveet työn tai koulutuksen suhteen tulevaisuudessa
- aiemmat mahdolliset työsuhteet
- kokemus työnteosta viimeisessä työsuhteessasi (jos haastateltava on kuntouttavassa työtoiminnassa, miten on kokenut sen?)
- Millaista työtä haluaisit tulevaisuudessa tehdä?
- työn/ työttömyyden / opintojen vaikutus omaan hyvinvointiin.

8. Onko elämässäsi asioita, joissa koet itsesi tärkeäksi?

(harrastukset, työ, opiskelu, perhesuhteet, ystävät)

9. Sosiaaliset suhteet:

- Ketkä ovat sinulle tärkeitä ihmisiä?
- Kuvaile suhdettasi sinulle tärkeisiin ihmisiin? (perhe, ystävät, seurustelukumppani). vrt
- ajanvietto läheisten kanssa
- läheisiltä saatu tuki
- huolenaiheet ihmissuhteissa
- yksinäisyyden kokemukset
- ihmissuhteiden merkitys oman hyvinvoinnin kannalta.

miten muuttu-
nu (sosiaaliset
suhteet) muuton
jälkeen

10. Terveys

- Kokemus omasta terveydentilastasi (fyysinen ja psykykinen terveydentila/ hyvinvointi) vrt.
- fyysisen tai psyykkisen terveydentilan huolenaiheet
- Miten pidät omasta terveydentilastasi huolta?
- Onko elintavoissasi jotakin, mitä haluaisit muuttaa? (liikuntatottumukset, ravitsemustottumukset, päihteiden käyttö, tupakointi)

onko maahan-
muuton jälkeen
tullut muutoksia

11. Vapaa-aika (ja elämäntapa)

- Kuvaile, mitä asioita teet vapaa-ajalla.
- Kerro harrastuksistasi.
- harrastusten ja vapaa-ajan merkitys oman hyvinvointisi kannalta
- Kuvaile omaa yleensä elämäntapaasi
 - päihteidenkäyttö
 - tupakointi
 - liikuntatottumukset
 - ravitsemustottumukset
 - ajankäyttö
 - nukkumistottumukset/uni.

urt.

12. [Haastateltavalle näytetään lista asioista, joita edellä kysyttiin]

- Mihin näistä asioista olet tyytyväinen?
- Mihin asioihin haluaisit muutosta?

13. Miten pitkälle eteenpäin tapaat suunnitella elämääsi? Miksi?

- Miten koet, että voit itse vaikuttaa omaan elämääsi?

14. Palvelukokemukset

Seuraavissa kysymyksissä kartoitetaan kokemuksiasi sosiaali-terveys-, työvoima- ja vapaa-ajan palveluista. Kysymysten perusteella pyritään kehittämään palveluita.

Voit kertoa palvelukokemuksiasi aina jokaisesta palvelukokonaisuudesta (esimerkiksi terveystalouksista) yleisesti tai kertoa kokemuksiasi palveluista palveluittain eritellen.

(Palvelukokonaisuudet käydään läpi kysymys kysymykseltä palvelukokonaisuuksien jälkeen olevien ulottuvuuksien mukaisesti)

- Sosiaalipalvelut (Lista)
- Työvoimapalvelut (Lista)
- ~~Kelan palvelut (Lista)~~
- Terveystalouksien palvelut (Lista)
- Vapaa-ajan palvelut (Lista)
- Liikuntapalvelut.

Kerro mielipiteitäsi seuraavista näkökulmista:

- Mitä palveluista olet käyttänyt?
- Millaisiksi olet kokenut saamasi palvelut?
- Millaista tukea olet saanut?
- Millaista palvelua tai tukea olisit toivonut saavasi?
- Miten hyvin mielipiteesi on otettu huomioon palvelua tarjottaessa?
- Miten helppoa tai vaikeaa sinun oli hakea palveluita? Miksi?

15. Jos mietit kaikkia saamiasi palveluita ja tukimuotoja, onko joitakin asioita, joihin koet, että et ole saanut tukea, vaikka olisit tarvinnut?

16. Edellisissä kysymyksissä on käyty läpi erilaisia palveluita. Nyt voit hetken miettiä, tuleeko sinulle mieleen jotakin uutta muotoa auttaa sinun ikäisiäsi nuoria omalla asuinseudulla – jotakin, mitä täältä mielestäsi puuttuu. Kaikki ideat ovat tervetulleita!

17. Jos ajattelet kaikkia mahdollisia tahoja, ei vain palveluita, vaan myös ystäviä, tuttavvia, naapurustoa, harjoittelupaikkoja, miten koet että olet tullut autetuksi eri elämäntilanteissa? Keneltä olet saanut omasta mielestäsi kaikkien tärkeintä tukea?

18. Jos kaikki sujuisi parhaalla mahdollisella tavalla, minkälaista elämäsi olisi viiden vuoden päästä?

SOHVI-hanke kuuluu Euroopan sosiaalirahaston osarahoittamaan opetus- ja kulttuuri-ministeriön valtakunnalliseen kehittämissohjelmaan Innovaatio- ja osaamisjärjestelmien kehittäminen, jonka rahoittava viranomainen on Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus.

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto
Euroopan sosiaalirahasto

Nuori aikuinen,

Miten koet oman hyvinvointiasi? Entä miten arvioit oman kuntasi palveluja – tukevatko ne riittävästi omaa hyvinvointiasi? Miten toivoisit kuntasi/alueesi palveluja ja toimintaa kehitettävän?

Nuorten ja nuorten aikuisten hyvinvointi on erittäin ajankohtainen kysymys suomalaisessa yhteiskunnassa. Seinäjoen ammattikorkeakoulu on mukana Sohvi-hankkeessa, jossa tutkitaan eri-ikäisten ihmisten hyvinvointia ja tyytyväisyyttä palveluihin. Seinäjoen ammattikorkeakoulussa on valittu kohderyhmäksi nuoret aikuiset, jotka ovat jollain tapaa palvelunkäyttäjinä sosiaali- ja terveydenhuollossa. Tutkimus toteutetaan kuntayhtymä Kaksineuvoisen alueella.

Toivomme, että Sinulta liikenee aikaa osallistua tutkimukseemme. Tutkimus toteutetaan haastatteluina, joissa sivutaan useita hyvinvointiin liittyviä teemoja kuten nuorten aikuisten arkea, terveyttä, taloutta, työtä, sosiaalisia suhteita ja vapaa-aikaa. Haluamme kuulla myös kokemuksiasi kuntasi/alueesi sosiaali-, terveys-, liikunta- ja kulttuuripalveluista ja muista nuorten elämään liittyvistä keskeisistä palveluista.

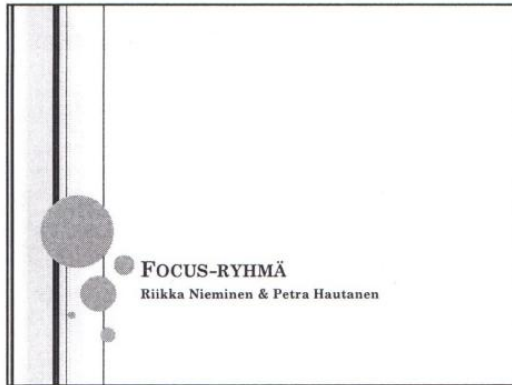
Kaikki haastattelut ovat luottamuksellisia ja tulevat vain Sohvi-hankkeen käyttöön. Vastauksiasi käsitellään nimettömästi eikä kenenkään tutkimukseen osallistuneen henkilöllisyys ilmene valmiissa tutkimuksessa. Haastatteluun kannattaa varata aikaa reilu tunti. Haastattelijoina toimivat Seinäjoen ammattikorkeakoulun sosionomi-opiskelijat, jotka ovat vaihtolovelvollisia haastatteluista. Tutkimukseen osallistumalla voit vaikuttaa nuorille aikuisille tarjottavien palveluiden kehittämiseen alueellasi. Palkkioksi vaivannäöstäsi tarjoamme Sinulle yhden vapaalipun Y- Kinon elokuviin Kauhavalla.

Lisätietoa Sohvista voit saada Sohvin esitteestä tai hankkeen projektitutkijalta Katariina Pertturalta.

Haastatteluaika: _____

Seinäjoella 14.9. 2012

Katariina Perttula
Sohvin SeAMKIn osahankkeen
asiakashaastatteluista vastaava projektitutkija
katariina.perttula@seamk.fi
Tel. 040 830 2153

SOHVI -HANKE

- o Päätavoite: Hyvinvoinnista kertovan kokemustiedon ja hyvinvointia tuottavien alojen yhteistyön hyödyntäminen
- uusien palvelukokonaisuuksien kehittäminen
- työntekijöiden osaamisen kehittäminen
- o Kokemustiedon avulla pyritään suunnittelemaan uusia palvelukokonaisuuksia sekä kehittämään nykyisiä
- o Hankkeessa ovat mukana Turun AMK, Diakonia AMK, SeAMK, Laurea AMK, Oulun seudun AMK, ESR

KOHDERYHMÄ & TAUSTAA

- o Seinäjoen ammattikorkeakoulun kohderyhmät ovat syrjäytymisvaarassa olevat sekä venäläiset opiskelijat
- o Meidän kohderyhmämme on venäläiset opiskelijat
- o Teemme haastattelut osana opinnäyte työtämme
- o Aineistona oli 10 venäläisen opiskelijan haastattelut
- o lähtään haastateltavat olivat 15–29 –vuotiaita
- o Haastateltavat ovat asuneet Suomessa 0,5 - 1,5 vuotta
- o He ovat tulleet Suomeen eri puolilta Venäjää

TUTKIMUSTULOKSET TEEMOITTAIN

- o Arjen sujuminen
- o Koulun jälkeen haastateltavat opiskelevat suomen kieltä ja harrastavat muun muassa liikuntaa
- o Suurin osa haastateltavista oli tyytyväisiä arjen sujumiseen
- o Suurimmaksi hankaluudeksi arjessa koettiin kieliongelmat
- o Venäjällä ollessa vapaa-aikaa ei ollut juuri ollenkaan
- o *"No...herätys seitsemältä, sitten aamupala ja sitten vähän jotain netissä ja sitten kouluun. Koulun jälkeen ehkä joku tunti tai puoli tuntia vähän huilailen ja sitte ku lentopallo tai käyn salissa sählyä tai joku sellanen urheilu ja sitte illalla vähän teen kotiläksyä jos niitä on ja siten nukkuu."*

ASUINOLosuhteet

- o Kaikki haastateltavat asuvat koulun asuntolassa. Useimmilla heistä on huonetoveri sekä kaksi muuta 'kämpäkaveria'
- o Haastateltavat kokivat asuntolan turvalliseksi ja viihtyisäksi. He olivat tyytyväisiä sekä asuntojen tasoon että asumisen maksuttomuuteen
- o Yksi haastateltavista olisi halunnut olla huoneessaan yksin
- o Suurin osa ei kokenut asumisolosuhteissaan mitään ongelmia -> yksi haastateltava koki pienenä ongelmana kotitöiden jakamisen muiden kanssa

- o Haastattelujen pohjalta koimme, että asuinolosuhteita voisi kehittää esimerkiksi siten, että huonetovereiksi laitettaisiin kaikilla venäläisillä suomalainen opiskelija -> Tämä siksi, että haastateltavat kaipasivat enemmän tilanteita, joissa olisi pakko puhua suomen kieltä ja tämä toteutuisi hyvin esimerkiksi asumisjärjestelyillä
- o *"No, asun opiskelija-asunnossa. No, se on, mun huone on mukava ja ryhmähuone, no keittiö ja olohuone on kaikki on kunnossa, kaunis, siisti... Kaikki on lähellä, koulu lähellä, kauppa lähellä. Ei tarvitse kuljetus, bussi ei, ajan pyörällä tai kävelen."*
- o *"Mä asun suomalaisen pojan kanssa sitten. Hän on pieni poika, meillä ei oo yhteistä aihetta puhumaan mutta silti me pyritään puhumaan keskenään koska hän kyllä ymmärrä että minun täytyy puhua Suomea opiskellakseni sitä."*

TALOUDELLINEN TILANNE

- o Haastateltavat olivat erittäin tyytyväisiä siihen, että koulu tuki heitä taloudellisesti -> suurin osa olisi silti kaivannut lisää tuloja, jotta voisi harrastaa ja elää stressittömämmin
- o 4/10 saa taloudellista tukea perheeltään
- o Lisäksi yksi haastateltava saa tarvittaessa rahaa lainaan ystäviltaan
- o Kukaan haastateltavista ei ole Suomessa asuessaan turvautunut lainoihin tai pikavippeihin taloudellisten vaikeuksien vuoksi
- o "No, tietysti mä valitsen tuotteet jotka on parempi, sopii mulle. En aina mä voi ottaa molemmat tuotteet. Mä valitsen hiukan parempi."

- o Haastateltavat joutuvat välillä karsimaan menojaan ja valitsemaan esimerkiksi kahden tuotteen välillä edullisemman -> he eivät kokeneet, etteivätkö he selviäisi nykyiselläkin tulotasollaan

o "No, siellä, tota, meillä on semmone rahatukijuttu et saa raho...tota...ruoaksi. Siis tota, ruokaan. Sitä riittää. Ainaki mulle riittää."

o "Kyllä me ollaan pärjätty näillä tuloilla, mutta minusta jokainen ihminen vois sanoa että jos lisättäis tuloja, sitten ois paremmiin. Jokainen, edes te voitte niin sanoa."

Työ

- o Suurin osa haastateltavista oli tehnyt töitä Suomessa joko kesätyönä tai koulun ohella
- o Lisäksi suurin osa oli tehnyt töitä Venäjällä, mistä heillä oli edelleen rahaa säästössä
- o Kaksi haastateltavaa eivät olleet tehneet töitä, mutta he olivatkin nuorimmat haastateltavat
- o "H: Hyvä ala, tuota, teeksä töitä samanaikaisesti opiskelujen ohella?"
- o A: Pysin siihen, mutta tää on hiukan mahdotonta koska täällä meidän alueella on hiukan työtä ja me käydä pätkätyötä joskus."
- o "Mulla on tavoite jäädä Suomeen työskentelemään sitten."

- o Suurin osa haastateltavista haluaisi työllistyä koulun jälkeen Suomeen tai Eurooppaan. Kukaan haastateltavista ei halunnut palata takaisin Venäjälle
- o Haastateltava kokivat, että työtä on vaikea saada Suomesta

o "No, kerrankin mä, kun mä haluan etsiä uusi työpaikka, se on vaikeampi kuin suomalaisen pojat. Se riittää. Se on yksi ongelma, koska Suomen kieli on aika vaikea, mä luulen."

OPISKELU

- o Osalla haastateltavista oli taustallaan korkeakoulututkinto, nuorimmilla ei ollut taustallaan kuin peruskoulu ja yksi haastateltava oli käynyt lukion Ukrainassa ja mennyt heti sen jälkeen töihin
- o Kaikki haastateltavat olivat tyytyväisiä nykyiseen opiskelupaikkaansa
- o Suurimmalla osalla haastateltavista oli haaveena jatkaa opiskelua Suomessa ammattikorkeakouluun nykyisen opintojen päätyttyä
- o Nuorimmat haastateltavat eivät olleet asiaa vielä miettineet

- o Suurin vaikeus opiskeluissa on ollut kielen oppiminen
- o Suomen kielen kurssiin haastateltavat olivat yleisesti tyytyväisiä, mutta haastattelussa toivottiin ryhmäkokojen pienentämistä & puhekielen painottamista opetuksessa kirjakielen sijaan
- o Lisäksi toivottiin suomalaisten ja venäläisten opiskelijoiden tiivistä yhteistyötä & tiiviimpää kanssakäymistä suomalaisten kanssa
- o Venäläiset avustajat koettiin erittäin tärkeiksi, mutta muita tukitoimia haastateltavat eivät ole kaivanneet opiskelujen aikana
- o Haastateltavilla oli korkea opiskelumotivaatio

"A: Isoin onkelma se kieli venäläisille, tarvitaan enemmän puhua suomalaisten kans. Ja, mutta... joskus kun minä puhun suomalaisten kans, suomalaisten ... minä...öö... no esimerkiksi marketissa vanha ukki puhua ja minä ei ymmärrä mitä se, varmasti se on liian öö.. nopea tai vähän erilainen kieli tai, no en tiedä, mutta joskus ihminen ymmärtää että minä olen ulkomaalainen ja puhun hitaammin ja helppo. Minä ymmärrän... no... ei ole öö.. joskus ihminen, en osaa puhua ulkomaalaisen kanssa.

H: Mm.. että puhuu liian nopeesti tai murteella tai..?

A: Joo, tai puhekielistä, koska me opiskelemme kirjakieli."

SOSIAALISET SUHTEET

- o Kolmella haastateltavista oli perheenjäseniä Suomessa sekä kolmella haastateltavista oli puoliso Suomessa
- o Venäjällä olevia perheenjäseniä haastateltavat näkivät keskimäärin noin 1-2kert. / vuosi, useimmiten koulun loma-aikoina
- o Kaikilla haastateltavilla oli ystäviä Suomessa
- o Tärkeiksi ihmisiksi koettiin perhe, ystävät ja puoliso. Heihin pidettiin yhteyttä puhelimitse sekä internetin avulla
- o Kaksi haastateltavista koki yksinäisyyden tunnetta
- o Huolenaiheeksi sosiaalisissa suhteissa nousi pitkät välimatkat Venäjällä asuviin läheisiin ja ystäviin
- o Haastateltavat kaipasivat sosiaalista kansaa käymistä suomalaisten kanssa
- o "Kyllä me opiskellaan samassa porukassa sekä opiskelijujen jälkeen ihan usein tavataan asuntoloissa."

TERVEYS

- o Kaikki kokivat terveytensä hyväksi Suomessa asuessa ja muutama oli parantanut terveystottumuksiaan
- o Muutama haastateltavista käytti alkoholia harvakseltaan esimerkiksi juhlissa tai saunan jälkeen, mutta he eivät kokeneet käytön olevan liiallista
- o Haastateltavat olivat tyytyväisiä kouluruokailuun, joka on ilmaista, terveellistä ja monipuolista
- o Muutama haastateltavista oli käynyt lääkärissä ja muutama oli käynyt hammaslääkärissä

- o Palvelut oli koettu yleisesti ottaen hyväksi, kielimuuri ei koettu terveyspalveluiden kohdalla ongelmaksi
- o Haastateltavat kokivat liikkuvansa tarpeeksi ja osa haastateltavista käyttäjä koulun tarjoamia harrastemahdollisuuksia
- o Yksi haastateltavista koki tarvitsevansa enemmän liikuntaharrastuksia.
- o Yksi haastateltavista korosti liikunnan opettajan merkitystä liikuntaharrastusten tukemisessa
- o "Mä oon lopettanut tupakoinnin jo puolitoista vuotta sitten, enkä halua aloittaa uudestaan."
- o "Se oli aika mukava. Mä en huomannu edes että mun hampmas poistu."

VAPAA-AIKA

- o Vapaa-ajan palveluita haastateltavilla oli muun muassa edellä mainitut liikuntapaivat
- o Lisäksi osa heistä on käyttänyt paikallista kirjastoa sekä osa heistä oli käynyt elokuvissa ja Seinäjoella ostoksilla
- o Haastateltavat kaipasivat kulttuuripalveluita ja muita vapaa-ajan palveluita opiskelupaikkakunnalleen
- o Vaihtoehtoisesti he kaipasivat yhteisiä matkoja suomalaisten kanssa esimerkiksi elokuvaan tai teatteriin

- o Osa haastateltavista haluaisi mennä käymään toisella paikkakunnalla, koska etenkin nuorimmat kokevat olevansa eristyksissä
- o Suurin osa haastateltavista käyttää vapaa-aikaansa suomen kielen opiskeluun
- o Vapaa-aika ja liikuntaharrastukset koettiin erittäin tärkeinä omalle hyvinvoinnille
- o "No kyllä se auttaa. Jos tota illan, illan jää ilman lentopallo ja sähly niin mä uskon että mä... Ollis niin tylsää. Ja se on, nytkin on tylsää. Ilman sitä se ollis vielä tylsempi kuin yleensä. (naurua)"

PALVELUT

- o Haastateltavat ovat oikeutettuja vain terveys-, vapaa-ajan- ja liikuntapalveluihin
- o Palveluista haastateltavat ovat käyttäneet lääkäri-, hammaslääkäri-, kouluterveydenhoitaja-, kirjasto-, elokuvateatteri-, koulun liikuntapalvelu ja kansalaisopiston palveluja
- o Kaikki haastateltavat ovat käyneet terveystarkastuksessa. Vain muutama ei ollut käyttänyt minkäänlaisia palveluita

- o Palveluihin ollaan oltu tyytyväisiä ja haastateltavat kokevat, että palveluihin on helppo päästä ja niitä on helppo saada
- o Kieli on ollut pienenä ongelmana, mutta yksi haastateltavista mainitsi hyvänä puolena sen, että Suomessa osataan englantia
- o Haastattelusta tuli ilmi, että mitä kauemmin haastateltavat ovat olleet Suomessa, sitä enemmän he ovat käyttäneet palveluita
- o Haastateltavat kokevat, että ovat saaneet apua aina kun ovat apua tarvinneet

KEHITYSEHDOTUKSET

- o Suomen kielen kurssia voisi vielä kehittää paremmin tarpeita vastaavaksi, esimerkiksi korostaa puhekielen asemaa
- o Yksi haastateltava toivoi, että suomen kielen kurssien haastavuutta lisättäisiin vuosikurssien mukaisesti ja haluaisi ruotsin kielen kurssin
- o Illanvietto mahdollisuuksia lisää opiskelupaikkakunnalle
- o Lisää kanssakäymistä suomalaisten ja venäläisten opiskelijoiden välillä
- o Yhteisiä retkiä/matkoja
- o Kulttuuripalveluita kaivattiin lisää
- o *"isoin onkelma se kieli venäläisille, tarvitaan enemmän puhua suomalaisten kans."*